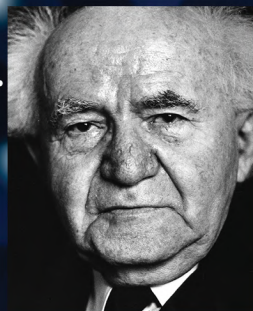
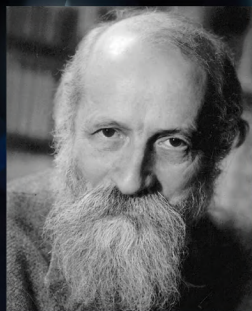

DE GRONDSLAGEN VAN DE JOODSE STAAT

Politieke ontwikkelingen van 1939–1942
die het Israel van vandaag hebben gevormd

Dr. Jos M. Strengholt

"Ik weet niets van een 'Joodse Staat met kanonnen,
vlaggen en militaire onderscheidingen,'
zelfs niet als een droom."

Martin Buber, 1918

De Grondslagen van de Joodse Staat

***Politieke ontwikkelingen van 1939–1942
die het Israel van vandaag hebben gevormd***

Dr Jos M. Strengholt

"Ik weet niets van een 'Joodse Staat met kanonnen, vlaggen en militaire onderscheidingen,' zelfs niet als een droom."

Martin Buber, 1918

De Grondslagen van de Joodse Staat
Eerste Nederlandse editie: juni 2025
Cairo, Utrecht
(c) bij de auteur

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	6
------------------------	---

INLEIDING	9
------------------------	---

KRUISPUNT - 1939

1	Londense Conferentie in St. James's Palace.....	19
2	Het MacDonald Witboek.....	30
3	De Zionistische Organisatie na het Witboek.....	35
4	Binationalisten en hun reactie op het Witboek.....	42
5	Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking.....	60

KLOOF - 1940–1942

6	Einde van de Opstand van de Palestijnse Arabieren.....	67
7	Bestrijding van het Witboek alsof er geen oorlog is.....	75
8	Strijden aan Britse kant alsof er geen Witboek is.....	82
9	Op weg naar een Joodse Staat.....	87
10	Werken aan toenadering.....	99
11	Schrijven voor een binationaal Palestina.....	108

SCHEIDING - 1942

12	Versterking van binationale samenwerking.....	123
13	Oprichting van <i>Ichud</i>	130
14	Binationalisme buitenspel gezet.....	140
15	Wat slotgedachten.....	148

Bibliografie	151
---------------------------	-----

VOORWOORD

Het Israelisch-Arabisch conflict is een uiterst actueel en gevoelig thema, waardoor het onvermijdelijk is dat dit boekje tot op zekere hoogte mijn persoonlijke visie op het hedendaagse conflict weerspiegelt, ondanks dat ik mij richt op een duidelijk *historisch* onderwerp. Omgekeerd geldt eveneens dat historisch onderzoek mijn blik op het heden beïnvloedt. Het onderzoek voor dit boekje leidde dan ook tot een voortdurende *interne* dialoog tussen verleden en heden.

Ik heb veel respect voor mensen als Martin Buber¹ en Judah Magnes.² Deze liberale religieuze idealisten waren belangrijke politieke stemmen in Palestina in de jaren '30 en '40 van de vorige eeuw. Ik heb minder waardering voor de *realpolitik* die de zionistische beweging, met David Ben-Gurion³ als voornaamste woordvoerder, sinds 1942 is ingeslagen en die de koers van het moderne Israël blijft bepalen.

Martin Buber

¹ Martin Buber (1878-1965) was een Duitse-Joodse filosoof en religieus denker die pleitte voor Joods-Arabisch samenwerking. Hij was vooral bekend om zijn kennis van het Chassidisme. In 1938 vluchtte hij uit Duitsland naar Palestina. Daar pleitte hij voor dialoog, vredesinitiatieven en ethische verhoudingen tussen Joden en Arabieren. Zijn hoop was gericht op een samenleving van religieuze socialistische gemeenschappen. Sinds 1938 gaf hij les aan de *Hebrew University* in Jeruzalem.

² Judah Magnes (1877-1948) was een Amerikaans-Joodse *reform* rabbi en academicus. Hij emigreerde in 1922 naar Palestina en werd medeoprichter van de *Hebrew University* in Jeruzalem waarvan hij sinds 1925 ook president was.

³ David Ben-Gurion (1886-1973) is geboren in Plonsk toen dat nog Russisch was. In 1906 vertrok hij naar Palestina. Hij was President van het Uitvoerend Comité van het Joods Agentschap na 1935, en de voornaamste leider van de grootste Joodse politieke partij in Palestina, MAPAI (*Mifletet Poalei Eretz Israel*, of Arbeiderspartij van het Land Israël). Dat was een sociaaldemocratische arbeiderspartij. Hij werd in 1948 de eerste president van de Staat Israël.

Het fundamentele meningsverschil binnen het zionistische kamp in de jaren '30 en '40 van de vorige eeuw, over hoe om te gaan met de Arabische bevolking van Palestina, werd treffend samengevat door Ben-Gurion in een gesprek met Magnes. Ben-Gurion zei:

Het wezenlijke verschil tussen ons is dat jij denkt dat vrede tussen Arabieren en Joden zal leiden tot een staat, mogelijk een binationale, terwijl ik geloof dat een Joodse Staat zal leiden tot vrede.⁴

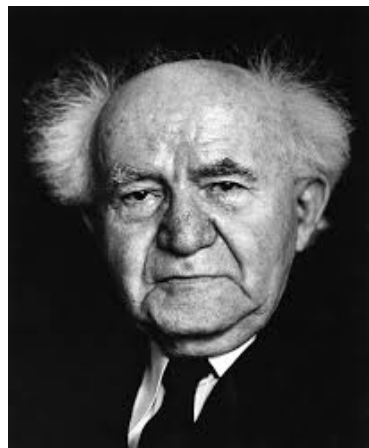
Voor 1948 waarschuwde Magnes herhaaldelijk dat de Joden niet als Jozua het Beloofde Land moesten binnentrekken. Zijn lijfspreuk was die Vande profeet Zacharia: "Niet door kracht of geweld maar door Mijn Geest, zegt de HEERE."⁵

De houding van Ben-Gurion toen, en van de meeste Israëliische politici sinds 1948, was daarentegen gebaseerd op de overtuiging dat vrede slechts mogelijk is wanneer de Arabieren, gedwongen door Israels militaire macht, geen andere keuze meer hebben dan het voldongen feit van Israels bestaan te accepteren. Vrede door onderwerping dus.

De geschiedenis heeft aangetoond dat de zionistische beweging met deze benadering geen succes heeft gehad. Ben-Gurion's voorspelling dat "een Joodse Staat zal leiden tot vrede" is tot op heden bepaald niet gerealiseerd. Hoewel enkele Arabische staten vrede met Israel hebben

Judah Magnes

David Ben-Gurion

⁴ Ernst Simon, 'There is Another Way!', in *New Outlook Vol. 4, No. 6* (Tel Aviv 1961), pp. 3-4.

⁵ Zacharia 4:6.

gesloten, is het conflict met de Palestijnen door Israels militaire macht niet opgelost, en dit is de voornaamste reden waarom de meeste Arabische landen nog steeds weigeren vrede met Israel te sluiten.

Tot 1942 kende de zionistische beweging drie duidelijk onderscheiden politieke vleugels, maar in dat jaar koos zij definitief voor de koers van het vestigen van een Joodse Staat die middels militaire macht vrede zou moeten afdwingen. Hoe deze keuze tot stand kwam bespreek ik in dit boekje. In 1942 besloot de zionistische beweging de Arabieren - de Palestijnen en de omringende volkeren - als figuranten te behandelen. Zij vormden het decor voor de oprichting van een Joodse Staat. Mijn indruk is dat deze houding tot op heden onveranderd is gebleven.

INLEIDING

Brits koloniaal bestuur voor Palestina

Vanaf het prille begin van de zionistische beweging werd erkend dat Arabische tegenstand het grootste obstakel zou vormen voor de oprichting van een Joods Nationaal Tehuis in Palestina. Theodor Herzl voorzag reeds in de 19de eeuw de problemen die emigratie naar Palestina met zich mee zou brengen. Hij schreef in 1896 in zijn boek *Der Judenstaat* dat vrije immigratie van Joden naar Palestina slechts mogelijk zou zijn

totdat het onvermijdelijke moment aanbreekt waarop de inheemse bevolking zich bedreigd voelt, en de regering gedwongen wordt de verdere instroom van Joden te stoppen. Immigratie is daarom zinloos, tenzij dit gebaseerd is op gegarandeerde suprematie.⁶

Hoewel het aantal Joodse immigranten in de 19de eeuw nog relatief beperkt was, viel het wel op en had het zoveel invloed op het leven in Palestina, dat door de lokale Arabische bevolking diverse pogingen werden gedaan om dit een halt toe te roepen.⁷ Zo werd al in 1891 door Palestijnse Arabieren een telegram naar de Ottomaanse Grootvizier in Istanboel gestuurd met het dringende verzoek om Joodse immigratie en landaankoop in Palestina te verbieden. Vanaf dat moment herhaalden de Palestijnse Arabieren deze eis

Theodor Herzl

⁶ Theodor Herzl, *The Jewish State* (London 1972), p. 29. Herzl publiceerde de eerste editie in 1896 in Wenen.

⁷ Abdul Wahhab Kayyali geeft een aantal voorbeelden van laat-19de eeuwse protesten door Palestijnse Arabieren, zie A.W. Kayyali, *Palestine: a modern history* (London, 1978), pp. 16-17.

voortdurend; de Palestijnen Arabieren waren zich bewust van de doelen van de zionisten en verzetten zich daartegen.⁸ Na de Britse overwinning op het Ottomaanse Rijk in 1917, en de daaropvolgende Britse overheersing van Palestina, kreeg deze Palestijns-Arabische oppositie een steeds luider stem en die werd bovendien steeds vaker met geweld kracht bijgezet.

Na de conferentie in de Italiaanse stad San Remo (24 april 1920), waar de winnaars van de oorlog tegen het Ottomaanse Rijk de veroverde landen van het Midden

San Remo Conferentie, 1920

Oosten onderling verdeelden, stemde de Volkenbond er op 24 juli 1922 mee in dat Groot-Brittannië het mandaat zou krijgen om Palestina te besturen.⁹ Dit was formeel totdat de plaatselijke bevolking van Palestina rijp zou zijn voor zelfbestuur. In wezen was dit weinig anders dan een verkapte vorm van voortgaande koloniale overheersing. De toenmalige bevolking van Palestina werd over dit mandaat niet geraadpleegd. Op 23 oktober 1922 werd in Palestina de eerste officiële volkstelling gehouden, uitgevoerd door de Britse mandataris. De totale bevolking telde 757.182 mensen. Dat ging om 590.890 Moslims, 83.794 Joden, 73.024 Christenen en 7.028 Druzen. Daarnaast waren er heel kleine groepjes Sikhs, Bahá'ís, Metawalis en Samaritanen. Joden vormden dus 11% van de bevolking in Palestina.

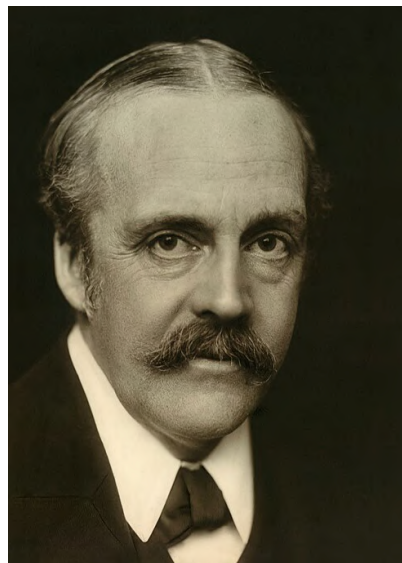
⁸ Neville J. Mandel, *The Arabs and Zionism before World War I* (London 1976), pp. 39-40; Kayyali, *Palestine: a modern history*, pp. 22-23.

⁹ 'The British Mandate', in Walter Laqueur and Barry Rubin (eds.), *The Israel-Arab Reader: A Documentary History of the Middle East Conflict* (Harmondsworth 1984), pp. 34-42.

Het mandaat gaf Groot-Brittannië de taak om de Balfour-verklaring van 2 november 1917 uit te voeren. Dat was een briefje van de Britse premier Lord Arthur James Balfour aan Lord Rothschild, een prominente leider van de Britse Joodse gemeenschap en lid van de invloedrijke Rothschild-familie. Rothschild vertegenwoordigde in dit geval de Zionistische Wereldorganisatie. Balfour verklaarde namens zijn regering "sympathie te hebben voor de Joods Zionistische aspiraties." Hij schreef

gunstig te staan tegenover de vestiging in Palestina van een Nationaal Tehuis voor het Joodse volk, met dien verstande dat niets zal worden gedaan waardoor de burgerlijke en religieuze rechten van de bestaande niet-Joodse gemeenschappen in Palestina worden geschaad, noch de rechten en politieke status van Joden in andere landen.¹⁰

Kort daarvoor, in 1916, hadden Groot-Brittannië en Frankrijk in het geheim een akkoord gesloten, waar ook Rusland bij betrokken was, waarin hun toekomstige invloedssferen in het Midden-Oosten werden vastgelegd als uitkomst van hun strijd tegen het Ottomaanse rijk. Na de Russische revolutie van 1917 werden de Tsaristische

Lord Arthur James Balfour

Mark Sykes

François Picot

¹⁰ De Balfour Declaratie (1917), in Laqueur, *Reader*, pp. 17-18.

archieven geopend en toen zag dit Sykes-Picotverdrag het daglicht.¹¹ De revolutionaire Russen publiceerden dit direct omdat het liet zien hoe de koloniale machten de wereld onderling verdeelden. Volgens deze afspraken zou Groot-Brittannië onder meer het gezag over Palestina krijgen, en Frankrijk zou Syrië en Libanon krijgen.

Deze afspraken stonden in schril contrast tot toezeggingen die de Britten in 1915 en 1916 deden aan Arabische leiders in een reeks brieven tussen de Britse Hoge Commissaris in Egypte Sir Henry McMahon en Sharif Husayn ibn Ali al-Hashemi van de Hedjaz.¹² Aan deze heerser over Mekka en Medina werd onafhankelijkheid beloofd voor de Arabische wereld, inclusief Palestina, in ruil voor militaire steun tegen de Ottomanen. Uiteraard zou Sharif Husayn de Kalief van dat Arabische Rijk worden. Hij stamde immers af van de Hasjemitische familie die zichzelf beschouwde als directe afstammelingen van de profeet Mohammed, en die ook feitelijk over Mekka en Medina heersten.¹³ Tot op de dag van vandaag worden deze tegenstrijdige Britse beloften geanalyseerd en bediscussieerd, maar hun directe relevantie voor het heden is beperkt, afgezien van het feit dat ze hebben bijgedragen aan een diepgewortelde Arabische scepsis ten opzichte van westerse beloften.

Sharif Husayn

¹¹ De overeenkomst werd gesloten door de Britse diplomaat Mark Sykes en de Franse François Georges-Picot.

¹² Husayn ibn Ali al-Hashemi was bestuurder van Mekka van 1908 tot 1916 namens het Ottomaanse Rijk. Na zijn opstand tegen dat Ottomaanse Rijk tijdens de Eerste Wereldoorlog werd hij uitgeroepen tot Koning van de Hedjaz (1916–1924).

¹³ Er is de nodige discussie over de vraag of dit dan ook het gebied van Palestina behelsde. De correspondentie wekt niet de indruk dat Husayn iets anders zou kunnen verwachten dan dat Palestina deel van zijn toekomstige koninkrijk zou uitmaken. Zie ook Kayyali, *Palestine: a modern history*, p. 44.

De Britse toezeggingen in de Balfour-declaratie en het verlenen van het mandaat over Palestina aan Groot Brittannië verschafte de door Herzl als noodzakelijk beschouwde "gegarandeerde suprematie" aan de zionistische beweging. De Palestijnse bevolking van die tijd, die voor 90% uit niet-Joden bestond, heeft het mandaat, de Balfour-verklaring noch het zionistische streven geaccepteerd. De zionisten die naar Palestina kwamen, werden beschouwd als indringers, overheersers en instrumenten van het Britse imperialisme door het grootste deel van de toenmalige bevolking.¹⁴

Stromingen binnen de zionistische beweging

Binnen de zionistische beweging bestond verdeeldheid over de vraag hoe het Nationaal Tehuis moest worden vormgegeven en hoe de weerstand van de grote Arabische meerderheid moest worden overwonnen. In zekere zin ging de discussie tussen de verschillende zionistische stromingen dus over de interpretatie van de Balfour-declaratie die immers erg vaag was toen het sprak over "de vestiging in Palestina van een Nationaal Tehuis voor het Joodse volk, met dien

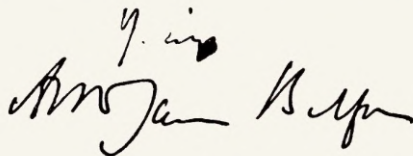
Foreign Office,
November 2nd, 1917.

Dear Lord Rothschild,

I have much pleasure in conveying to you, on behalf of His Majesty's Government, the following declaration of sympathy with Jewish Zionist aspirations which has been submitted to, and approved by, the Cabinet

"His Majesty's Government view with favour the establishment in Palestine of a national home for the Jewish people, and will use their best endeavours to facilitate the achievement of this object, it being clearly understood that nothing shall be done which may prejudice the civil and religious rights of existing non-Jewish communities in Palestine, or the rights and political status enjoyed by Jews in any other country"

I should be grateful if you would bring this declaration to the knowledge of the Zionist Federation.

De brief van Balfour aan Rothschild, 1917

¹⁴ Kayyali, *Palestine: a modern history* (London, 1978), beschrijft dit Palestijns-Arabische verzet in detail.

verstande dat niets zal worden gedaan waardoor de burgerlijke en religieuze rechten van de bestaande niet-Joodse gemeenschappen worden geschaad."

Dit debat binnen de zionistische beweging vormt het hoofdthema van dit boek. Drie stromingen domineerden het debat: de zionisten, de revisionisten en de binationalisten. Ik gebruik de term 'zionisten' hier voor de groep die niet tot de laatste twee stromingen behoorde, en die binnen de Wereld Zionistische Organisatie dominant was.¹⁵ De revisionisten en binationalisten waren ook zionisten, maar dan in de brede zin van het woord.¹⁶

De zionisten baseerden hun beleid jegens de Arabische bevolking op drie aannames. Ten eerste, dat de Arabische oppositie niet was ingegeven door oprecht nationalisme, maar door angst van de feodale elite om haar machtspositie te verliezen omdat nieuwe heersers het land binnen kwamen die de sociale structuren zouden veranderen. Ten tweede, dat de oppositie zou afnemen zodra Arabieren de economische en andere voordelen van het zionisme zouden inzien. En ten derde, dat de groei van de Joodse bevolking en economische macht de Arabieren geleidelijk zouden dwingen de Joodse aanwezigheid te accepteren.¹⁷

De revisionisten verwierpen deze aannames van de zionisten, en wilden een *revisie* van de koers van het officiële zionistische beleid. Zij erkenden het Palestijns-Arabisch nationalisme als oprecht en meenden dat alleen militaire macht de Arabische oppositie kon breken. Zij pleitten voor de oprichting van een Joodse krijgsmacht. Hun doel was een Joodse Staat, te bereiken door massa-immigratie en een numerieke meerderheid.

¹⁵ De Wereld Zionistische Organisatie was het centrale orgaan van het zionisme. Het vertegenwoordigde het zionisme bij buitenlandse regeringen. Het Joods Agentschap in Palestina was in 1929 door de Volkenbond erkend als de officiële vertegenwoordiger van de Joden in Palestina. Daardoor functioneerde het als een soort regering voor de Joden daar.

¹⁶ Yehoyada Haim, spreekt in zijn boek *Abandonment of Illusions: Zionist Political Attitudes Toward Palestinian Arab Nationalism, 1936-1939* (Boulder 1983) over *Revisionists*, *Bi-nationalists* en *Official Zionists*. Vanwege de leesbaarheid gebruik ik dat voorvoegsel 'officiële' niet.

¹⁷ Haim, *Abandonment*, pp. 3, 5.

Overleg met Arabieren vonden ze tijdverspilling.¹⁸ Zij eisten dat de Wereld Zionistische Organisatie openlijk een meerderheid in Palestina en een Joodse Staat zou gaan nastreven. Zowel binationalisten als zionisten wezen deze eis af. Daarom scheidde Ze'ev Jabotinsky,¹⁹ leider van de revisionisten, zich in 1935 af van de Wereld Zionistische Organisatie en richtte een alternatieve *Nieuwe Zionistische Organisatie* op.²⁰

Ze'ev Jabotinsky

De binationalisten geloofden net als de revisionisten niet in de zionistische aannames, maar stelden zich tevens afwijzend op tegenover het geweld dat de revisionisten wilden gebruiken. Ze streefden naar overeenstemming met de Arabieren over een vreedzaam samenleven in één land, gebaseerd op politieke gelijkwaardigheid zonder dominantie. Hun ideaal was een democratische staat met gelijke vertegenwoordiging voor Joden en Arabieren, ongeacht hun onderlinge aantallen. Toch bepleitten de meesten van hen vrije Joodse immigratie en vrije landverkoop, waardoor deze binationalisten voor de Palestijnse Arabieren nauwelijks acceptabeler waren dan de overige zionisten of revisionisten.²¹

De zionisten hielden hun einddoel aanvankelijk vaag, vermoedelijk om tactische redenen. Misschien was voor een deel van hen ook wel onduidelijk wat het einddoel precies moest zijn. Zeker is wel dat zij allen streefden naar een Joodse meerderheid en dat hun bereidheid om te onderhandelen met de Britten en de Palestijnen altijd samen ging met de eis van vrije immigratie en vrije grondverwerving in Palestina. Dat waren juist de punten waartegen de Palestijnse Arabieren fel tegenstand boden, en

¹⁸ Ibid., p. 6-7.

¹⁹ Ze'ev (Vladimir) Jabotinsky (1880-1940) emigreerde in 1920 naar Palestina. Hij kwam uit Odessa, wat toen onderdeel was van het Russische Rijk.

²⁰ Esco Foundation for Palestine, *Palestine, A Study of Jewish, Arab and British Policies*, Vol. II (New Haven 1947), p. 802 footnote.

²¹ Ibid.

het was dan ook geen wonder dat onderhandelingen met de Palestijnen over een gezamenlijke toekomst nooit succesvol waren.²²

Het is opvallend dat veel van de argumenten tussen de zionistische stromingen van de jaren '30 en '40 van de vorige eeuw, nog steeds worden gehoord in de discussies over Israëls beleidskeuzes ten aanzien van Palestijnen en Arabieren. Het idee prevaleert dat als Israels leger en politie maar hard genoeg optreden tegen Palestijnen, die zich wel bij de realiteit van een vorm van onderworpenheid zullen neerleggen.

Revisionisme wint het pleit

Nog in 1937 distantieerde Ben-Gurion zich publiekelijk van de doelstellingen van het revisionisme. Hij zei toen:

[...] als Palestina onbewoond was geweest, hadden we misschien om een Joodse Staat kunnen vragen, want dan zou dat niemand anders hebben geschaad. Maar er wonen ook anderen in Palestina, en net zoals wij niet overgeleverd willen zijn aan anderen, hebben ook zij het recht om niet overgeleverd te zijn aan de Joden.²³

Waarschijnlijk werd deze uitspraak van Ben-Gurion door strategische overwegingen ingegeven. De zionisten werden rond 1939 duidelijker en meer vastberaden over hun maximalistische doelen. Zij erkenden het reële karakter van het Arabisch nationalisme en aanvaardden het gebruik van geweld omdat economische voordelen de Arabieren niet hadden overtuigd om de Joodse immigratie te aanvaarden.²⁴ In 1942 omarmden zij formeel het streven naar een Joodse Staat. Er werd dus afstand genomen van de ongedefinieerde taal over een Joods Nationaal Tehuis zoals gebruikt in de Balfour-declaratie.²⁵ Ben-Gurion speelde een sleutelrol in deze verandering van de zionistische doelen.

²² Haim, *Abandonment*, pp. 7-8.

²³ Cohen, *Israel and the Arab World* (London 1970), p. 291.

²⁴ *Ibid.*, p. 219.

²⁵ Deze conferentie vond plaats in New York in het Biltmore Hotel.

In wezen werden de revisionistische ideeën van Yabotinsky's Nieuwe Zionistische Organisatie aanvaard als het enige en officiële beleid van de Zionistische Organisatie. In 1946 werd de Nieuwe Zionistische Organisatie opgeheven want de organisatie had zich overbodig gemaakt. In 1942 werd het binationalisme formeel verworpen door de Wereld Zionistische Organisatie.

In dit boek richt ik mij vooral op de ideeën en activiteiten van de binationalisten in Palestina in de periode 1939–1942. Welke personen, groepen en partijen droegen deze visie uit? Wat waren hun doelen en strategieën, en waarom faalden zij? Deze vragen bespreek ik tegen de achtergrond van de internationale situatie, het Britse beleid en de houding van de Arabische wereld - met bijzondere aandacht voor de koerswijziging van de zionisten, die het binationalisme uiteindelijk marginaliseerde.

Een opvallende constatering bij het onderzoeken van de biografieën van alle zionisten, revisionisten en binationalisten die in Palestina woonden en werkten voor hun idealen: slechts één van hen was in Palestina geboren. Ze kwamen allemaal uit Russische of Duitse gebieden in Europa, of uit de Verenigde Staten. De heel kleine Joodse gemeenschap die voor de 20ste eeuw in Palestina woonde, heeft geen rol gespeeld in het zionisme.

KRUISPUNT
1939

1 Londense Conferentie in St. James's Palace

Arabische Opstand 1936-1939

Europese Joden trokken al sinds het begin van het zionisme in de jaren 1880 in kleine aantallen naar Palestina. Dat ging aanvankelijk vooral om Joden uit Russische gebieden. Sinds 1933 nam het aantal Joodse immigranten uit Duitsland sterk toe. In 1935 werd een voorlopig hoogtepunt bereikt van een netto-immigratie van 61.458 Joden.²⁶ Dat was een enorm aantal op de totale bevolking van 1.035.154 personen in 1934, waaronder 236.000 Joden. Deze toename in 1935 wakkerde de vrees van de Palestijnse Arabieren voor een Joodse meerderheid in Palestina aanzienlijk aan. In 1936 kwamen ze in opstand. Doel van de opstand was het stoppen van Joodse immigratie, een verbod op landverkoop van Arabieren aan Joden, en de vervanging van het Britse bestuur door een nationale regering die verantwoording af zou leggen aan een representatieve raad.²⁷

Arabische Opstand 1936-1939

²⁶ Esco, *Palestine*, Vol. II, p. 674 voor de netto immigratie van Joden naar Palestine (1930-1939):

1930 3,265	1935 61,458
1931 3,409	1936 28,954
1932 9,553	1937 9,647
1933 30,327	1938 11,773
1934 42,359	1939 15,386

²⁷ J.C. Hurewitz, *The Struggle for Palestine* (New York 1976) p. 68.

De opstand begon in april 1936 met een algemene staking die ruim zes maanden duurde. Arabische arbeiders, boeren en handelaren

Joodse *Haganah* in 1936

protesteerden tegen de Joodse immigratie en landaankopen en eisten dat de Arabische politieke aspiraties serieus werden genomen. De staking groeide al snel uit tot een gewapende opstand, geleid door traditionele clanleiders en later door guerrillagroepen. Van 1937 tot 1939 intensiveerde het geweld. De Britse autoriteiten reageerden met harde repressie: ze voerden grootschalige militaire operaties uit, pasten collectieve straffen toe en deporteerden of executeerden leiders van de opstand. Tegelijkertijd trainden en bewapenden ze Joodse milities zoals de *Haganah* (De Verdediging), wat leidde tot verdere escalatie.²⁸ De opstand werd uiteindelijk neergeslagen, ten koste van meer dan 5.000 Arabische doden, duizenden arrestaties en tientallen verwoeste dorpjes. Hoewel de opstand faalde in het bereiken van haar directe doelstellingen, betekende het wel de consolidatie van de

groeierende Palestijnse nationalistische beweging en van een Palestijns-Arabische identiteit. Het maakte bovendien dat de Britse regering haar beleid ging herzien.

²⁸ De *Haganah* was tussen 1920 en 1948 actief in Palestina. Ze werd opgericht om Joodse gemeenschappen te verdedigen tegen Arabische aanvallen, vooral na geweld tegen Joden in 1920 en 1921.

Oorlogsdreiging in Europa

Groot-Brittannië zag zich geconfronteerd met een dreigende oorlog in Europa en wilde goede betrekkingen met de Arabische landen om de Britse militaire positie in het Midden-Oosten veilig te stellen. Om te voorkomen dat Arabische landen zich bij Duitsland en Italië zouden aansluiten en om niet onnodig veel Britse troepen in Palestina te hoeven stationeren, moesten ook de Palestijnse Arabieren snel worden gepacificeerd.²⁹ De historicus Christopher Sykes schreef hierover:

De bezorgdheid om de Arabisch-sprekende wereld ging om een reëel en buitengewoon gevaarlijk gegeven. De Arabische wereld was ontvankelijk voor sympathie met nazi-Duitsland, en een groot deel van de Britse olievoorraden bevond zich in de Arabische wereld. Een groot conflict met de Arabische staten ontketenen terwijl Europa op oorlog afstevende, zou een ongekende dwaasheid zijn geweest.³⁰

Oorlogsdreiging in Europa

²⁹ Haim, *Abandonment*, p. 132; Ben Gurion, David, *My Talks with Arab Leaders* (Jerusalem 1972), pp. 230-1; George Kirk, *Survey of International Affairs, 1939-1946, The Middle East in the War* (London 1952), p. 11. De verdediging van het Britse beleid door Kirk is interessant. Hij schrijft dat de Britten ‘ervan overtuigd waren dat dit [...] essentieel was voor de politieke stabiliteit van het Midden-Oosterse oorlogstoneel, het strategische gebied waardoor de westerse geallieerden het in 1942-1943 mogelijk konden maken dat de Sovjetlegers weerstand bleven bieden aan de toenmalige aartsvijand van zowel het Jodendom als van de wereldbeschaving, totdat de geallieerde troepen gezamenlijk waren uitgerust voor de uiteindelijke convergentie op Berlijn.’ Stellen dat Londen in 1938 een besluit nam vanwege de noodzaak om in 1942-1943 voorraden naar de Sovjetlegers te sturen, is anachronistisch maar laat wel het belang van het Midden-Oosten voor Groot-Brittannië zien.

³⁰ Christopher Sykes, *Cross Roads to Israel* (London 1965) pp. 238-9. Deze Sykes was de zoon van de Mark Sykes van het Sykes-Picot verdrag.

In de jaren voorafgaand aan de Tweede Wereldoorlog stond het Arabische Midden-Oosten wijd open voor de ideologie van het nationaalsocialisme. Deze populariteit kwam voort uit het sterke Arabische verlangen om bevrijd te worden van de Britten en Fransen koloniale overheersing, maar ook uit het autoritaire en nationalistische karakter van het nazisme. Voor velen bood dit een model voor snelle economische, politieke en militaire ontwikkeling. Daarbovenop waren er parallellen tussen de antisemitische ideologie van het nazisme en het verzet van de Arabieren tegen het zionisme en de groeiende Joodse aanwezigheid in Palestina.³¹

Conferentie in Londen

Op 9 november 1938 nodigde de Britse regering "vertegenwoordigers van de Palestijnse Arabieren en van de buurlanden enerzijds, en van het Joods Agentschap anderzijds, [uit] om in Londen te overleggen over het toekomstige beleid, waaronder de immigratie naar Palestina."³² Indien geen akkoord zou worden bereikt binnen een redelijke termijn, zou de regering zelfstandig besluiten wat te doen, maakte Londen duidelijk.³³

Neville Chamberlain

Nog vóór premier Neville Chamberlain op 7 februari 1939 de conferentie in het St. James Palace opende, begrepen de meeste zionisten welk doel Groot-Brittannië met deze

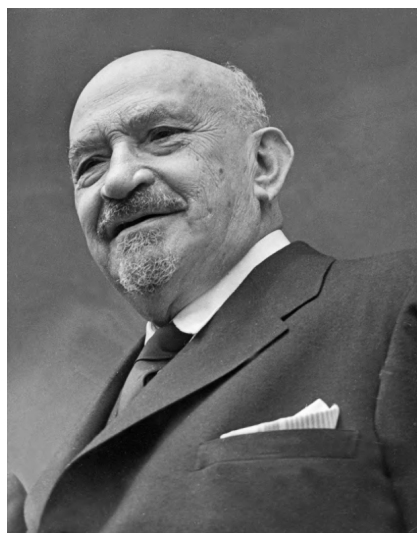
³¹ Stefan Wild, 'National Socialism in the Arab Near East Between 1933 and 1939', *Die Welt des Islams Band 25* (Leiden 1985), p. 170.

³² Deze uitnodiging maakte deel uit van de Britse Beleidsverklaring van 9 november 1938, waarin de Britse regering het verdelingsvoorstel van de Koninklijke Peel-commissie van 1937 verwierp, nadat de Technische Commissie-Woodhead in 1938 had aangetoond dat de opdeling van Palestina een onwerkbaar situatie zou creëren. We gaan hier nu niet in op deze commissies. Geciteerd in Laqueur, *Reader*, pp. 62-3.

³³ Ibid.

conferentie beoogde: het beperken of zelfs stopzetten van immigratie en landaankopen.³⁴ Ondanks hun bezwaren besloten zij toch deel te nemen, in de hoop dat hun aanwezigheid de Britse beperkingen enigszins zou verzachten. De noodzaak voor Europese Joden om naar Palestina te kunnen emigreren was evident. Niet deelnemen zou de Britten alleen maar meer rechtvaardiging geven om hun beleid eenzijdig op te leggen.³⁵

Chaim Weizmann³⁶ kreeg de taak om het zionistische standpunt aan de Britse regering uiteen te zetten. Op 8 februari sprak hij over het recht van de Joden om immigratie zelf te regelen en dat ze het recht hadden op garanties dat ze geen permanente minderheid zouden blijven in Palestina. De situatie in Duitsland maakte dit urgent.³⁷ Weizmann benadrukte zijn wens tot goede betrekkingen met de Arabieren. De Joden hadden altijd vrede gezocht, maar de Arabieren veroorzaakten de problemen:

Chaim Weizmann

Ze vrezen niet onze overheersing; het is hun verlangen om zélf te overheersen wat het ware probleem vormt. [...] Een weg naar wederzijds begrip — misschien een smal pad, geen koninklijke weg — ligt in het beginsel van wederzijdse niet-dominantie. Wij willen de Arabieren niet overheersen, maar wij wensen evenmin — en kunnen ook niet — door

³⁴ Haim, *Abandonment*, p. 138.

³⁵ Ibid.

³⁶ Chaim Weizmann (1874–1952) was de president van het Joods Agentschap (tot 1935) en van de Wereld Zionistische Organisatie. Hij was altijd de belangrijkste onderhandelaar met de Britten namens de zionistische beweging en pleitte voor een geleidelijke aanpak en een nauwe relatie met Groot-Brittannië, aangezien hij ervan uitging dat het zionistische ideaal alleen met Britse steun bereikt kon worden.

³⁷ Ben Gurion, *Talks*, pp. 203-6.

hen overheerst worden. [...] Zodra dat fundamentele principe in het Arabische bewustzijn is verankerd, ben ik niet zonder hoop dat wij elkaar eens zullen vinden.³⁸

Weizmann sloot zijn toespraak af met een vooruitziend plan voor de economische ontwikkeling van Palestina, waar zowel Joden als Arabieren van zouden profiteren. Dit zou een brug naar vrede vormen. Een andere taak voor Groot-Brittannië zou zijn om de politieke structuur van Palestina zodanig in te richten dat de politieke gelijkheid van beide volken werd gewaarborgd en de angst van de Arabieren voor overheersing zou werd weggenomen. Hij zei: “Dan kan Palestina worden opengesteld voor grootschalige immigratie,” want daar draaide het om voor het Joods Agentschap.³⁹

Joodse delegatie bij de Britten.
Midden voor Ben-Gurion, links van hem Weizmann

Alles draait om immigratie en landaankoop

Weizmann rekende op de steun van Groot-Brittannië om grootschalige Joodse immigratie naar Palestina mogelijk te maken en de integratie van de immigranten te ondersteunen. Hij stelde voor om alle grote stukken land

³⁸ Ibid., p. 212; Susan Lee Hattis, *The Bi-national Idea in Palestine During Mandatory Times* (Haifa 1970), p. 202.

³⁹ Ben Gurion, *Talks*, p. 213.

die door de regering als ongeschikt werden beschouwd voor landbouw, aan de Joodse gemeenschap beschikbaar te stellen. Ook pleitte hij voor de oprichting van een permanent, goed uitgerust Joods defensief leger in Palestina – zowel voor verdediging van het land maar ook om de Britse troepen te ontlasten voor de strijd in Europa, en om voorbereid te zijn op noodsituaties.⁴⁰

De Arabische delegatie spreekt met de Britten

De Arabieren presenteerden hun standpunt de volgende dag.⁴¹ Ze deden dit in een afzonderlijke bijeenkomst met alleen de Britten, aangezien zij weigerden het Joodse Agentschap te erkennen en ze dus niet aan één tafel wilden zitten met hun vertegenwoordigers.⁴²

De Arabische eisen werden samengevat door Jamal al-Husayni.⁴³ Het was duidelijk dat zij niet naar Londen waren gekomen om een compromis met de zionisten te sluiten. Zij eisten onafhankelijkheid voor Palestina als een soevereine Arabische staat en de onmiddellijke stopzetting van alle Joodse immigratie en van de verkoop van land aan Joden. Wel waren zij bereid alle legitieme rechten van de Joden en andere minderheden in Palestina te beschermen.

Jamal al-Husayni

⁴⁰ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 892.

⁴¹ Naast Palestijnse Arabieren waren Egypte, Irak, Saudi Arabia, Jemen en Transjordanië vertegenwoordigd.

⁴² Esco, *Palestine Vol. II*, p. 891.

⁴³ Jamal al-Husayni (1894–1982) was secretaris en later voorzitter van het Arabisch Hoger Comité, het belangrijkste Palestijnse leidersorgaan tijdens het Britse Mandaat.

De dag daarop reageerde Minister van Koloniën Malcolm MacDonald op Weizmanns commentaar. Hij zei dat Groot-Brittannië verplichtingen had jegens zowel Joden als Arabieren. Palestina was een klein land en de rechten van de Arabieren konden niet worden genegeerd.⁴⁴ Ben-Gurion reageerde:

Groot-Brittannië nam tegenover de hele wereld de verplichting op zich om het recht van de Joden in Palestina te erkennen. In vergelijking daarmee zijn de rechten van de Arabische bevolking secundair.⁴⁵

Malcolm MacDonald

Op 15 februari stelde MacDonald voor om de Palestijnse angst voor Joodse overheersing weg te nemen. Dit wilde hij bereiken door Joodse immigratie gedurende een bepaald aantal jaren voort te zetten, op voorwaarde dat de jaarlijkse quota in die periode niet zouden leiden tot een Joodse meerderheid na afloop van die periode. Aan het einde van deze periode zou Joodse immigratie alleen nog zijn toegestaan met Arabische toestemming, waarmee de Arabische vrees voor Joodse overheersing zou worden weggenomen.⁴⁶

Ben-Gurions commentaar was dat van de Joden dus in feite werd gevraagd afstand te doen van hun *recht* om in Palestina te zijn, wat niet een kwestie was van *getolereerd worden*, en dat hen werd gevraagd om te aanvaarden dat ze permanent een minderheid zouden zijn in een vreemd land.⁴⁷

MacDonald zei dat hij hun angst begreep om een minderheid in een vreemd land te worden. Deze angst was echter niet nodig als de onafhankelijke Palestijnse staat een grondwet zou hebben die zou zijn

⁴⁴ Ben Gurion, *Talks*, pp. 220-3; een verwijzing naar de Balfour Declaratie.

⁴⁵ Ibid., p. 221. Ook Ben-Gurion verwijst hier naar de Balfour Declaratie.

⁴⁶ Ben Gurion, *Talks*, p. 242.

⁴⁷ Ibid., pp. 242-3; de woorden *recht* om in Palestina te zijn en *niet op basis van tolerantie* zijn een citaat uit het *Churchill Witboek* van 1922. Geciteerd in Laqueur, *Reader*, p. 47.

gebaseerd op pariteit, waarbij de Joden gelijke partners in de macht zouden zijn, ongeacht hun aantal in Palestina. Hij zei echter dat hij dit idee van pariteit niet als een serieuze uitweg uit de impasse beschouwde, omdat de Arabieren daar niet mee zouden instemmen.⁴⁸ Daarom stelde hij voor dat Palestina een mandaat van Groot-Brittannië zou blijven, met constitutionele organen op basis van pariteit tussen Joden en Arabieren. Hij stelde ook voor dat de autoriteiten de landverkoop van Arabieren aan Joden zouden beperken.⁴⁹

De volgende dag besloot het Uitvoerend Comité⁵⁰ van het Joods Agentschap dat ze om tactische redenen bereid zouden zijn tot een compromis met de Arabieren te komen, mits hun fundamentele rechten zouden worden gewaarborgd en er dus geen regeling zou worden getroffen om immigratie en landverkoop te beperken. Als de Arabieren dit zouden weigeren en vasthielden aan hun eisen, zouden de Zionisten erop staan dat aan al hun eisen volledig zou worden voldaan.⁵¹

Diezelfde dag werd MacDonald door al-Husayni verzekerd dat de Palestijnse Arabieren de vernedering nooit zouden accepteren om op gelijke voet te worden geplaatst met een Joodse minderheid. Zij accepteerden het principe van constitutionele pariteit niet. Al-Husayni zei dat als de Palestijns-Arabische leiders hun volk konden vertellen dat aan hun eisen zou worden voldaan, zij onmiddellijk een einde konden maken aan hun opstand. Anders zouden zij er niet in slagen het volk van Palestina te kalmeren.⁵²

De Joodse delegatie verwierp op 17 februari een blijvende minderheidspositie voor Joden in Palestina en beperkingen op grondaankoop door Joden. Zij geloofden niet dat constitutionele pariteit een effectieve waarborg zou zijn. De zionisten begrepen wat voor compromis Groot-Brittannië unilateraal zouden gaan voorstellen en namen

⁴⁸ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 203.

⁴⁹ Ben Gurion, *Talks*, pp. 244-6.

⁵⁰ Het Uitvoerend Comité, met kantoren in Jeruzalem, moest het beleid van het Joods Agentschap uitvoeren. Het functioneerde als de regering van de Joden in Palestina.

⁵¹ Ben Gurion, *Talks*, pp. 247, 255-6.

⁵² Ben Gurion, *Talks*, pp. 252-4.

daarom zelf het initiatief. In een brief van 10 maart benadrukte Weizmann opnieuw de verplichtingen die Groot-Brittannië als mandataris had om de voortzetting en groei van het Joods Nationaal Tehuis te waarborgen. Van Groot-Brittannië werd vooral verwacht dat het immigratie zou faciliteren en dat Joden zich overal ongelimiteerd zouden kunnen vestigen. Alleen als deze verplichtingen werden aanvaard, was de Joodse delegatie bereid als basis voor verdere besprekingen het idee te accepteren van zelfbesturende instellingen onder het mandaat op basis van pariteit tussen Joden en Arabieren, om de overheersing van het ene volk door het andere te voorkomen. Geen enkele beperking op vestiging in het land was acceptabel. Indien het mandaat zou eindigen, kon worden besproken of een Joodse Staat in een aanzienlijk deel van Palestina zou worden opgericht of dat er een federale eenheidsstaat Palestina zou komen met volledige Joodse controle over immigratie en met federale instellingen gebaseerd op pariteit.⁵³

Geen overeenstemming bereikt

De Britten achtten een federale optie alleen werkbaar na een overgangsperiode, nadat beperkingen op immigratie en grondverkoop waren opgelegd. Ze namen het Joodse voorstel dus niet serieus.⁵⁴ Zoals te verwachten kon er geen overeenkomst worden bereikt tussen de zionisten en de Arabieren. Daarom presenteerde MacDonald op 15 maart de definitieve Britse voorstellen aan de Joodse delegatie. Palestina moest uiteindelijk een onafhankelijke staat worden, mogelijk van federale aard, maar geen Joodse Staat of Arabische Staat. Dit kon alleen betekenen dat Palestina een binationale staat moest worden waarin Arabieren en Joden samen het bestuur deelden op zodanige wijze dat de essentiële belangen van elk volk werden gewaarborgd.

MacDonald beschreef ook het beleid dat Groot-Brittannië tijdens de overgangsperiode zou volgen waarin Palestina moest worden voorbereid op onafhankelijkheid. Tijdens deze periode zou het bestuur niet op pariteit maar op evenredige vertegenwoordiging gebaseerd zijn. De hoop werd

⁵³ Hattis, *Bi-national Idea*, pp. 204-5.

⁵⁴ Haim, *Abandonment*, p. 142.

uitgesproken dat deze periode niet langer dan tien jaar zou duren, afhankelijk van de situatie in Palestina, het succes van de constitutionele veranderingen tijdens de overgangsperiode en de waarschijnlijkheid van effectieve samenwerking in het bestuur door de bevolking van Palestina.

In de volgende vijf jaar mochten maximaal 75.000 Joodse immigranten worden toegelaten, mits de economie er zoveel kon opnemen. Dit zou de Joodse bevolking op ongeveer een derde van de totale bevolking brengen. Na die vijf jaar zou verdere Joodse immigratie alleen mogelijk zijn als de Arabieren daarmee instemden. De Hoge Commissaris van Palestina zou algemene bevoegdheden krijgen om landverkoop te regelen. Hij zou gebieden moeten aanwijzen waarin de overdracht van land vrij, gereguleerd of verboden was.⁵⁵ Dit plan leidde tot groot verzet van de Joodse gemeenschap. Dit verzet werd nog sterker toen dit Britse besluit werd geformaliseerd door de publicatie van het officiële *MacDonald Witboek* van 17 mei 1939.

Joodse immigratie naar Palestina

Joodse kolonisten in Palestina

⁵⁵ Ben Gurion, *Talks*, pp. 263-5.

2 Het MacDonald Witboek

Oorlogsdreiging neemt toe

Voor de Joodse delegatie op de Londense conferentie waren de voorstellen van MacDonald volstrekt onaanvaardbaar. Daarom besloten zij het overleg te beëindigen. De vrees die men vóór de conferentie al had uitgesproken - dat Groot-Brittannië zich tegen hun zionistische zaak zou keren - bleek terecht. Omdat de Britten niet direct een officieel Witboek publiceerden waarin hun toekomstig beleid werd vastgelegd, probeerden de zionisten uit alle macht die publicatie te voorkomen of ten minste uit te stellen.⁵⁶ Weizmann verzocht Chamberlain de aankondiging uit te stellen:

In zulke uiterst onrustige tijden kunnen we beter vermijden de situatie nog verder te verstoren — en dat zou het gevolg zijn van het presenteren van een beleid dat niemand tevredenstelt. Als de aankondiging wordt uitgesteld, beloof ik die tijd niet ongebruikt te laten. Elke mogelijke poging zal worden gedaan [...] om via contacten de mogelijkheid van Joods-Arabische toenadering of overeenstemming te verkennen. [...] Het verstrijken van tijd kan mogelijkheden openen in die richting.⁵⁷

De tijden waren inderdaad roerig. In Europa nam de kans op vrede snel af. Op 15 maart 1939 had Duitsland delen van Tsjechoslowakije geannexeerd, en op 7 april viel Italië Albanië binnen. De aankondiging van een politiek-militair bondgenootschap tussen Berlijn en Rome was schokkend. Onder druk van de publieke opinie besloot Chamberlain zijn beleid van *appeasement* te beëindigen. Op 31 maart gaf hij Polen militaire garanties, kort daarna ook Roemenië en

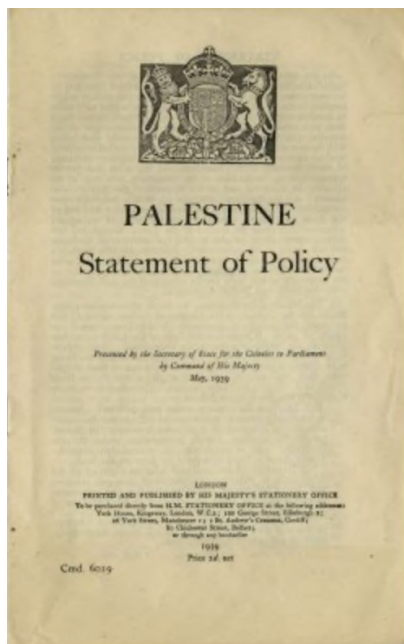
Hitler en Mussolini
gaan samenwerken

⁵⁶ Howard M. Sachar, *A History of Israel* (Jerusalem, n.d.), p. 221.

⁵⁷ N.A. Rose, *The Gentile Zionists. A Study in Anglo-Zionist Diplomacy, 1929-1939* (London 1973), p. 195.

Griekenland.⁵⁸ In deze context kon Groot-Brittannië niet toegeven aan zionistische druk om van koers te veranderen in Palestina. In geval van oorlog zouden de Joden vanzelf aan Britse zijde staan, maar de Arabieren moesten actief buiten de invloedssfeer van de fascisten worden gehouden, was de Britse overtuiging.⁵⁹

De Arabische afwijzing van de Britse voorstellen die in Londen waren besproken, was minder absoluut dan die van de Joden. Sommige Arabische eisen waren immers gedeeltelijk ingewilligd. Daarom ging Groot-Brittannië verder in overleg met de regeringen van Irak, Egypte en Saoedi-Arabië. In april bespraken deze landen in Caïro, samen met de Palestijnse Arabieren, enkele wijzigingsvoorstellen voor de Britse plannen, die vervolgens aan de Britten werden overhandigd.⁶⁰

MacDonald Witboek

Geen Joodse Staat, geen Arabische Staat

Uiteindelijk werd op 17 mei 1939 het officiële Witboek gepubliceerd.⁶¹ Hoewel enkele details waren aangepast, was de inhoud grotendeels gelijk aan de Britse voorstellen van 15 maart. Eén belangrijk verschil was dat het Witboek niet langer sprak over een eventuele federale structuur voor de toekomstige staat Palestina. Wel werd opnieuw benadrukt dat die onafhankelijke staat binationaal zou zijn:

⁵⁸ James Joll, *Europe Since 1870: An International History* (Harmondsworth 1982), pp. 373-4.

⁵⁹ Ben Gurion, *Talks*, pp. 212, 230-8.

⁶⁰ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 900.

⁶¹ Voor de tekst van het Witboek (1939), zie Laqueur, *Reader*, pp. 64-75.

De onafhankelijke staat zal er een moeten zijn waarin Arabieren en Joden samen het bestuur voeren op een wijze die garandeert dat de wezenlijke belangen van elke gemeenschap worden beschermd.⁶²

De zinsnede dat Palestina géén Joodse en géén Arabische Staat zou worden, werd expliciet genoemd in de algemene inleiding van het document:

Het maakt geen deel uit van [het Britse] beleid dat Palestina een Joodse Staat zou moeten worden. [Groot-Brittannië] kan er evenmin mee instemmen [...] dat Palestina wordt omgevormd tot een Arabische staat.⁶³

Het Witboek werd in Groot-Brittannië fel bekritiseerd. De pers was vrijwel unaniem vijandig. De *Manchester Guardian* noemde het beleid "rampzalig."⁶⁴ In het parlement viel een grote minderheid premier Chamberlain aan toen hij vroeg om een motie van vertrouwen op 22 mei. Veel pro-zionistische woordvoerders beschuldigden de regering ervan te capituleren voor geweld en agressie. Sommigen pleitten zelfs openlijk voor Joodse verzet en eventueel terrorisme. Winston Churchill, toen lid van het Lagerhuis, viel zijn eigen Conservatieve regering aan. Hij noemde het Witboek een "eenzijdige opzegging van een belofte gedaan aan het hele Joodse volk."⁶⁵

Winston Churchill

Labour-leider Herbert Morrison zei dat de regering de Joden opofferde vanwege haar onbekwaamheid, en dat een toekomstige Labour-regering zich niet gebonden zou achten aan het Witboek. Zijn

⁶² Laqueur, *Reader*, p. 69.

⁶³ Laqueur' *Reader*, pp. 66, 68.

⁶⁴ Sachar, *History of Israel*, p. 224; Rose, *Gentile Zionists*, p. 206.

⁶⁵ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 919.

partijgenoten applaudisseerden luid.⁶⁶ Echter, om de regering niet te ondermijnen in de tijd van ernstige crisis, onthielden veel parlementsleden zich van een tegenstem, waardoor de regering de stemming overleefde.⁶⁷ Een paar dagen later accepteerde de jaarlijkse Labour-conferentie een resolutie die haar parlementariërs steunde in het verzet tegen het Witboek. De resolutie stelde:

Het beleid van het Witboek betekent opnieuw een overwinning voor de agressor, belooft geweld en terreur, en is een klap voor de progressieve krachten onder zowel Arabieren als Joden. Het legt nieuwe en ondraaglijke beperkingen op aan Joodse immigratie op een moment dat raciale vervolging de wereld verdeelt in landen waar Joden niet mogen binnenkomen en landen waar zij niet kunnen leven.⁶⁸

Herbert Morrison

Chamberlain had niet alleen de goedkeuring van het Britse parlement nodig, maar ook die van de Permanente Mandatencommissie van de Volkenbond. Deze commissie moest aan de Volkenbond rapporteren of het mandaat over Palestina correct werd uitgevoerd. MacDonald reisde daarom in juni 1939 naar Genève, waar hij de commissie probeerde te overtuigen dat het Witboek in overeenstemming was met het mandaat. Volgens hem was het geen breuk met de geest of de letter van het mandaat, maar een aanpassing aan veranderende omstandigheden. "In de beginjaren was het goed om nadruk te leggen op de verplichtingen jegens de Joden, maar nu moest de aandacht verschuiven naar de verplichtingen aan de niet-

⁶⁶ Michael J. Cohen, *Palestine: Retreat from the Mandate. The Making of British Policy, 1936-45* (London 1978), p. 86.

⁶⁷ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, pp. 104-5; Esco, *Palestine Vol. II*, p. 921; Chamberlain's regering kreeg 268 stemmen, met 179 tegen en 110 onthoudingen. Gewoonlijk kon Chamberlain op meer dan 400 stemmen rekenen.

⁶⁸ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 920.

Joodse bevolking," aldus MacDonald.⁶⁹ Hij kon daarbij wijzen op de Balfour Declaratie die noemt dat "niets zal worden gedaan waardoor de burgerlijke en religieuze rechten van de bestaande niet-Joodse gemeenschappen worden geschaad." Bij die burgerlijke rechten hoorden ook politieke rechten.

De commissie was niet overtuigd. In haar rapport aan de Volkenbond stelde zij:

Het beleid zoals uiteengezet in het Witboek is niet in overeenstemming met de interpretatie die de commissie, in overeenstemming met de Mandataire Mogendheid en de Raad, had gegeven aan het Palestijnse mandaat.⁷⁰

De Britse regering maakte zich op om dit negatieve advies te weerleggen tijdens de volgende zitting van de Volkenbond, die in september 1939 zou plaatsvinden. Door de Duitse inval in Polen op 1 September 1939 en het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog werden de activiteiten van de Volkenbond opgeschort en kwam er dus geen uitspraak. Vanaf dat moment baseerde Groot-Brittannië zijn beleid in Palestina uitsluitend op het Witboek, zonder de vereiste juridische goedkeuring van de Volkenbond.⁷¹

Of het Witboek wel of niet juridisch verenigbaar was met het mandaat, het document en de daaraan voorafgaande conferentie in St. James's Palace betekenden in elk geval de culminatie van geleidelijke veranderingen in het Britse beleid. Tot dan toe had Groot-Brittannië zich redelijk welwillend en genereus opgesteld jegens de groei van een Joods Nationaal Tehuis. Na 1939 werd dat beleid in essentie omgekeerd en werd meer aandacht gegeven aan de rechten van "bestaande niet-Joodse gemeenschappen."⁷²

⁶⁹ Ibid., p. 924.

⁷⁰ Ibid., p. 927.

⁷¹ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 106.

⁷² Ibid.

3 De Zionistische Organisatie na het Witboek

Zionisten accepteren het Witboek niet

Daags na publicatie van het Witboek vonden er overal in Palestina Joodse protesten plaats. Binnen de Joodse gemeenschap groeide het gevoel dat het nieuwe Britse beleid met alle mogelijke middelen moest worden bestreden. Het Witboek werd ervaren als verraad.⁷³ Hoewel er nog hoop bestond dat de Britten dat beleid zouden herzien - mede vanwege de steun van de Britse Labourpartij voor het zionisme en de afkeuring van het Witboek door de Permanente Mandatencommissie - was de verontwaardiging in Palestina groot.⁷⁴ Als voorzitter van het Uitvoerend Comité van het Joods Agentschap verklaarde Ben-Gurion:

Joods protest tegen het Witboek, 1939 Jeruzalem

Wij beschouwen dit beleid als een vertrouwensbreuk en als een capitulatie voor Arabisch terrorisme. [...] Het is een beleid waarmee het Joodse volk zich niet zal verzoenen. Het nieuwe regime dat nu wordt aangekondigd, zal elke morele basis missen en in strijd zijn met het internationale recht. Zo'n regime kan alleen worden ingesteld en gehandhaafd met geweld. [...] Het is zeer waarschijnlijk dat de Joden

⁷³ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 910; Sykes, *Cross Roads*, p. 237.

⁷⁴ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 108; Rose, *Gentile Zionists*, p. 209.

zullen vechten in plaats van zich te onderwerpen aan Arabisch gezag. Het onderdrukken van een Joodse opstand tegen het Britse beleid zal even onaangenaam zijn als de onderdrukking van de Arabische Opstand. De regering heeft deze waarschuwing genegeerd.

Het Joodse volk heeft geen conflict met het Arabische volk. Joods werk in Palestina heeft het leven en de vooruitgang van het Arabische volk niet geschaad. De Arabieren zijn niet dakloos of landloos zoals de Joden. Zij hebben geen emigratie nodig. Joodse kolonisatie is Palestina en al zijn inwoners ten goede gekomen. [...] Het Joodse volk heeft zelfs tijdens de jaren van onrust zijn wil tot vrede getoond. Het heeft zich niet laten verleiden tot vergelding jegens het Arabische geweld. Maar de Joden hebben zich evenmin onderworpen aan terreur, en zullen dat ook nu niet doen, nu het Mandaat besloten heeft de terroristen te belonen door het Joodse Nationaal Tehuis op te geven.

In het donkerste uur van de Joodse geschiedenis besluit de Britse regering de Joden hun laatste hoop te ontnemen en de weg naar hun thuisland af te sluiten. Dat is een wrede slag. [...] Deze slag zal het Joodse volk niet neerslaan. De historische band tussen het volk en het land Israel kan niet verbroken worden. De Joden zullen nooit accepteren dat de poorten van Palestina voor hen gesloten worden, of dat hun Nationaal Tehuis verandert in een getto. De Joodse pioniers [...] zullen vanaf nu vastberaden optreden om immigratie, hun Joodse Tehuis en Joodse vrijheid te verdedigen.⁷⁵

Weizmann schreef soortgelijke woorden in een brief van 31 mei aan de Hoge Commissaris voor Palestine Harold McMichael:

Er is [...] geweld gebruikt om Joden de toegang tot Palestina te ontfeggen; mogelijk zal er in de toekomst nog veel meer geweld nodig zijn om het beleid van het Witboek volledig te handhaven.⁷⁶

Voor al jongeren waren overtuigd dat alleen Joodse terreur de mandataris zou kunnen dwingen haar beleid te herzien. Volgens hen bewees het Witboek dat terreur lonend was.

⁷⁵ Verklaring van het Joods Agentschap voor Palestine (1939), geciteerd in Laqueur, *Reader*, pp. 76-7.

⁷⁶ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 914.

Joods verzet

Kort na de publicatie van het Witboek pleegde de *Irgun Zvai Le'umi* (Nationale Militaire Organisatie), kortweg de *Irgun*, aanslagen op overheidsgebouwen in Jeruzalem en Tel Aviv, gevolgd door andere daden van sabotage en moorden. De *Irgun* was de militaire arm van de revisionistische beweging; van 1937–1940 gaf Ze'ev Jabotinsky er leiding aan. De *Irgun* groeide sterk door de toenemende bereidheid om met geweld een onafhankelijke Joodse Staat te stichten.⁷⁷

Ben-Gurion was de belangrijkste architect van het toekomstige zionistische beleid, dat aan de vooravond van de publicatie van het Witboek werd bekend gemaakt. Het Joods Agentschap besloot dat Joden niet meer zouden werken bij overheidsinstellingen die de Joodse minderheidsstatus bestendigden. Wetten die immigratie moesten beperken en stoppen werden als illegaal beschouwd en waren dus niet bindend voor Joden. De illegale immigratie zou worden opgevoerd. Meer immigratie werd mede gezien als versterking van de Joodse positie mocht een open opstand tegen de Britten in Palestina noodzakelijk worden geacht.⁷⁸

Zionistisch Congres in Genève

Tijdens het 21ste Zionistische Congres in Genève (16–24 augustus 1939) steunden de meeste gedelegeerden de koers van het Joods Agentschap tegen enerzijds hen die een sterker anti-Brits beleid wensten en anderzijds hen die juist helemaal aan de Britse kant wilden staan in de oorlog die dreigde uit te barsten. Het Congres sprak

21ste Zionistische Congres, 1939 Genève

⁷⁷ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 108.

⁷⁸ Haim, *Abandonment*, pp. 144-5.

zich uit tegen het Witboek, maar verklaarde ook onverminderd Groot-Brittannië te steunen in de strijd tegen het fascisme en voor de Westerse democratieën.⁷⁹ Weizmann schreef op de derde dag vanuit Genève aan Chamberlain

om op de meest expliciete wijze te bevestigen [...] dat de Joden aan de zijde van Groot-Brittannië staan en zullen vechten aan de kant van de democratieën. [...] Het Joods Agentschap is bereid om onmiddellijk afspraken te maken over het inzetten van Joodse mankracht, technische kennis, middelen, enzovoorts.⁸⁰

Het Zionistische Congres sprak zich ook uit vóór illegale massa-immigratie; het idee van een opstand tegen het Britse bestuur in Palestina werd open gehouden. Tegelijk verklaarde het ook

de vaste wil van het Joodse volk om relaties van wederzijdse welwillendheid en samenwerking aan te gaan met de Arabieren van Palestina en de buurlanden.⁸¹

Illegale Joodse immigratie in Palestina

Het Congres gaf opdracht aan het Joods Agentschap om een commissie in te stellen om de Joods-Arabische betrekkingen op sociaal en cultureel gebied te onderzoeken en om mogelijkheden tot samenwerking te verkennen.⁸² De ideeën van pariteit en binationalisme die op 10 maart nog door Weizmann waren genoemd namens de Joodse delegatie in Londen,

⁷⁹ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 930.

⁸⁰ Rose, *Gentile Zionists*, pp. 216-7.

⁸¹ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 930.

⁸² Ibid.

Moshe Shertok (links) op het 21ste Zionistische Congres met Weizmann (midden) en Ben-Gurion (rechts)

verdwenen voorgoed uit het officiële vocabulaire van de zionisten. Weizmanns woorden op 10 maart waren de laatste keer dat zionisten het idee van een binationale oplossing noemden, en dat niet uit overtuiging maar als het "kleinere kwaad" ten opzichte van een permanente minderheidsstatus. De zionisten zagen pariteit enkel als een manier om de Britten akkoord te

doen gaan met een Arabische minderheidspositie in Palestina.⁸³ In 1936 had Moshe Shertok, hoofd van de politieke afdeling van het Joods Agentschap gezegd:⁸⁴

De band tussen pariteit en immigratie is dat pariteit op dit moment ons sterkste wapen is in de strijd om immigratie.⁸⁵

⁸³ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 201.

⁸⁴ Moshe Shertok (1894-1965) is geboren in Kherson (toenmalig Russische Rijk, nu Oekraïne) en emigreerde in 1906 met zijn ouders naar Palestina. Hij was hoofd van het politieke departement van het Joods Agentschap (1933-1948), waarin hij contacten onderhield met Britse autoriteiten en zich inzette voor Joodse immigratie. Hij veranderde zijn naam in Moshe Sharett. In Israel werd hij minister van buitenlandse zaken.

⁸⁵ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 166. Hattis citeert nog een andere zionist die zei: "Sommige mensen denken dat pariteit betekent dat onze aantallen worden bevroren. Ik geloof precies het tegenovergestelde. Pariteit betekent dat wij alsnog een meerderheid kunnen worden." Hattis, *Bi-national Idea*, p. 164.

Toen duidelijk werd dat de Britten en de Arabieren niet bereid waren een Joodse meerderheid te accepteren, werd pariteit verworpen als onvoldoende garantie tegen een blijvende Arabische meerderheid.

Nieuwe koers van het zionisme

Het Witboek zorgde voor grote veranderingen in het zionisme. Ten eerste, door het openlijk steunen van illegale immigratie en het overwegen van een opstand, kwam de zionistische beweging veel dichterbij het standpunt van de revisionisten dan vóór 1939. Tot dan toe hadden alleen revisionisten zich met illegale immigratie en geweld beziggehouden - de bredere zionistische beweging had zich daar steeds tegen verzet om de relatie met Groot-Brittannië goed te houden.⁸⁶ De historicus Alan R. Taylor omschrijft de periode van vóór 1939 als "de geleidelijke voortgang van de zionistische doelen dankzij succesvol diplomatiek overleg met Groot-Brittannië."⁸⁷ Die periode was nu voorbij.

De koerswijziging van de regering in Londen en van het Joods Agentschap betekende het einde van een lange periode van zionistische samenwerking met Groot-Brittannië in de vreedzame opbouw van het Nationaal Tehuis.⁸⁸ Na het Witboek was het mandaat geen instrument meer om het zionisme te bevorderen, maar juist een bedreiging voor het zionistische hoofddoel: het creëren van een Joodse meerderheid via immigratie, gepaard met landaankoop.⁸⁹ De enige mogelijkheid om de ontwikkeling van het Nationaal Tehuis na 1939 voort te zetten, was om het zionistische beleid te verschuiven van samenwerking met naar vijandigheid jegens de Britten.⁹⁰

Tijdens het Zionistische Congres, op 23 augustus, werd bekend dat de Duitse minister van Buitenlandse Zaken Joachim von Ribbentrop en

⁸⁶ Haim, *Abandonment*, pp.145, 154 (note 158).

⁸⁷ Alan R. Taylor, *Prelude to Israel: An Analysis of Zionist Diplomacy 1897-1947* (London 1961), p. 53.

⁸⁸ Sykes, *Cross Roads*, p. 241; Cohen, *Israel and the Arab World*, pp. 216-7.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Ibid., p. 55.

zijn Sovjetcollega Vjatsjeslav Molotov een niet-aanvalsverdrag tussen Duitsland en de Sovjet-Unie sloten. Oorlog leek onvermijdelijk en het congres werd snel beëindigd. Iedereen moest snel naar huis reizen en de verwachting was dat communicatie moeilijk zouden worden. Het dagelijks bestuur van de Wereld Zionistische Organisatie kreeg daarom grote volmachten, en bestond voorlopig alleen uit bestuursleden uit Palestina. Binnen het Joods Agentschap in Palestina gebeurde iets vergelijkbaars. Het Uitvoerend Comité van het Joods Agentschap werd herkozen en het dagelijks bestuur werd gevolmachtigd om zelfstandig beslissingen te nemen.

Werner Senator

Het Joods Agentschap kwam meer in handen van de zionisten door de macht die aan het Uitvoerend Comité werd gegeven. Dit gaf met name voorzitter Ben-Gurion meer zeggenschap. In 1937 zaten nog vier niet-zionisten in de Raad, maar in 1939 bleef alleen de binationalist Werner Senator⁹¹ over, die geen portefeuille had.⁹² Deze ontwikkeling versterkte de eenheid binnen de zionistische beweging op een moment dat volledige organisatorische slagkracht urgent was.⁹³

Tenslotte, een belangrijke verandering was dat de zionistische leiders zich meer gingen richten op de Verenigde Staten. Ze hoopten door Amerikaanse druk het Britse beleid te kunnen beïnvloeden. Naarmate de oorlog vorderde en de Britse wereldmacht verzwakte, zagen de zionisten in de VS bovendien een nieuw en krachtiger machtscentrum om hun doelen te realiseren.⁹⁴ De VS werd het brandpunt van zionistische activiteiten.⁹⁵

⁹¹ David Werner Senator (1896-1953) was administrateur van de *Hebrew University* en lid van het Uitvoerend Comité van het Joods Agentschap.

⁹² Hurewitz, *Struggle for Palestine*, pp. 110-1.

⁹³ Taylor, *Prelude*, p. 60.

⁹⁴ Kermit Roosevelt, 'The Partition of Palestine: A Lesson in Pressure Politics', in *The Middle East Journal* Vol. 2 No. 1 (Washington DC 1948), pp. 3-4.

⁹⁵ Taylor, *Prelude*, p. 59.

4 Binationalisten en hun reactie op het Witboek

Pogingen de Joodse delegatie te beïnvloeden

Tot 1939 hadden de zionisten vaak binationale ideeën gebruikt om de Britten te overtuigen dat een minderheidspositie voor de Arabieren niet rampzalig zou zijn voor de Arabische positie in Palestina. Na 1939 pleitten de zionisten niet langer voor binationalisme of pariteit, omdat dit niet hielp om een Joodse meerderheid acceptabeler te maken.

Sommige Joden in Palestina steunden het binationalisme niet om pragmatische redenen, maar op andere, meestal westers-liberale, marxistische en religieuze gronden. Om diverse redenen waren zij ervan overtuigd dat pariteit en binationalisme de enige juiste en rechtvaardige manier waren om de toekomstige onafhankelijke Palestijnse staat te organiseren. Velen van hen waren positiever dan de zionisten over de mogelijkheden van een goede uitkomst van de Londense St. James's Palace conferentie. Zij wilden dat de Joodse delegatie met een positieve houding zou onderhandelen, bereid om concessies te doen omwille van een akkoord, en ze probeerden de onderhandelaars van hun binationale suggesties te overtuigen.

De meesten binationalisten riepen op tot een overeenkomst over het tempo en de duur van immigratie, en allen wilden de Arabieren in Palestina gelijke politieke rechten geven als de Joden. Uiteindelijk zou de toekomstige Palestijnse Staat toetreden tot een Arabische federatie. Onderling verschilden ze over wat het immigratietempo moest zijn en wat er zou gebeuren na afloop van de immigratieperiode.⁹⁶ Omdat deze binationalisten tot verschillende politieke partijen behoorden, of tot geen enkele, en er voor 1939 geen sterke binationalistische organisatie bestond

Het St James's Palace, London

⁹⁶ Haim, *Abandonment*, pp. 145-6.

die hen kon verenigen, slaagden ze er niet in een gemeenschappelijk voorstel te formuleren voor de onderhandelingen met de Britten in de Londense conferentie. Wel deden enkele vooraanstaande binationalisten hun suggesties.

Pogingen de onderhandelaars te overtuigen

Senator was een binationalistisch lid van het Uitvoerend Comité van het Joods Agentschap, en wilde de Arabische angst voor voortdurende immigratie wegnemen door over een vast immigratiecijfer te onderhandelen.⁹⁷ In een brief van 7 februari 1939 aan zijn bestuur, op de dag dat de conferentie in het St. James's Palace begon, verdedigde hij een immigratiecijfer van 25.000 per jaar gedurende de volgende tien of twaalf jaar, politieke pariteit, een uiteindelijke binationale staat en deelname van Palestina aan een toekomstige federatie van staten in het Midden-Oosten.⁹⁸

Chaim Kalvarisky deed op 5 maart 1939 een voorstel aan het Uitvoerend Comité en stelde een toename van de Joodse bevolking tot 50% van de hele bevolking voor in de volgende tien jaar, waarna Palestina onafhankelijk zou worden.⁹⁹ Zodra er een Arabische federatie gevormd zou zijn, zou Palestina als autonoom deel toetreden.¹⁰⁰

Magnes, president van de *Hebrew University* en de meest vooraanstaande binationalist, schreef op 1 september 1938 dat hij vond dat de Joden binnen tien jaar 40% van de totale bevolking van Palestina zouden moeten vormen:

Ik ben ervan overtuigd [...] dat een overeenkomst met de Arabische leiders in Palestina mogelijk zou zijn, met als doel een Joodse bevolking

⁹⁷ Haim, *Abandonment*, pp. 145-6.

⁹⁸ Ibid., pp. 137-8.

⁹⁹ Chaim Margalit Kalvarisky (1868–1948) kwam in 1895 naar Palestina en hielp bij de landbouw-kolonisatie van Lord Rothschild. Hij was een van de eerste zionisten die nauwe banden met Arabieren aanknoopte. In 1925 richtte hij, met anderen, *Berit Shalom* op, in 1936 *Kedma Mizraha*, en sinds 1939 was hij voorzitter van de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking.

¹⁰⁰ Esco, *Palestine Vol. II*, pp. 1173-4; Hattis, *Bi-national Idea*, p. 227.

van 40 procent van de totale bevolking tegen het einde van tien jaar. In ruwe cijfers zou dit ongeveer 800.000 Joden en 1.200.000 Arabieren betekenen. Het zou niet gemakkelijk zijn dit te bereiken, maar [...] het is mogelijk. Wat er aan het einde van die tien jaar zal gebeuren, is uiteraard van groot belang. Als het idee van een Arabische federatie door de Joden gesteund zou kunnen worden, zou de vraag wat er na die tien jaar zal gebeuren eenvoudiger op te lossen zijn.¹⁰¹

De dreiging van de naderende oorlog deed veel binationalisten optimistisch geloven dat samenwerking tussen Joden en Arabieren mogelijk moest zijn tegen de gemeenschappelijke vijand van het semitische ras. Magnes hoopte aan de Arabieren te kunnen bewijzen dat

de nazistische noordse rassenleer ook tegen de Arabieren gericht is; en wat nog belangrijker is, het nazistische religieuze paganisme is gericht tegen die religies en ethische ideeën die het christendom en de Islam met het Jodendom gemeen hebben. Daarom zouden Joden en Arabieren een gelijk belang moeten hebben in het wegnemen van obstakels voor Groot-Brittannië in deze zo kritieke tijd voor de wereld.¹⁰²

Schrijvers van *Al Parashat Darkenu* (Op het Kruispunt van onze Weg)

Een grote groep binationalistische schrijvers publiceerde in maart 1939 een bundel artikelen over het Joods-Arabische probleem, om daarmee het debat binnen de Joodse gemeenschap aan te wakkeren over de urgentie van Joods-Arabisch toenadering.¹⁰³ Artikel na artikel benadrukte dat de Arabieren niet genegeerd mochten worden. Veel artikelen bevatten scherpe kritiek op het zionistisch beleid ten aanzien van de Arabieren en op de houding van de meerderheid van de Joodse bevolking.¹⁰⁴ Dit boek werd

¹⁰¹ Brief van Magnes aan Benjamin V. Cohen, geschreven 1 September 1938 en gepubliceerd in Arthur A. Goren, *Dissenter in Zion: From the Writings of Judah L. Magnes* (Cambridge 1982), pp. 353-6.

¹⁰² Hattis, *Bi-national Idea*, p. 211.

¹⁰³ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 212; Paul R. Mendes-Flohr (ed), *A Land of Two Peoples: Martin Buber on Jews and Arabs* (New York 1983), p.134.

¹⁰⁴ Hattis, *Bi-national Idea*, pp. 215-6.

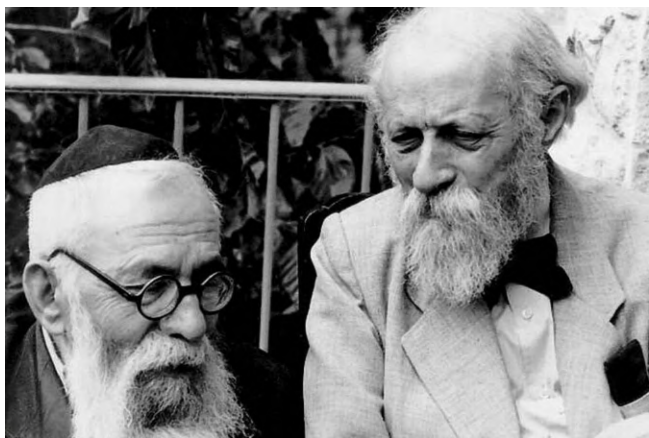
in het Hebreeuws gepubliceerd onder de titel *Al Parashat Darkenu* (*Op het Kruispunt van onze Weg*).¹⁰⁵

De publicatiedatum betekent dat de onderneming van de publicatie al in 1938 moet zijn begonnen, en het is waarschijnlijk dat dit samenhangt met de wens van de schrijvers om invloed te hebben op de onderhandelingen van het Joods Agentschap met de Britten, waarvoor op 1 oktober 1938 de uitnodiging was verzonden op. Dat dit boek in Hebreeuws werd gepubliceerd suggereert dat het in de eerste plaats was bedoeld voor discussie binnen de Joodse gemeenschap. Als het bedoeld was om invloed te hebben op de besprekingen in London, was dat niet op de Britten gericht, maar op de zionistische onderhandelaars.

Op het Kruispunt van onze Weg was een boek vol binationale suggesties voor de ontwikkeling van Palestina. Een blik op de redactie en de verschillende auteurs en hun artikelen biedt goed inzicht in de binationale beweging. Daarom gaan we hier op die schrijvers in, en op de partijen die ze vertegenwoordigden.¹⁰⁶

Rabbi Binyamin

Rabbi Binyamin, het pseudoniem van Yehoshua Redler-Feldman, baseerde zijn binationalisme op pan-semitische ideeën, in de overtuiging van de fundamentele eenheid van Joden en Arabieren als één ras. Hij was lid van de redactie en schreef een artikel.¹⁰⁷ Hij was in 1925

Rabbi Binyamin (links) samen met Martin Buber

¹⁰⁵ *Al Parashat Darkenu, A Collection on the Problems of Zionist Policy and Jewish-Arab Cooperation* (Jerusalem 1939).

¹⁰⁶ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 212; Hurewitz, *Struggle from Palestine*, p. 160.

¹⁰⁷ Rabbi Binyamin (1880-1958) schreef veel over Joods-Arabische relaties. Hij is geboren in Zboro (Polen) en emigreerde in 1907 naar Palestina.

betrokken geweest bij de oprichting van *Berit Shalom* (Verbond van Vrede). Ook andere schrijvers van *Op het Kruispunt van onze Weg* waren daarmee verbonden, zoals de hierna te behandelen Kalvarisky, Weltsch, Buber, Senator, Ernst Simon¹⁰⁸ en Henrietta Szold.¹⁰⁹ *Berit Shalom* was in 1925 opgericht als een binationale vereniging die streefde naar

het bereiken van een overeenkomst tussen Joden en Arabieren over de vorm van hun onderlinge maatschappelijke verhoudingen in Palestina op basis van absolute politieke gelijkheid van twee cultureel autonome volkeren.¹¹⁰

Bij *Berit Shalom* hoorde ook de binationalist Hugo Bergman.¹¹¹ Het ledenaantal van *Berit shalom* kwam nooit boven de 200 uit. Dit waren vooral intellectuelen uit Jeruzalem, vaak met een Duitse achtergrond. Het liberale, intellectuele klimaat van *Berit Shalom* was waarschijnlijk een reden waarom de organisatie nooit een groot publiek bereikte.¹¹² Simha Flapan beschrijft dat sommige leden bereid waren om een permanente

¹⁰⁸ Ernst Simon (1899–1988) was een Duitse-Joodse filosoof, pedagoog en religieus zionist. Hij is geboren in Berlijn en emigreerde in 1928 naar Palestina.

¹⁰⁹ Goren, *Dissenter*, pp. 533, 538-9; Mendes-Flohr, *Land of Two Peoples*, pp. 73, 76; Hattis, *Bi-national Idea*, p. 46. Henrietta Szold (1860-1945) is geboren in de VS en emigreerde in 1920 naar Palestina. Ze richtte in 1912 richtte *Hadassah* op als zionistische vrouwenorganisatie in de VS met als doel om gezondheidszorg te verbeteren in het Palestina, onderwijs en sociaal werk op te zetten, en vrouwen in de VS te betrekken bij het zionistische project. In 1913 stuurde de organisatie haar eerste twee verpleegkundigen naar Jeruzalem. In 1934 werd het moderne *Hadassah-Hebrew University Medical Center* in Jeruzalem geopend waaraan Szold leiding gaf.

¹¹⁰ Mendes-Flohr, *Land of Two Peoples*, p. 74; Simha Flapan, *Zionism and the Palestinians* (London 1979), p. 163.

¹¹¹ Hugo Bergman (1883-1955) is geboren in Praag en emigreerde in 1920 naar Palestina. Hij was filosoof en werkte aan de *Hebrew University*.

¹¹² Esco, *Palestine Vol. I*, pp. 578-9; Cohen, *Israel and the Arab World*, p. 298.

minderheid in Palestina te blijven.¹¹³ Dat zionistisch minimalisme kan een oorzaak zijn geweest dat sommigen hun interesse verloren. Een andere reden was wellicht dat *Berit Shalom* zich geleidelijk meer publiekelijk met politiek ging bezighouden, en toen *Berit Shalom* de schuld bij de Joden leek te leggen voor Arabische onlusten in 1929, raakte de groep in diskrediet. Sommigen verzetten zich tegen die stellingname, of tegen elke politieke betrokkenheid, omdat zij liever een intellectuele debatclub wilden blijven. Anderen vonden juist dat *Berit Shalom* zich onvoldoende met politiek bemoeide.¹¹⁴ Hoe dan ook, velen van hen die het in 1925 eens was met de idealen van *Berit Shalom*, haakten af. In 1933 werd de organisatie opgeheven wegens gebrek aan interesse en geld.¹¹⁵

Chaim Margarit Kalvarisky

Chaim Margarit Kalvarisky

Kalvarisky droeg aan *Op het Kruispunt van onze Weg* bij met een artikel over zijn vele belangrijke onderhandelingen met Arabieren en zijn vele toespraken over het onderwerp. Ook was hij

¹¹³ Flapan, *Zionism*, p. 183; Hattis, *Bi-national Idea*, p. 57. Flapan zou een bekende Israëliësch schrijver en vredesactivist worden. Hij was de nationaal secretaris van Israël's MAPAM, een socialistisch-marxistische partij in Israël, en directeur van de afdeling Arabische Zaken van die partij. Cohen, *Israel and the Arab World*, p. 298.

¹¹⁴ Op 18 maart 1936 schreef Arthur Ruppin een brief aan Robert Weltsch, waarin hij stelde het oneens te zijn met het feit dat *Berit Shalom* voorstellen tot een verstandhouding met de Arabieren had gepubliceerd. Volgens Ruppin waren de Joden daar nog niet klaar voor. Deze brief is gepubliceerd in: Bein, Alex (red.), *Arthur Ruppin: Memoirs, Diaries, Letters* (Londen 1971), pp. 276-277. Magnes reageerde op deze brief en schreef op 18 april 1936 aan Ruppin dat 'Berit Shalom een discussiegroep bleef en daarom gedoemd was om te sterven.' Deze brief is gepubliceerd in: Goren, *Dissenter*, pp. 312-314.

¹¹⁵ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 57.

een van de redacteuren.¹¹⁶ Kalvarisky was in 1925 betrokken geweest bij de oprichting van *Berit Shalom*.¹¹⁷ Kalvarisky richtte in 1936 de vereniging *Kedma Mizraha* (Naar het Oosten) op. Dit was een onmiddellijke reactie op de Arabische Opstand van 1936-1939. Rabbi Benyamin was een belangrijke schrijver voor de vereniging. Velen zagen deze groep als een voortzetting van *Berit Shalom*. Het was

een niet-partijgebonden vereniging met als doel kennis van het Oosten en het creëren van culturele, sociale en economische banden met oosterse volkeren, en het juiste beeld geven van het werk van het Joodse volk in Palestina.¹¹⁸

Om de moeilijkheden te vermijden waardoor *Berit Shalom* was verdwenen, vermeed *Kedma Mizraha* het formuleren van een gedetailleerd beleid over het bereiken van vrede met de Arabieren. Deze vaagheid over de doelstellingen zorgde ervoor dat, naast veel voormalige leden van *Berit Shalom*, ook mensen uit vrijwel alle politieke partijen lid werden.

Vanwege de Arabische Opstand die in 1936 begon, deed de Britse Peel-Commissie, onder leiding van Lord William Robert Wellesley Peel, onderzoek. Die commissie adviseerde in 1937 tot de opdeling van Palestina in een Joodse en een Arabische Staat. Dit zorgde ervoor dat veel

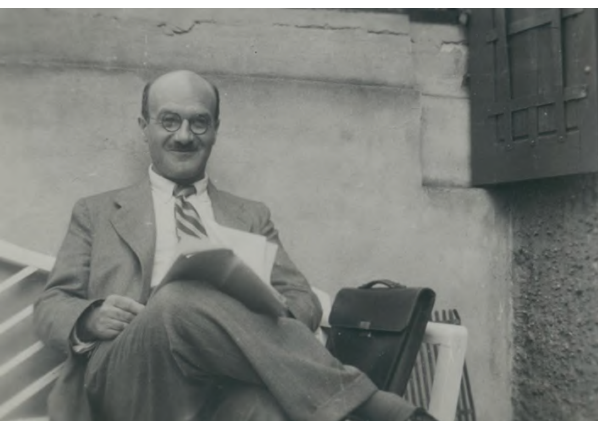
Verdelingsplan van de Peel-commissie, 1937

¹¹⁶ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 215; Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1160.

¹¹⁷ Goren, *Dissenter*, pp. 533, 538-9; Mendes-Flohr, *Land of Two Peoples*, pp. 73, 76; Hattis, *Bi-national Idea*, p. 46.

¹¹⁸ Esco, *Palestine Vol. I*, p. 583.

Joden hun interesse verloren in het streven naar een goede verstandhouding tussen Arabieren en Joden als politiek doel. Een Joodse Staat leek nu immers mogelijk, zelfs zonder tot overeenstemming met de Arabieren te komen.¹¹⁹ Dezelfde vaagheid over de doelstellingen die in 1936 nog tot groei van *Kedma Mizraha* kon leiden, kon in de totaal veranderde omstandigheden van 1938 leiden tot de ontbinding van de organisatie. Een gebrek aan financiële middelen was een andere oorzaak.¹²⁰ Uiteindelijk was *Kedma Mizraha* niet meer dan de activiteiten van Kalvarisky. Hij was een binationaal denker, dus werd zijn organisatie dat ook, zolang die bestond.¹²¹

Robert Weltsch

Robert Weltsch

Robert Weltsch, die tot 1938 het Duits-zionistische tijdschrift *Jüdische Rundschau* redigeerde, maakte deel uit van de redactie van *Op het Kruispunt van onze Weg*.¹²² Net als Rabbi Binyamin en Kalvarisky had hij deel uitgemaakt van *Berit Shalom*.¹²³ Weltsch werd ook lid van *Aliyah Hadasha*

¹¹⁹ Voor de relevante gedeeltes van de conclusies van deze Peel Commission, zie 'From the Report of the Palestine Royal Commission (Peel Commission, 1937)' in Laqueur, *Reader*, pp. 62-63.

¹²⁰ Cohen, *Israel and the Arab World*, p. 298.

¹²¹ *Ibid.*, pp. 298-300.

¹²² Robert Weltsch (1891-1982) was geboren in Praag in een geassimileerd Joods gezin. Hij was journalist, schrijver en zionistisch denker, en neef van Martin Buber. Na de machtsovername van Hitler emigreerde Weltsch naar Palestina.

¹²³ Goren, *Dissenter*, pp. 533, 538-9; Mendes-Flohr, *Land of Two Peoples*, pp. 73, 76; Hattis, *Bi-national Idea*, p. 46.

(*Nieuwe Immigratie*) dat weliswaar pas in 1942 als politieke partij werd opgericht, maar in wezen was dit een voortzetting van de "Vereniging van Duitse en Oostenrijkse Immigranten."¹²⁴ De meeste leden waren na 1933 geïmmigreerde Duitsers.¹²⁵ Veel leiders van *Aliyah Hadasha* waren in de jaren '20 actief geweest in *Berit Shalom*. *Aliyah Hadasha* pleitte voor volledige inzet voor de Britse oorlogsinspanning, hoewel zij het Witboek afwees. Onbeperkte immigratie en vestiging behoorden tot hun doelen, terwijl zij uiteindelijk een Joodse Staat in Palestina nastreefden.¹²⁶ Deze liberale, sociaal-democratische partij richtte zich op schrijvers, geleerden en leraren, en kreeg aanzienlijke steun, vooral van de grote Duits-Joodse bevolking van Palestina.¹²⁷

Martin Buber

Martin Buber droeg een artikel bij aan *Op het Kruispunt van onze Weg*. Hij had al veel over de Arabische kwestie geschreven en riep op tot onmiddellijke actie tegen het defaitisme:

Zeker, de situatie is veel moeilijker geworden; de omstandigheden voor activiteit zijn sterk verslechterd. We zullen zeker een weg moeten kiezen waarop geen schitterende successen zullen worden behaald. Maar het zal de juiste weg zijn.¹²⁸

Buber krijgt in 1963 de Erasmusprijs uit handen van Prinses Beatrix

¹²⁴ Buber, M., J.L. Magnes, E. Simon (eds.), *Towards Union in Palestine. Essays on Zionism and Jewish-Arab Cooperation* (Jerusalem 1947), p. 123; Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1105 note 32.

¹²⁵ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1105; Hattis, *Bi-national Idea*, p. 215; Cohen, *Israel and the Arab World*, p. 300 note; Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 159.

¹²⁶ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 159.

¹²⁷ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1105.

¹²⁸ Mendes-Flohr, *Land of Two Peoples*, pp. 135-6.

Buber was een belangrijke deelnemer aan *Berit Shalom*. In 1939 was hij betrokken bij de oprichting van *Ha'ol* (Het Juk) en in 1942 bij *Ichud* (Eenheid). Aan *Ichud* besteed ik later meer aandacht.

Magnes nam in 1939 met enkele gelijkgestemde vrienden het initiatief om de religieuze gemeenschap *Ha'ol* te vormen. Tot de leden behoorden naast Buber en Magnes onder meer Weltsch, Simon en Bergman. De naam van deze groep was gekozen omdat zij het juk van God op zich voelden rusten om te leven volgens de boodschap van het Jodendom.¹²⁹

Ha'ol streefde naar religieus socialisme, geleid door de principes om te leven volgens de "God binnenin" ieder mens, en dat "de absolute ethische of metafysische waarden de werkelijke krachten moeten zijn die het leven bepalen en sturen." Ze benadrukten de hoge roeping van de Joden om te leven volgens het Jodendom en de wereld te dienen met de sociale ideeën van gerechtigheid en rechtvaardigheid van de Hebreeuwse profeten.¹³⁰ Magnes schreef:

Wij geloven in een leven van geloof dat een toewijding aan sociale actie en praktische politieke arbeid met zich meebrengt, en wij wijzen elke poging af om deze twee domeinen te scheiden, die in theorie en praktijk één zijn.¹³¹

Deze binationalistische groep overleefde haar oprichting niet lang, en in feite bleef alleen het maandblad *Be'ayot Hayom* (Problemen van de Dag) voortbestaan, dat verscheen tussen augustus 1940 en november 1942. Weltsch was de redacteur en worstelde met financiële en organisatorische problemen, naast moeilijkheden met de Britse censuur. In oktober 1941 verliet Weltsch het tijdschrift, teleurgesteld door de problemen en omdat er niet het brede publiek voor hun oude liberale, humanistische boodschap was zoals hij gewend was geweest in Duitsland.¹³² Hoewel *Ha'ol* als groep niet wist te overleven, vergaten de leden individueel hun juk niet en

¹²⁹ Mendes-Flohr, *Land of Two Peoples*, p. 112.

¹³⁰ Ibid., pp. 111-2; Goren, *Dissenter in Zion*, pp. 50-1.

¹³¹ Goren, *Dissenter in Zion*, p. 50.

¹³² Hattis, *Bi-national Idea*, pp. 264-5.

kwamen zij in 1942 in vernieuwde vorm opnieuw samen onder de naam *Ichud* (Eenheid), waarbij ze hetzelfde tijdschrift uitgaven, maar sinds november 1942 onder de naam *Be'ayot* (Problemen).¹³³

Shlomo Kaplansky

Shlomo Kaplansky was lid van de MAPAI (*Mifleget Poalei Eretz Yisrael*, Partij van de Arbeiders van het Land Israël). Hij hing binationale ideeën aan:¹³⁴

Palestina kan niet uitsluitend Joods zijn.
Overeenstemming met Groot-Brittannië is niet de enige weg. Zelfs als we een meerderheid in Palestina worden, zullen we altijd een druppel in de Arabische wereld blijven.¹³⁵

Begin jaren '30 werd binnen MAPAI veel gesproken over binationalisme en gelijkwaardigheid, als reactie op de bloedige aanvallen van Arabieren op Joden in 1929 en het daaropvolgende *Passfield Witboek*, dat opriep tot beperking van immigratie en van grondverkoop aan Joden.¹³⁶ Volgens Susan Lee Hattis pleitte MAPAI in de vroege jaren dertig "ongetwijfeld voor een

¹³³ Ibid., p. 264; Be'ayot had een oplage van 500, zei Magnes aan het *Anglo-American Inquiry Committee* in 1946. Zie *Arab-Jewish Unity: Testimony before the Anglo-American Inquiry Commission for the Ihud (Union) Association* by Judah Magnes and Martin Buber (London 1947), p. 65.

¹³⁴ Shlomo Kaplansky (1884–1950) is geboren in Białystok, toen Rusland, nu Polen. Hij emigreerde in 1912 naar Palestina. Kaplansky was ingenieur en sinds 1932 directeur van het Technion in Haifa.

¹³⁵ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 216.

¹³⁶ Ibid., pp. 94-5. Hattis schrijft dat Ben-Gurion, de leider van MAPAI, zeer teleurgesteld was over de manier waarop de Britse autoriteiten de onlusten hadden aangepakt en vreesde dat de Britten de Joden en hun Nationaal Tehuis zouden laten vallen. Hij hoopte alle gemeenschappen te sussen met het idee van pariteit, aangezien de Joden op dat moment nog niet sterk genoeg waren om de Arabieren het hoofd te bieden. Zie ook Cohen, *Israel and the Arab World*, pp. 259-60; Laqueur, *Reader*, p. 50.

binationale staat" in Palestina.¹³⁷ Aharon Cohen spreekt slechts van een "tendens richting het idee" van binationale gelijkwaardigheid.¹³⁸ Hoewel in sommige toespraken binnen MAPAI inderdaad binationale ideeën te horen waren, werd dit nooit volledig uitgewerkt in een politiek programma.¹³⁹ In 1939 had MAPAI, de grootste partij in Palestina, elk binationaal idee volledig laten varen. Kaplansky concludeerde:

De Hitler-ramp, de onlusten van 1936-1939, de Peel-commissie en het verdeelingsplan, de opkomst van pro-nazistische ideeën onder de Arabische leiders – dit alles maakte een einde aan de vorming van positief en constructief zionistisch denken.¹⁴⁰

Persitz

Over de auteur Persitz heb ik geen informatie kunnen vinden, behalve dat hij deel uitmaakte van de Algemene Zionisten B. De Algemene Zionisten waren een soort "middenpartij" binnen de Zionistische Wereldorganisatie. In de periode 1920–1930 splitste die zich in twee vleugels. De Algemene Zionisten A was centrum-links gericht. De Algemene Zionisten B was meer rechts, individualistisch, economisch liberaal, en sterk anticomunistisch. Zij verzetten zich tegen de dominantie van de arbeidersbeweging en tegen de invloed van de *Histadrut*, de grote arbeidersvakbond. Persitz vertegenwoordigde met zijn bijdrage aan *Op het Kruispunt van onze Weg* deze Algemene Zionisten B beslist niet. Hij schreef:

De Joodse terugkeer naar Palestina kan slechts vanuit één gezichtspunt worden benaderd – dit doel bereiken zonder de Arabieren te schaden. De Arabieren beweren dat ze, in ruil voor de economische welvaart die de zionisten brengen, hun land dreigen te verliezen. [...] De eerste stap is het scheppen van wederzijds vertrouwen. In eerste instantie zouden de Joden

¹³⁷ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 97.

¹³⁸ Cohen, *Israel and the Arab World*, pp. 259-60.

¹³⁹ Ibid., p. 261.

¹⁴⁰ Ibid., p. 262.

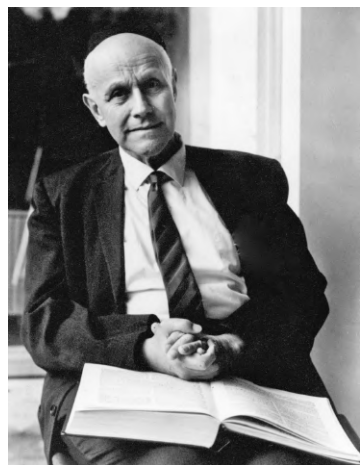
ermee moeten instemmen om immigratie te beperken tot 45 procent van de bevolking.¹⁴¹

Werner Senator

Senator was administrateur van de *Hebrew University* en lid van het bestuur van het Joods Agentschap. Hij was vanaf 1925 betrokken bij *Berit Shalom*. Hij argumenteerde in *Op het Kruispunt van onze Weg* dat onderhandelingen van de Joden niet alleen op de Palestijnse Arabieren gericht moesten zijn, maar ook op Arabische leiders van naburige staten. Hij vond dit van belang aangezien het probleem van Palestina binnen de bredere context van het Midden-Oosterse moest worden opgelost.¹⁴²

Ernst Simon

Simon,¹⁴³ een van de redacteuren van het boek, was vanaf 1925 betrokken geweest bij *Berit Shalom* en sloot zich in 1939 aan bij *Ha'ol*. Simon eiste een permanente Joods-Arabische adviesraad om de basisprincipes van bestuur in Palestina te bestuderen, voorschriften betreffende landaankopen, en een garantie van Groot-Brittannië dat elke politieke staking of vorm van geweld zou gelden als schending van de overeenkomst. Hij pleitte voor bescherming van de Arabische boeren, organisatie van Arabische arbeid, scholen voor kennis en begrip, samenwerking op niet-politiek niveau, en de verspreiding van deze ideeën via de Arabischtalige pers. Simon schreef:

Ernst Simon

¹⁴¹ Ibid.

¹⁴² Ibid., pp. 216-7.

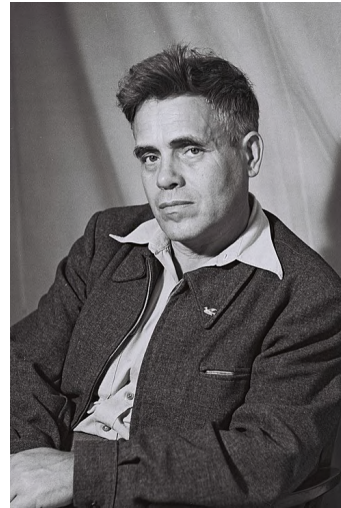
¹⁴³ Ernst Simon (1899–1988) was een Duitse-Joodse filosoof, pedagoog en religieus zionist. Hij is geboren in Berlijn en emigreerde in 1928 naar Palestina.

Het zionisme moet werken aan het verkrijgen van Arabische sympathie voor de oprichting van een Joods Nationaal Tehuis in Palestina. Hun instemming moet worden verkregen voor een binationale staat die, onder Britse bescherming, toetreedt tot een grotere Arabische confederatie. De angst over het voortbestaan van het Joodse volk moet worden overwonnen. Het zionisme moet de legitimiteit van het Arabisch nationalisme erkennen. [...] Het Joods-Arabische conflict is in essentie nationaal-politiek en slechts in tweede instantie economisch. Het probleem moet worden aangepakt op het nationale vlak en niet op het klassenvlak.¹⁴⁴

Simon eindigde zijn artikel met drie basisprincipes. Ten eerste: de Joodse beweging staat aan de kant van de democratieën, terwijl machtspolitiek het motto is van de vijanden. Ten tweede: de zionisten zelf zijn deels verantwoordelijk voor de opkomst van de anti-zionistische Arabische leiders. Ten derde: opvang van massa's Joodse vluchtelingen is alleen mogelijk met Joods-Arabische overeenstemming.¹⁴⁵

Yaakov Khazan

Khazan, een leider van *Hashomer Hatzair* (De Jonge Garde) wilde geen Joodse Staat en wenste dat de zionisten zouden verklaren dat hun doel een binationale staat was, gebaseerd op pariteit.¹⁴⁶ Hij pleitte

Yaakov Khazan

¹⁴⁴ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 218.

¹⁴⁵ Ibid.

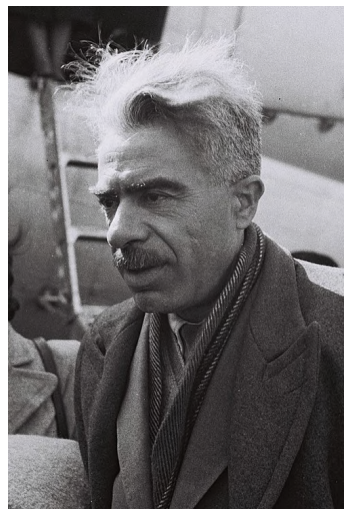
¹⁴⁶ Ya'akov Khazan (1899–1992) was een invloedrijke Israëlsche politicus, socialist en zionistisch leider. Hij is geboren in 1899 in Brest-Litovsk, toen onderdeel van het Russische Rijk. Hij groeide op in een zionistisch gezin en studeerde aan een Hebreeuwse school en later aan het Politechnicum van Warschau. In 1915 was hij medeoprichter van de Hebreeuwse padvinderebeweging in Polen, die later zou uitgroeien tot *Hashomer Hatzair*, een invloedrijke linkse zionistische jeugdbeweging. In 1923 emigreerde hij naar Palestina, waar hij werkte in de landbouw. In 1927 was hij medeoprichter van de Kibboets Artzi-beweging, verbonden aan *Hashomer Hatzair*.

in *Op het Kruispunt van onze Weg* voor politieke samenwerking met de Arabieren in het Midden-Oosten op basis van economische activiteit, om de Arabische staten te ontwikkelen en de culturele en sociale samenwerking te verdiepen. Hij was ervan overtuigd dat de koloniale Britten tegen Joods-Arabisch begrip waren, zodat ze als koloniale macht wel gedwongen zouden zijn om in Palestina te blijven.¹⁴⁷

Hashomer Hatzair was de enige binationale politieke partij aan het eind van de jaren '30. Als doctrinaire marxistische partij beschouwde *Hashomer Hatzair* de opbouw van een socialistische samenleving in samenwerking met Arabische arbeiders als een van haar voornaamste doelen.

Daarom wees ze het uiteindelijke doel van een Joodse Staat af. Tegelijk wilde de partij wel Joodse massa-immigratie om een meerderheid in het land te gaan vormen. Omdat Palestina al een grote Arabische bevolking had, moest de uiteindelijke regeringsvorm gebaseerd zijn op binationalisme met gelijkheid tussen Joden en Arabieren.¹⁴⁸ In 1930 zei Meir Yaari,¹⁴⁹ leider van *Hashomer Hatzair*:

Het uiteindelijke doel is het opzetten van een binationale socialistische samenleving in Palestina en de omliggende gebieden. [...] Waarom spreken we niet over een Joodse Staat? Omdat het marxisme de staat slechts als een tijdelijke fase beschouwt. [...] We willen een nationale meerderheid, maar we zijn voor volledige gelijkheid tussen de twee naties die in het land leven, in de toekomstige samenleving.¹⁵⁰

Meir Yaari

¹⁴⁷ Hattis, *Bi-national Idea*, pp. 218-9.

¹⁴⁸ Hattis, *Bi-national Idea*, pp. 138-144.

¹⁴⁹ Meir Yaari (1897–1987) is geboren in Galicië (destijds Oostenrijks-Hongarije) en emigreerde in 1920 naar Palestina.

¹⁵⁰ Esco, *Palestine Vol. I*, pp. 575-6; Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 45.

Hashomer Hatzair beschouwde de conferentie in St James's Palace als een imperialistische poging van Groot-Brittannië om haar eigen belangen te dienen. Een overeenkomst met de Arabische leiders van Palestina was onmogelijk, omdat zij onder fascistische invloed stonden en handelden in het belang van hun eigen klasse. Dit gebrek aan overeenstemming verzekerde Groot-Brittannië van een langdurige koloniale aanwezigheid in Palestina. Na de publicatie van het Witboek paste de partij haar standpunten niet aan. Zij bleef een Arabisch-Joodse socialistische samenleving in een binationale staat voor ogen houden, en wilde daarom de Arabisch-Joodse massa's tegen hun heersers opzetten.¹⁵¹

Hashomer Hatzair kreeg veel van haar steun uit de collectieve dorpen die vertegenwoordigd waren in *Hakibbutz Haartzi* (Nationaal Kibboetsverbond). Die kibboetsbeweging was opgericht door *Hashomer Hatzair* in 1927, en had ongeveer 4.500 leden.¹⁵² Een kleiner deel van de steun kwam van haar stedelijke afdeling, de Socialistische Liga, met ongeveer 1.000 leden.¹⁵³

Yaakov Peterzeil en Moshe Erem

Yaakov Peterzeil, leider van de politieke partij *Poale Zion Smol* (Linkse Arbeiders van Zion),¹⁵⁴ was redacteur van *Op het Kruispunt van onze Weg*, terwijl zijn medeleider Moshe Erem¹⁵⁵ een artikel bijdroeg. Erem zag de problemen vanuit het perspectief van de Arabische arbeider:

¹⁵¹ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 72.

¹⁵² Haim, *Abandonment*, pp. 137, 146.

¹⁵³ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 45.

¹⁵⁴ Yaakov Peterzeil (1889–1954) was een belangrijke figuur binnen het linkse zionisme in Palestina tijdens de Britse Mandaatperiode. Hij emigreerde in 1919 uit Litouwen naar Palestina. Hij was een leidend lid van *Poale Zion Smol*, een marxistische partij.

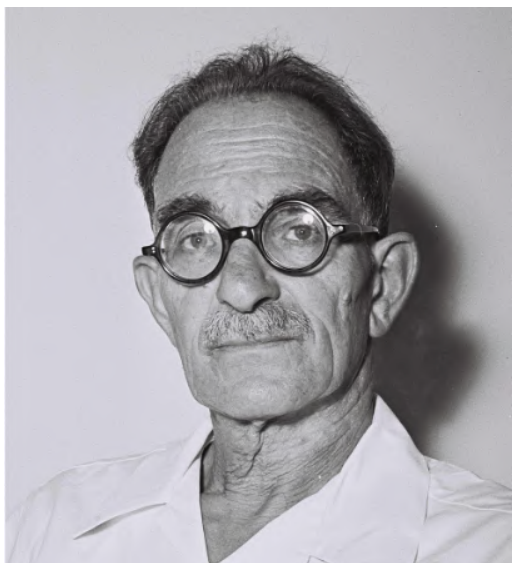
¹⁵⁵ Moshe Erem (1896–1978) was een belangrijk lid van *Poale Zion Smol* tijdens de Britse Mandaatperiode. Hij is geboren in wat nu Wit Rusland is, en emigreerde in 1924 naar Palestina.

We hebben een historische keuze: of de Arabische arbeider wordt georganiseerd met ons, door ons, voor ons, of hij wordt tegen ons georganiseerd door onze vijanden. Er is geen derde mogelijkheid.¹⁵⁶

Poale Zion Smol was iets kleiner dan *Hashomer Hatzair* maar veel minder invloedrijk, omdat ze nog wat een tikje radicaler marxistisch waren. De aanhang kwam uit het stedelijke proletariaat.¹⁵⁷ Nationaliteit had voor hen nauwelijks betekenis. Hun socialisme liet geen ruimte voor het zionisme, want ze stonden een breed internationalisme voor, waarbij alle proletariërs in Palestina zich zouden verenigen voor de uiteindelijke klassenstrijd. Daarom streefden zij naar één arbeidersorganisatie voor beide volkeren.

De publicatie van *Op het Kruispunt van onze Weg* bracht dus leiders samen uit zeer diverse partijen en bewegen bij elkaar: *Hashomer Hatzair*, *Poale Zion Smol*, leden van *Aliyah Hadasha* en voormalige leden van *Berit*

Shalom, *Kedma Mizraha*, en *Ha'ol*, naast individuen die verbonden waren met MAPAI en *Algemene Zionisten B*. Het enige dat deze mensen gemeenschappelijk hadden was hun geloof in het concept van binationalisme en hun aandacht voor de rechten van Palestijnen. Ze waren samen niet sterk genoeg om tegen de stroom in te gaan ter verdediging van hun gemeenschappelijke droom. Tot teleurstelling van de binationalisten werden hun voorstellen en ideeën nooit aan de Britten in het St. James's Palace voorgelegd, en ook niet in de periode daarna, toen de Britten nog

Moshe Erem

¹⁵⁶ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 219.

¹⁵⁷ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 45; Esco, *Palestine Vol. I*, p. 576 note 89.

bezig waren het MacDonald Witboek af te ronden.¹⁵⁸

Omdat deze en andere binationalisten principieel voor het binationalisme kozen, veranderden zij hun mening niet nadat dit MacDonald Witboek samenwerking met de Arabieren steeds moeilijker maakte. Nog voor het uitkomen van het Witboek namen de binationalisten het initiatief voor de vorming van een nieuwe organisatie die hun inspanningen moest gaan bundelen om meer invloed te hebben.

¹⁵⁸ Cohen, *Israel and the Arab World*, pp. 261-2.

5 Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking

Besluit tot oprichting van een nieuwe binationale organisatie

Degenen die een bijdrage leverden aan *Op het Kruispunt van onze Weg* en hun sympathisanten kwamen op 1 april 1939 bijeen voor verdere besprekingen over het Arabische vraagstuk, terwijl een tweede bijeenkomst plaatsvond op 15 april.¹⁵⁹ In mei, waarschijnlijk als onmiddellijke reactie op de publicatie van het Witboek, werd besloten tot de oprichting van een *Liga voor Joods-Arabische Verzoening en Samenwerking* (*League for Jewish-Arab Rapprochement and Cooperation*).¹⁶⁰

De organiserende commissie bestond uit Kalvarisky, Rabbi Binyamin, Simon en Peterzeil. Ook Yacov Thon, een van de oprichters van *Berit Shalom* en lid van MAPAI, maakte deel uit van de commissie.¹⁶¹ Een ander lid was Sali Hirsch, lid van *Aliyah Hadasha*.¹⁶² Kalvarisky werd voorzitter van de Liga en Peterzeil was tot het voorjaar van 1942 secretaris.¹⁶³

Yacov Thon

¹⁵⁹ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 220.

¹⁶⁰ Mendes-Flohr, *Land of Two Peoples*, p. 134, stelt dat werd besloten de Liga op 16 april op te richten, terwijl Cohen in *Israel and the Arab World*, p. 300, spreekt van mei. Esco, *Palestine*, Deel II, p. 1161, meldt dat het in augustus gebeurde, terwijl Hurewitz in *Struggle for Palestine*, p. 160, oktober als begindatum noemt. Aangezien Cohen als secretaris van de Liga toegang had tot alle documenten, kan zijn datum gevolgd worden. Het boek dat in augustus werd gepubliceerd droeg in elk geval de naam van de Liga.

¹⁶¹ Yacov Thon (1881-1950) is geboren in Galicië, toen onderdeel van het Oostenrijks-Hongaarse Rijk (nu in Polen/Oekraïne). Hij emigreerde naar Palestina in 1906. Thon had een economische achtergrond en speelde een cruciale rol in de ontwikkeling van landbouwkolonies en bij het beheer van zionistische fondsen. Hij was een sleutelfiguur in het Joods Nationaal Fonds waar hij lange tijd directeur was van het Palestinakantoor, voor de aankoop en ontwikkeling van land voor Joodse immigranten.

¹⁶² Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1088. Over Hirsch heb ik geen informatie kunnen vinden.

¹⁶³ Cohen, *Israel and the Arab World*, p. 300 note; Hattis, *Bi-national Idea*, p. 224.

De Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking gaf een boek uit over Joods-Arabische betrekkingen, ingegeven door wat de redacteurs beschouwden als de volkomen verkeerde reactie van de zionistische leiding op het Witboek van mei 1939. In augustus 1939 werd *Darkenu* (Onze Wegen) gepubliceerd, vlak voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog.¹⁶⁴ De centrale stelling van het boek was dat de Joden nooit op de Britse macht hadden moeten vertrouwen om hun doelen te bereiken, maar bovenal begrip hadden moeten zoeken bij de Arabieren. Buber stelde: “Onze fout lag in het handelen binnen het kader van het westerse koloniale beleid. [...] We kregen het stempel van agent van het imperialisme.”¹⁶⁵ De gebeurtenissen van 1939 brachten Buber en andere binationalisten ertoe zich meer in het openbaar met politiek te gaan bezighouden. Buber gaf toe dat het een vergissing was dat hij zich in het verleden niet politiek had ingezet:

Martin Buber

Alles wat ik hier zeg, heb ik twintig jaar geleden al gezegd, deels in het openbaar, maar grotendeels in commissies van de Zionistische Congressen en in de raden van zionistische groeperingen. Er is niets mee gedaan. Vandaag beschuldig ik mijzelf dat ik me toen heb laten misleiden door een vooroordeel tegen openbaarheid, een veelvoorkomend vooroordeel onder ons. Het is waarschijnlijk dat, als wij [...] dat vooroordeel destijds hadden overwonnen, wij meer invloed zouden hebben gehad. Wij stelden het decreet van zionistische discipline boven dat van ons eigen politieke inzicht. Dat is een ernstige fout gebleken.¹⁶⁶

¹⁶⁴ *Darkenu* (Onze Weg), *A Collection of Articles on the Problem of Zionist Policy and Jewish-Arab Cooperation* (Jerusalem, August 1939); Mendes-Flohr, *Land of Two Peoples*, p. 137.

¹⁶⁵ Mendes-Flohr, *Land of Two Peoples*, p. 139.

¹⁶⁶ *Ibid.*, p. 141.

In de loop van 1939 verenigden de meeste leiders en groeperingen die binationale ideeën koesterden en die streefden naar wederzijds begrip tussen Joden en Arabieren zich voor het eerst, met als concreet doel om invloed uit te oefenen op de publieke opinie en op de politieke leiding van het zionisme. Voor sommigen betekende dit dat ze hun intellectuele vooroordeel tegen deelname aan het politieke spel opzij moesten zetten vanwege de problemen van het moment. Anderen lieten om dezelfde reden hun marxistische overtuiging niet langer een scheidslijn vormen tussen henzelf en die "burgerlijke" personen die eveneens binationale ideeën aanhingen.

Doel van de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking

Ongeveer zestig politieke leiders, wetenschappers en schrijvers die bekendstonden als voorstanders van Joods-Arabisch begrip, werden door de Liga uitgenodigd voor een conferentie begin oktober 1939. Daar werd een resolutie aangenomen waarin het doel en de gewenste activiteiten van de Liga werden geformuleerd:¹⁶⁷

Doel:

De Liga verenigt allen die de noodzaak inzien van Joods-Arabische toenadering en streeft naar samenwerking tussen de twee naties – de Joodse en de Arabische – en eveneens allen die het noodzakelijk achten dat de Palestijnse kwestie wordt opgelost op basis van economische en sociale ontwikkeling van beide naties samen.

Activiteiten:

- 1) Het verrichten van onderzoek naar concrete plannen om dit doel te verwezenlijken.
- 2) Informatievoorziening en propaganda door het organiseren van lezingen, discussies, bijeenkomsten en het publiceren van geschikt informatiemateriaal ten behoeve van toenadering en samenwerking tussen de twee naties.
- 3) Uitleg over het belang van het leren van de Arabische taal in Joodse scholen en het Hebreeuws in Arabische scholen.

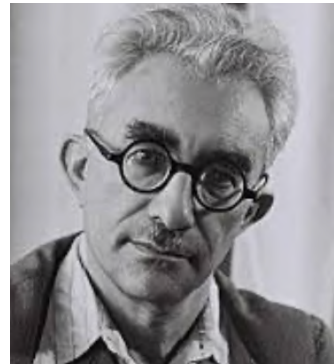
¹⁶⁷ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 222.

- 4) Het organiseren van lessen, seminars, lezingen enz. om kennis te maken met het leven van de ene natie door de andere – het leren van elkaars taal, cultuur, traditie, economisch en sociaal leven, geschiedenis, behoeften, ambities enz.
- 5) Het openen van afdelingen van de Liga in verschillende nederzettingen in het land.
- 6) Het aanknopen van contacten en het voeren van onderhandelingen met diverse instellingen en groepen van beide naties, om hen bewust te maken van en te activeren richting de doelstellingen van de Liga, bijvoorbeeld door gezamenlijke activiteiten te organiseren op alle terreinen waarop de Liga zich richt.
- 7) Het aanmoedigen en ontwikkelen van economische en culturele banden tussen Palestina en de buurlanden.

Tijdens deze conferentie werd besloten het Joods Agentschap uit te nodigen voor een gesprek met enkele vertegenwoordigers van de Liga, om de benoeming te eisen van de Onderzoekscommissie naar de Joods-Arabische betrekkingen die op aandringen van gedelegeerde Mordechai Bentov minder dan twee maanden daarvoor was beloofd, op het 21ste Zionistische Congres in Genève.¹⁶⁸

Ben-Gurion verwerpt binationale visie van de Liga

Op 25 oktober 1939 ontmoetten Buber, Rabbi Binyamin, Hirsch, Peterzeil, Kalvarisky en Bentov een delegatie van het Joodse Agentschap. Onder hen bevond zich Ben-Gurion, de voorzitter van het Joods Agentschap. Naast het verzoek om de beloofde commissie op te richten, werd ook kritiek geuit op het gebrek aan initiatieven van het Joods Agentschap om Joods-Arabische verstandhouding te bevorderen.¹⁶⁹ Ben Gurion stond niet open voor kritiek op het beleid van het Joods Agentschap ten aanzien van de

Mordechai Bentov

¹⁶⁸ Cohen, *Israel and the Arab World*, p. 300. Mordechai Bentov (1900-1985) is geboren in Polen (toen onderdeel van het Russische Rijk) en emigreerde in 1920 naar Palestina.

¹⁶⁹ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 222-3.

Arabieren. Hij zei tegen de Liga dat zij geen beter antwoord hadden op het probleem van de betrekkingen met de Arabieren dan wie dan ook. Hij verzette zich bovendien tegen het doel van binationalisme en gelijkwaardigheid van Joden en Palestijnse Arabieren waar de Liga voor stond. Dit toont aan dat, hoewel de resoluties van de bijeenkomst van oktober van de Liga deze politieke doelen niet expliciet noemden, het voor iedereen duidelijk was dat binationalisme het doel van de Liga was. Ben-Gurion vertelde de vertegenwoordigers van de Liga dat hij in 1930 nog geloofde in de mogelijkheid van een grondwet gebaseerd op gelijkwaardigheid, maar hij was van mening veranderd:

De Arabieren wilden daar niets van weten. [...] Er is geen enkel voorbeeld in de geschiedenis van een volk dat de poorten van zijn land opent, niet uit noodzaak [...] maar omdat het volk dat binnen wil komen zijn wens heeft uitgelegd. Mijn voorspelling is dat er een akkoord zal komen, omdat ik geloof in onze macht die zal groeien, en als die groeit, zal het akkoord komen.¹⁷⁰

Een paar weken later werd het comité dat op het 21ste Zionistische Congres was beloofd, daadwerkelijk opgericht. Kaplansky werd de voorzitter van dit comité.¹⁷¹

De Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking streefde ernaar alle binationalisten te verenigen achter één programma; zowel individuen als partijen konden zich aansluiten. De Liga kende een trage start. Slechts geleidelijk ontstond er een gezamenlijk front. Hurewitz vergist zich als hij schrijft dat *Poale Zion Smol* en *Hashomer Hatzair* zich al in 1939 hadden aangesloten - waarschijnlijk omdat de leiders van die partijen individueel lid werden van de Liga.¹⁷² Voor die marxistische partijen was het echter een te grote stap om zich in 1939

¹⁷⁰ Ibid., p. 223-4.

¹⁷¹ Cohen, *Israel and the Arab World*, p. 307.

¹⁷² Hattis, *Bi-national Idea*, p. 214; Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 160-1; Cohen, *Israel and the Arab World*, pp. 301-2.

formeel aan te sluiten. Tot 1942 bleven zij officieel niet-gebonden.¹⁷³

Het jaar 1939 markeerde een scheiding van de wegen binnen de Joodse gemeenschap over de vraag hoe het Joodse thuisland zich moest verhouden tot de Arabische inwoners van Palestina. De kloof zou verder blijven groeien tot in 1942 binationale ideeën officieel werden geëxcommuniceerd uit de zionistische beweging. Hoe die kloof zich tussen 1939 en 1942 verder verdiepte, wordt hierna besproken.

¹⁷³ Israel Kolatt, 'The Zionist Movement and the Arabs', in *Studies in Zionism* No. 5 (Tel Aviv 1982), p. 150.

KLOOF
1940-1942

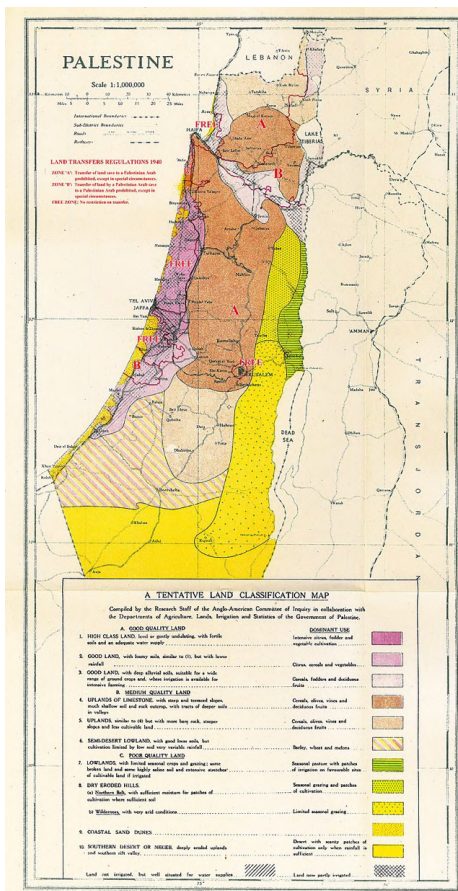
6 Einde van de Opstand van de Palestijnse Arabieren

Uitvoering van regels van het Witboek

Het Witboek van MacDonald bepaalde dat tot april 1944, 75.000 Joden Palestina mochten binnentrekken, en het beperkte de landverkoop aan Joden. Het Witboek dreigde dat

het aantal Joodse illegale immigranten dat er, ondanks deze maatregelen, toch in slaagt het land binnen te komen en niet gedeporteerd kan worden, zal worden afgetrokken van de jaarlijkse quota.¹⁷⁴

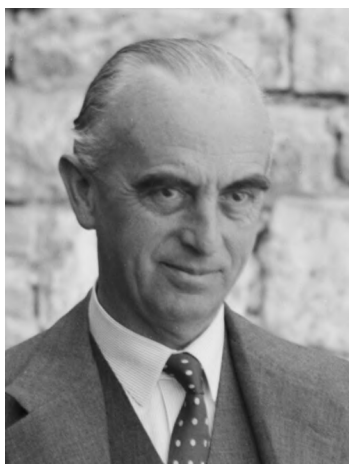
Het Witboek beloofde onafhankelijkheid voor een Palestijnse Staat na 10 jaar. Eveneens in overeenstemming met het Witboek was de publicatie, op 28 februari 1940, van de *Land Transfer Regulations*.¹⁷⁵ Om de vorming van een landloze Arabische bevolking te voorkomen, werd het land in drie zones verdeeld. In Zone A (63% van Palestina) mochten Joden geen land meer kopen. In Zone C (slechts 5% van Palestina) mochten Joden vrij land kopen. Van dat gebied bezaten Joden reeds 51%. In Zone B (32%) mocht

Kaartje van de *Land Transfer Regulations* die toont waar Joden wel, niet of misschien land konden kopen.

¹⁷⁴ See Laqueur, *Reader*, p. 74.

¹⁷⁵ Kirk, George, *Survey of International Affairs, 1939-1946, The Middle East in the War* (London 1952), p. 233.

Sir Harold MacMichael

land alleen aan Joden worden verkocht na schriftelijke goedkeuring van de *High Commissioner* Sir Harold MacMichael.¹⁷⁶ De constitutionele bepalingen van het Witboek, over de ontwikkeling van politieke instellingen, werden echter niet uitgevoerd door MacMichael. Dat volgens Cohen om "niet nog meer zout in de Zionistische wond te wrijven."¹⁷⁷

De Britse regering wilde de Arabieren aan haar kant krijgen en niet tegen zich in het harnas jagen.¹⁷⁸ Welke rol speelde het Witboek en de gedeeltelijke uitvoering ervan in het beëindigen van de Arabische Opstand? Hoewel de leiders van de opstand het Witboek formeel verwierpen als ontoereikend – zij eisten immers onmiddellijke onafhankelijkheid voor een Arabisch Palestina – aanvaardden zij het in de praktijk, omdat aan de meeste van hun eisen werd voldaan.¹⁷⁹ De meesten waren tevreden met het vooruitzicht op onafhankelijkheid na tien jaar.¹⁸⁰ Dat Groot-Brittannië openlijk het Panarabisme begunstigde, zal de Palestijnse Arabieren zeker hebben geholpen hun beleid van verzet tegen de Britten aan te passen.¹⁸¹ Het zou echter eenzijdig zijn het einde van de Arabische Opstand alleen aan het Witboek toe te schrijven. Dat de meeste Palestijnse Arabieren na 1939 hun rebellie staakten, had ook andere oorzaken.

¹⁷⁶ Ibid., p. 233-5. Sir Harold MacMichael was de hoogste Britse bestuurder in Palestina van 1938-1944.

¹⁷⁷ Michael Cohen, *Palestine: Retreat*, p. 95. Cohen beschrijft hoe het lot van de SS *Patria*, die werd opgeblazen in de haven van Haifa, een golf van emoties teweegbracht, waardoor de uitvoering van de constitutionele bepalingen werd uitgesteld.

¹⁷⁸ Arthur Koestler, *Promise and Fulfillment: Palestine 1917-1949* (London 1983), p. 57.

¹⁷⁹ Nathaniel Katzburg, 'The British and Zionist Perspectives 1939-1945', in Shmuel, Almog (ed.), *Zionism and the Arabs* (Jerusalem 1983), p. 203.

¹⁸⁰ Kirk, *Survey*, p. 228.

¹⁸¹ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, pp. 117-8.

Kracht van Britse leger en verdeeldheid van Arabische leiders

Doordat Groot-Brittannië forse legerversterkingen stuurde, was de ruggengraat van de guerrilla in 1939 gebroken. Vooral na de Britse en Franse oorlogsverklaring aan Duitsland op 3 september 1939, toen noodmaatregelen voor openbare veiligheid werden afgekondigd en grote militaire troepen in Palestina werden geconcentreerd, nam het gewapende verzet af.¹⁸²

De Palestijns-Arabische politieke leiders waren in 1939 hopeloos verdeeld. De opstand begon in 1936 als een strijd tegen de Joden, maar werd vanaf 1937 ook een interne machtsstrijd. Politieke meningsverschillen waren geheel verweven met persoonlijke vetes en een strijd tussen de clans. De familie Husayni onder leiding van Groot Moefti Hajj Amin al-Husayni leidde de opstand en was anti-Brits. De meeste leden van de concurrerende Nashashibi-clan¹⁸³ steunden de Britten enigszins en keerden zich tegen voortzetting van de opstand. Zij organiseerden zelfs zogenaamde "Vredesbrigades" om de opstandelingen te bestrijden.¹⁸⁴

Groot Moefti Hajj Amin al-Husayni

Economische welvaart in Palestina door oorlog

Hoewel de economie van Palestina na het uitbreken van de oorlog in 1939 aanvankelijk leed onder dalende export, volgde al snel een economische *boom* die het land ongekennde welvaart bracht. Door de hoge

¹⁸² Kirk, *Survey*, p. 228; Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1009.

¹⁸³ De familie Nashashibi was een van de meest prominente en invloedrijke Palestijnse families tijdens het Britse Mandaat in Palestina. Ze behoorden tot de gevestigde notabelenklasse (de elite van Jeruzalem) en speelden een belangrijke rol in de politiek, het bestuur en het sociale leven van Palestina.

¹⁸⁴ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 107; Cohen, *Israel and the Arab World*, p. 280.

voedselprijzen profiteerden vooral de kleine Arabische boeren, en juist die boeren hadden veel geleden omdat opstandelingen onderdak en voedsel eisten.¹⁸⁵

Groot-Brittannië moest vanwege de verdediging de militaire garnizoenen en infrastructuur uitbreiden, wat een enorme vraag naar arbeidskrachten veroorzaakte. In 1942 werkten ongeveer 28.000 Arabieren in vaste dienst voor het Britse leger; op bepaalde momenten werkten in totaal 80.000 Arabieren in Palestina voor het Britse oorlogsdepartement. Tussen 1939 en 1942 verviervoudigde het aantal Arabische industrieën. Een duidelijk bewijs voor de Arabische welvaart was de stijging van deposito's bij Arabische banken in Palestina. Die stegen van \$982.000 in 1940 tot \$5.300.000 in 1942. De levensstandaard steeg merkbaar. De loonstijgingen overtroffen ruim de stijging van de kosten van levensonderhoud.¹⁸⁶ Volgens Hurewitz

Eén Palestijnse pond, 1939

hadden de Arabische massa's voor het eerst in hun leven geld te over, en verloren zij hun interesse in de politiek. Zelfs veel pro-Moefti-politici werden tijdelijk meer in beslag genomen door economische winst dan door politieke intriges.¹⁸⁷

De verdeeldheid onder de Arabische leiders, het feit dat Arabieren tegen Arabieren vochten, de kracht van het Britse leger en de economische bloei waren voldoende redenen om de opstand te willen beëindigen, waarbij het

¹⁸⁵ Veel van deze kleine boeren waren nu in staat hun schulden aan grote landeigenaren af te betalen, waardoor ze minder afhankelijk werden van hun vroegere leiders. Esco, *Palestine* deel II, pp. 1057-8.

¹⁸⁶ Joel S. Migdal, *Palestinian Society and Poletics* (Princeton, Guildford 1980), p. 27-9; Hurewitz, *Struggle for Palestine*, pp. 120-1; Cohen, *Israel and the Arab World*, p. 281.

¹⁸⁷ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 121.

Witboek als formele rechtvaardiging diende. Zouden de Arabieren hun opstand hebben opgegeven zonder het Witboek? Het lijkt niet onredelijk te veronderstellen dat dit toch wel was gebeurd.

Arabische hoop op overwinning door Duitsland en Italië

Toen Groot-Brittannië aan de Tweede Wereldoorlog begon, bevond de leiding van de Palestijnse Arabieren zich vrijwel geheel in het buitenland, voornamelijk in Beiroet, Damascus, Bagdad en Caïro. Er kwam wellicht daardoor geen officiële reactie op de Britse oorlogsverklaring aan Duitsland en Italië. Sommige lokale Arabische notabelen reageerden wel; groepen onder hen verklaarden bereid te zijn Groot-Brittannië te helpen. Dat is niet verwonderlijk, want de neergang van de invloed van de Moefti en het einde van de opstand zorgde voor grote opluchting op het platteland.¹⁸⁸ Kirk schrijft dat de Arabische pers spontaan de bevolking opriep Groot-Brittannië te steunen en terrorisme veroordeelde.¹⁸⁹ Hurewitz twijfelt aan de spontaniteit van de media, want

vanaf 4 september [1939] stond de Palestijnse pers volledig onder toezicht van de overheid, zowel qua inhoud als vanwege papierschaarste. Er werd beweerd dat de redacteurs van Arabische kranten een maandloon ontvingen van het [Britse] *Government Public Information Office*.¹⁹⁰

Gedurende de eerste drie oorlogsjaren hoopten veel Arabisch-nationalistische leiders dat een Duitse of Italiaanse overwinning het einde zou betekenen van het Franse en Britse kolonialisme. Duitsland maakte goed gebruik van de situatie. In het Midden-Oosten werd een netwerk van Duitse agenten opgezet, de pers en literatuur werden gesubsidieerd en veel intellectuelen stonden op de loonlijst van Hitler of Mussolini. Er werd veel geld besteed aan kortegolf radiuitzendingen in het Arabisch, waarin Hitler werd voorgesteld als beschermer van de Islam en vijand van Groot-

¹⁸⁸ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1009.

¹⁸⁹ Kirk, *Survey*, pp. 229-30.

¹⁹⁰ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 118.

Brittannië en de Joden. Dagelijks verkondigde de radio dat de dag van bevrijding nabij was, en dat Moslims de Duitse bevrijders moesten helpen.¹⁹¹

Op 3 april 1941 bracht een staatsgreep een anti-Brits regime aan de macht in Irak. De Moefti van Jeruzalem pleitte toen vanuit Bagdad voor aansluiting bij de Asmogendheden, mede omdat Duitsland hem geld gaf wat hem in staat stelde een kleine groep van 300 Palestijnse volgelingen te onderhouden.¹⁹²

Duitsland stuurde een paar vliegtuigen naar Bagdad, maar dit was onvoldoende om veel verschil in de strijd te maken, dus na enkele weken heroverde het Britse leger het land. De daders moesten vluchten, waaronder de Moefti, die via Iran naar Berlijn ontkwam.¹⁹³

Zodra de Palestijnse Arabieren die met de Moefti waren verbonden, hoorden van deze staatsgreep in Irak en van de Duitse hulp, probeerden ze ook in Palestina onrust te zaaien. De Duitse opmars in Noord-Afrika vanaf maart 1941 wakkerde hun hoop aan dat een nieuwe opstand tot vrijheid zou kunnen leiden. De radio-oproepen van de Moefti tot een jihad in Palestina bleven echter zonder resultaat.¹⁹⁴ De bevolking wilde geen nieuwe opstand. De vlucht van de Moefti naar Duitsland ondermijnde zijn prestige.

Toen Rommels *Afrika Korps* in de zomer van 1942 de Britten tot in Egypte teruggedreef, en tegelijkertijd Duitse troepen oprukten naar de

Groot Moefti Hajj Amin al-Husayni
zoekt zijn toevlucht in Berlijn

¹⁹¹ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 962.

¹⁹² Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 150; Cohen, *Israel and the Arab World*, p. 281.

¹⁹³ *Ibid.*, pp. 978-9.

¹⁹⁴ Kirk, *Survey*, p. 248; Hurewitz, *Struggle for Palestine*, pp. 151-2.

Kaukasus, leek een Duitse overwinning in het Midden-Oosten nabij.¹⁹⁵ In een privégesprek verzekerde Hitler de Moefti dat Duitsland het Midden Oosten niet wilde overheersen, maar dat hij alleen het "Joodse element" in het Arabische gebied onder Britse bescherming wilde vernietigen. In dat uur van bevrijding zou de Moefti als belangrijkste woordvoerder van de Arabieren gelden.¹⁹⁶ Vooral die zomer was de propaganda van Duitsland

Britten verslaan Rommel's troepen bij El Alamein

en Italië op haar hoogtepunt. De radio-uitzendingen werden massaal beluisterd. In naam van Allah en Zijn Profeet riep de Moefti Moslims op om overal tegen de geallieerden op te staan.¹⁹⁷ Er heerste een verwachtingsvolle stemming, de pro-As koorts liep op, maar ondanks de propaganda reageerden de Palestijnse Arabieren niet op de voortdurende

¹⁹⁵ Joll, *Europe since 1870*, p. 404; Sachar, *History of Israel*, p. 229.

¹⁹⁶ 'Records of the Conversation between the Fuhrer and the Grand Mufti of Jerusalem on November 28, 1941, in the Presence of Reich Foreign Minister and Minister Grobba in Berlin', in Laqueur, *Reader*, pp. 80-4.

¹⁹⁷ Sachar, *History of Israel*, p. 229; Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 120.

oproepen van de Moefti.¹⁹⁸ Dit betekende niet dat de Palestijnse Arabieren zich met de Britse en de Joodse aanwezigheid verzoenden, maar ze beseften dat een opstand kansloos was zolang de Britten militair sterk aanwezig waren. Men koos voor een beleid van afwachten.¹⁹⁹

Toen de Duitsers eind oktober 1942 bij de slag om El Alamein zware verliezen leden en hun terugtocht uit Noord Afrika begon, verminderde de macht van de Moefti nog meer. Het werd duidelijk dat de Duitsers de oorlog nog niet hadden gewonnen, en bovendien, sinds 1941 vochten de VS en de Sovjetunie mee aan geallieerde zijde. De kans op een geallieerde eindoverwinning nam dus sterk toe.²⁰⁰

Naarmate het duidelijker werd dat zij die het meest aan de oorlog bijdroegen ook het meest zouden ontvangen bij de vredesregeling, beseften de Arabieren het voordeel van het kiezen voor de waarschijnlijkste winnaars. Hoewel de Palestijnse Arabieren hun vijandigheid tegenover het zionisme niet opgaven, en nog steeds onmiddellijke onafhankelijkheid en uitvoering van de constitutionele bepalingen van het Witboek eisten, begrepen ze dat samenwerking met de geallieerden hen meer kon opleveren dan het bestrijden van de Britten.²⁰¹

¹⁹⁸ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p.120.

¹⁹⁹ Maxime Rodinson, *Israel and the Arabs* (New York 1982), p. 32; Kirk, *Survey*, pp. 248-9; Cohen, *Israel and the Arab World*, pp. 281-2; Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 114.

²⁰⁰ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1008.

²⁰¹ Ibid.; Kirk, *Survey*, p. 249.

7 Bestrijding van het Witboek alsof er geen oorlog is

Pogingen om door te gaan met illegale immigratie

Als reactie op de publicatie van het Witboek vatte Ben-Gurion in enkele woorden het toekomstige beleid van de zionistische beweging samen:

Wij zullen met Groot-Brittannië vechten in deze oorlog alsof er geen Witboek is. En wij zullen het Witboek bestrijden alsof er geen oorlog is.²⁰²

Deze woorden werden een vaak gebruikte slogan, maar bleken onmogelijk in praktijk te brengen. Het bestrijden van het Witboek betekende automatisch het bestrijden van Groot-Brittannië, terwijl het helpen van Groot-Brittannië in haar oorlogsinspanningen inhield dat men de strijd op andere fronten moest staken.

Hoewel de zionistische leiders zeer verontwaardigd waren over het Witboek, bleven zij voorzichtig optimistisch dat het slechts bedoeld was om de Arabieren te kalmeren en dat Groot-Brittannië de uitvoering ervan op de lange baan zou schuiven. De strikte toepassing van de immigratiebepalingen en de *Land Transfer Regulations* van februari 1940 vernietigden dit optimisme.²⁰³

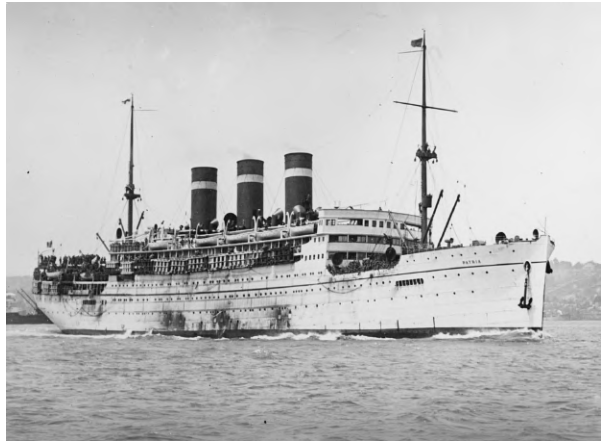
De immigratiebepalingen van het Witboekbeleid werden onmiddellijk in werking gesteld. Van april tot 30 september 1939 mochten 10.350 Joden Palestina binnenkomen. Omdat in diezelfde periode de illegale immigratie zeer hoog was, maakte het *Colonial Office* in Londen bekend dat er tot 31 maart 1940 geen enkele Jood Palestina zou mogen binnenkomen. Na 1940 liep het aantal immigranten drastisch terug. In dat jaar was totale aantal 8.398, terwijl in 1939 nog ruim 31.000 immigranten het land binnen waren gekomen. In 1941 ging dit aantal verder omlaag naar 5.886 en in 1942 kwamen nog maar nog 3.733 immigranten Palestina binnen.²⁰⁴

²⁰² Koestler, *Promise and Fulfillment*, p. 78.

²⁰³ Mendes-Flohr, *Land of Two Peoples*, p. 144.

²⁰⁴ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 141.

Om de illegale immigratie tegen te gaan, ging Groot-Brittannië zo ver dat zij degenen deporteerde die werden opgepakt. In november 1940 kondigden de Britse autoriteiten van Palestina aan, dat de 1.771 illegale immigranten met de S.S. Patria naar een Britse kolonie gedeporteerd zouden worden. Enkele dagen later zonk dit schip in de haven van Haifa, waardoor meer dan 250 Joodse migranten om het leven kwamen. Er waren explosieven aan boord gesmokkeld door de *Haganah*, de ondergrondse Joodse paramilitaire organisatie. Dit gebeurde in opdracht van Moshe Shertok, die het later tot minister van buitenlandse zaken van Israël schopte. Weizmann moest al zijn politieke vaardigheden inzetten om Groot-Brittannië te doen besluiten de overlevenden in Palestina te laten blijven.²⁰⁵

De S.S. Patria die door de zionisten tot zinken werd gebracht

Op 8 december 1940 werden 1.584 vluchtelingen naar Mauritius gestuurd, maar door de storm van protesten in Groot-Brittannië werden tijdens de oorlog geen verdere deportaties uitgevoerd.²⁰⁶ Begin 1942 werden aan 769 vluchtelingen op de S.S. Struma, een oud omgebouwd jacht dat voor anker lag bij Istanbul, de visa voor Palestina geweigerd. Turkije eiste dat het schip zijn territoriale wateren zou verlaten en op 23 februari zonk het schip in de Zwarte Zee, waarschijnlijk na het raken van een mijn. De Joden in Palestina waren geschokt, terwijl de zaak in het Britse parlement woedend werd besproken.²⁰⁷

²⁰⁵ Koestler, *Promise and Fulfillment*, p. 61; Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 140; Chaim Weizmann, *The Autobiography of Chaim Weizmann* (New York 1949), p. 403.

²⁰⁶ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 140.

²⁰⁷ Ibid.; Sachar, *History of Israel*, pp. 237-8.

Diverse andere kleine boten, de "kleine doodsschepen" zoals Koestler ze noemde, vol uitgeputte mensen die hoopten in Palestina veiligheid te vinden, werden teruggestuurd naar de haven van vertrek. De kustwacht van Palestina kreeg toestemming om elk schip dat verdacht werd van het vervoeren van illegale immigranten en dat weigerde om te keren, te beschieten.²⁰⁸ In 1946 vatte een memorandum van het Joods Agentschap aan een Anglo-Amerikaanse Onderzoekscommissie samen wat volgens hen het gevolg was van de strikte toepassing van het Witboek:

Er kan weinig twijfel over bestaan dat aanzienlijke aantallen mensen die vandaag de dag dood zijn — zeker tienduizenden — nog in leven zouden kunnen zijn als de poorten van Palestina open waren gebleven.²⁰⁹

Landverkoop aan Joden illegaal

De *Land Transfer Regulations* van 26 februari 1940 kwamen als een schok voor de Joden. Op 29 februari werd een algemene staking uitgeroepen en gedurende de daaropvolgende week vonden grote demonstraties plaats. Op 6 maart werden de protesten stopgezet, want op die dag besprak het Britse Lagerhuis een motie tegen deze regelgeving.²¹⁰ Noel Baker bekritiseerde de regels fel namens de *Labour Party* en wees erop dat de minister van koloniën in de toekomst de Joden slechts het recht zou geven om vrij grond aan te kopen op slechts 2,6% van het totale grondgebied van Palestina. Volgens hem brachten de *Land Transfer Regulations*

Noel Baker

²⁰⁸ Koestler, *Promise and Fulfillment*, p. 59.

²⁰⁹ Ibid., pp. 64-5.

²¹⁰ Kirk, *Survey*, pp. 233-4.

de Joden van Palestina de drie kwaden van de diaspora: gesloten deuren, wettelijke discriminatie op raciale en religieuze gronden, en een permanente minderheidsstatus.²¹¹

De motie werd verworpen, en de regelgeving werd ingevoerd. Deze regels leken effectief in het beperken van Joodse landaankopen, maar het Joods Nationaal Fonds, de organisatie voor joodse vestiging, wist manieren te vinden om de regels te omzeilen. Ze slaagden erin grote stukken grond te kopen in gebieden waar dit beperkt of verboden was, omdat veel Arabieren bereid waren juridische ficties op te zetten om tegen hoge prijzen land te verkopen. Hoewel de regering sprak van bijna 3.800 hectare die in de eerste drie oorlogsjaren werden verkocht, verklaarde het Joods Nationaal Fonds later dat het in werkelijkheid in die periode bijna drie keer zoveel grond van Arabieren had verworven.²¹² Volgens Kenneth W. Stein

begrepen de Britten niet hoe diep het zionistisch streven naar grondbezit ging, noch waarom Palestijnse Arabieren gretig bereid waren delen van hun erfgoed te verkopen. Daarom voorzagen zij ook niet de kunstige trucs die kopers en verkopers bedachten om in hun behoeften te voorzien.²¹³

Geen wonder dat in de zionistische literatuur veel minder kritiek te vinden is op deze *Land Transfer Regulations* dan op het immigratiequotum. De eerste konden relatief eenvoudig omzeild worden, de tweede niet.

Ontwikkeling van Joodse strijdkrachten

Zodra het Witboek was gepubliceerd, begon de *Irgun* een terreurcampagne. Volgens hen was geweld de enige manier om de Britten tot verandering van hun beleid te dwingen, net zoals Arabisch geweld in hun optiek voor het Witboek had gezorgd. Al snel werden de meeste leiders van de *Irgun*,

²¹¹ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 939.

²¹² Ibid., p. 941; Hurewitz, *Struggle for Palestine*, pp. 138-9; Sykes, *Cross Roads to Israel*, p. 259 footnote.

²¹³ Stein, Kenneth W., 'Legal Protection and Circumvention of Rights for Cultivators in Mandatory Palestine', in Migdal, Joel S. (ed.), *Palestinian Society and Politics* (Princeton, Guildford 1980), p. 256.

onder wie hun opperbevelhebber David Raziel, gearresteerd.²¹⁴

Toen de Tweede Wereldoorlog begon, stelde de *Irgun* aan de Britse regering van Palestina een wapenstilstand voor, wat werd aanvaard. De revisionisten demonstreerden zelfs niet na de publicatie van de *Land Transfer Regulations*, in tegenstelling tot alle andere partijen. Vermoedelijk had een akkoord met de regering hen verzekerd van een goede behandeling van hun leiders in de gevangenis, op voorwaarde dat zij tijdens de oorlog met de Britten zouden samenwerken. Zelfs Sami Hadawi, die schreef over zionistisch terrorisme, kon geen enkele daad van Joods terrorisme in 1941 noemen.²¹⁵ In mei 1941 was Raziel zelfs bereid betrokken te raken bij een Britse actie tegen het pro-Duitse regime in Irak, waarbij hij om het leven kwam.²¹⁶

Hoewel de Britse troepen tijdens de Arabische Opstand al op informele wijze intensief samenwerkten met de *Haganah* en er in januari 1939 zelfs begonnen werd met het leveren van betere wapens aan de *Haganah*, werd dit beleid na mei

David Raziel

Training van leden van de *Haganah*

²¹⁴ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 188; Koestler, *Promise and Fulfillment*, pp. 77, 91; David Raziel (1910-1941) is dicht bij Minsk, nu in Wit-Rusland, geboren. Hij emigreerde in 1923 naar Palestina. Hij was een van de oprichters en commandanten van de *Irgun* en was betrokken bij aanvallen op Palestijnse Arabieren tijdens hun opstand (1936-1939).

²¹⁵ Sami Hadawi, *Crime and No Punishment: Zionist Israeli Terrorism 1939-1972* (Beirut 1972), pp. 33-4. Hadawi (1904-2004) was een prominente Christelijk-Palestijnse historicus, jurist en expert op het gebied van land en eigendom in Palestina.

²¹⁶ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, pp. 126-7; Koestler, *Promise and Fulfillment*, p. 77.

1939 weer volledig teruggedraaid.²¹⁷ In de herfst van 1939 en het voorjaar van 1940 doorzochten de Britse politie en het leger Joodse nederzettingen om wapens in beslag te nemen en leiders van de *Haganah* te arresteren. Het militaire tribunaal deelde zware straffen uit. De meeste daarvan werden nooit uitgevoerd, want na de Duitse aanval op West-Europa in mei 1940 begon de regering van Palestina weer informeel gebruik te maken van de capaciteiten van de *Haganah*. Vaak werden hun eenheden ingezet als stoottroepen, soms zelfs in Britse uniformen.²¹⁸

In 1942 bracht de dreiging van Rommels *Afrika Korps* het Britse leger en de *Haganah* nog dichter bij elkaar. De *Haganah* kreeg training van de Britten om guerrilla-activiteiten uit te voeren, mocht Rommel Palestina binnenvallen en de Britten verdrijven. Deze samenwerking betekende echter niet dat de *Haganah* haar wapensmokkel en geheime trainingen staakte.²¹⁹

De Israëliische historicus Yehoshua Porath veronderstelt dat, als de Tweede Wereldoorlog niet was begonnen, de opstand waarschijnlijk zou zijn doorgegaan - maar dan niet door de Arabieren, maar door de zionisten.²²⁰ Tot 1942 hield het dreigende Duitse

Rommels *Afrika Korps* op weg naar El Alamein

²¹⁷ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, pp. 109-10.

²¹⁸ Koestler, *Promise and Fulfillment*, pp. 75-6; Sykes, *Cross Roads to Israel*, p. 262

²¹⁹ Koestler, *Promise and Fulfillment*, pp. 85-6; Sachar, *History of Israel*, p. 233

²²⁰ Yehoshua Porath, *The Palestinian Arab National Movement: From Riots to Rebellion, Volume Two 1929-1939* (London 1977), p. 290.

gevaar het niveau van Joods geweld tegen de Britten laag. Hoewel illegale immigratie, het omzeilen van de *Land Transfer Regulations*, wapensmokkel en geheime militaire training duidelijk anti-Britse daden waren, oefende de meerderheid van de Joodse gemeenschap zelfbeheersing zolang de Britten militair in gevaar verkeerden. Zelfs de *Irgun* was bereid met terreur te stoppen om Groot-Brittannië tegen de Asmogendheden te helpen. Veel Joden waren bereid dienst te nemen in het leger om met Groot-Brittannië mee te vechten voor een overwinning op Duitsland.

Na de ramp met de S.S. Struma in februari 1942 hervatte de *Irgun* haar terreurdaden. Ze wilden hun verzet tegen het Witboek niet langer opzij zetten om de Britten in hun oorlogsinspanningen te helpen. Na Rommels nederlaag bij El Alamein hadden de Britten de hulp van de *Haganah* niet meer nodig, en begonnen opnieuw met het vervolgen van haar leden en het doorzoeken van nederzettingen naar wapens die de *Haganah* had weten binnen te smokkelen, zoals de Britten al eerder in 1942 de campagnes tegen de *Irgun* hadden hernieuwd.²²¹

²²¹ Koestler, *Promise and Fulfillment*, pp. 86-7; Sykes, *Cross Roads to Israel*, p. 274.

8 Strijden aan Britse kant alsof er geen Witboek is

Steun voor de Britse oorlogsinspanning

Onmiddellijk na het uitbreken van de oorlog in Europa stelde het Joods Agentschap plannen op om Groot-Brittannië te helpen via een totale mobilisatie van de economie en mankracht van de Joodse gemeenschap in Palestina. Alle mannen en vrouwen tussen 18 en 50 jaar werden opgeroepen zich te registreren. Tussen 10 en 21 september 1939 deden in totaal 119.293 Palestijnse Joden dit, in de verwachting van nut te kunnen zijn voor de Joodse gemeenschap op het gebied van veiligheid, economisch leven en andere openbare diensten, en om beschikbaar te zijn voor de Britse militaire autoriteiten in Palestina voor de diensten die van hen verlangd zouden worden.²²²

Nu de oorlog aan Hitler was verklaard, eisten de Joden in Palestina ongeduldig om ook militair ingezet te worden – in de eerste plaats omdat ze wilden deelnemen aan de strijd om de Joden in nazi-Europa te redden. De zionisten hadden echter ook andere motieven. Ze hoopten dat als beloning voor hun hulp het Witboek ingetrokken zou worden.²²³ Van de Joden die individueel lid werden van de Britse strijdkrachten was 60% voorheen lid van de *Haganah* en die bleven ook de instructies van die organisatie volgen. Degenen die daartoe in staat waren, zorgden dat ze wapens kregen voor de *Haganah*. Binnen de *Haganah* werd openlijk gesproken over de mogelijkheid om geweld te gaan gebruiken tegen de auteurs van het Witboek.²²⁴

Een Joods leger onder Joodse vlag

De zionisten wilden niet slechts dienstdoen in het Britse leger, ze wilden aparte militaire eenheden en bataljons vormen, vechtend onder een Joodse vlag. Omdat de *Haganah* illegaal was en haar leiders af en toe werden vervolgd sinds de publicatie van het Witboek, wilden de zionistische

²²² Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1021; Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 125.

²²³ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 125.

²²⁴ Ibid., p. 277.

leiders dat de *Haganah* als Joods leger zou worden gelegaliseerd, uitgebreid en getraind in moderne oorlogsvoering.²²⁵ Na mei 1940, toen Groot-Brittannië volledig bij de oorlog werd betrokken en Churchill premier werd in Londen, begon het kabinet het idee van Joodse militaire eenheden serieuzer te nemen.²²⁶ Om een echt Joods leger onder Joodse vlag op te richten, schreef Weizmann in augustus 1940 een brief aan Churchill, waarin hij daarvoor pleitte:

Mocht het komen tot een tijdelijke terugtrekking uit Palestina [...] dan zouden de Joden in Palestina worden blootgesteld aan massale slachtingen door Arabieren die aangemoedigd en geleid zouden worden door nazi's en fascistten. Deze mogelijkheid versterkt onze eis op het elementaire mensenrecht om wapens te dragen – een recht dat moreel gezien niet mag worden ontzegd aan loyale burgers van een land in oorlog.²²⁷

Als hun nationale status tijdens de oorlog zou worden erkend, zou dat hun zaak versterken bij de vredesregelingen na de oorlog. Maar waarschijnlijk nog belangrijker was dat de rekrutering van Palestijnse Joden in militaire eenheden de kiem zou vormen voor een toekomstig Joods leger. Een Joods leger zou het middel worden om een zionistische oplossing van het Palestijnse vraagstuk met geweld af te dwingen – door dreiging, en indien nodig zelfs met een burgeroorlog en verovering van het land. Sykes spreekt in dit verband van een "Jabotinskieaanse" koers van het Joods Agentschap.²²⁸

Op 6 september 1940, tijdens de Slag om Engeland, verzekerde Churchill Weizmann van zijn volledige en officiële steun voor het zionistische project van het oprichten van een Joods leger. Hij hoopte de elf Britse reguliere bataljons die naar Palestina waren gestuurd om de Arabische Opstand neer te slaan, terug te kunnen halen naar West-

²²⁵ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1024; Taylor, *Prelude to Israel*, p. 67.

²²⁶ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1022-3.; Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 126.

²²⁷ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1024.

²²⁸ Sykes, *Cross Roads to Israel*, p. 258.

Op 8 September 1940 bezoekt Churchill gebombardeerde wijken van Oost Londen.

Europa.²²⁹ Na een bijeenkomst op 13 september werd een beslissing genomen. Weizmann en een kleine zionistische delegatie ontmoetten minister van Buitenlandse Zaken Anthony Eden, Lord Lloyd van het Koloniaal Bureau, en een vertegenwoordiger van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Na overleg zei Eden tegen Weizmann:

[...] de regering heeft besloten door te gaan met de organisatie van een Joods leger, op dezelfde basis als de Tsjechische en Poolse legers. De omvang zal aanvankelijk 10.000 man bedragen, waaronder 4.000 uit Palestina. Ze zullen in Engeland worden getraind en georganiseerd en vervolgens naar het Midden-Oosten worden gestuurd.²³⁰

Weizmann zou daarna hebben gezegd: “Het is bijna zo’n grote dag als de Balfour-verklaring.”²³¹ Toch werden de zionisten al snel ernstig teleurgesteld. Omdat er geen besluit over een Joods leger kon worden genomen zonder overleg van Londen met de autoriteiten in Palestina en het hoofdkwartier van het Midden-Oosten in Cairo, werd de uitvoering telkens opnieuw uitgesteld. Churchill kon het ambtelijke verzet vanuit het Midden-Oosten niet negeren.²³² Op 15 oktober deelde de nieuwe Minister

²²⁹ Kirk, *Survey*, p. 237.

²³⁰ Sykes, *Cross Roads to Israel*, p. 249.

²³¹ Ibid.

²³² Ibid., p. 251.

Lord Moyne

van Koloniën Lord Moyne aan Weizmann mee dat het voorstel van het Joods Agentschap toch was afgewezen.²³³ Door deze afwijzing besloot het Joods Agentschap haar pressie niet langer alleen te richten op de Britse regeringsdiensten, maar ook op de publieke opinie in Groot-Brittannië en Amerika. Hoewel Groot-Brittannië belangrijk was als houder van het mandaat over Palestina, werden de Verenigde Staten geleidelijk

Yitzhak Shamir

het centrum van zionistische politieke activiteiten.²³⁴ Lord Moyne werd om zijn houding jegens het zionisme in 1944 in Cairo vermoord door *Lehi*, een van de zionistische terreurgroepen. Leider en opdrachtgever voor de moord was Yitzhak Shamir, die van 1986-1992 premier van Israël was.

Om de Joodse positie in Palestina niet te versterken en om de Arabieren niet tegen zich in het harnas te jagen, stond het Britse kabinet afwijzend tegenover het idee van een speciale Joodse militaire macht ter verdediging van Palestina. Alle Palestijnse eenheden moesten bestaan uit zowel Arabieren als Joden.²³⁵ Bovendien was er in de eerste oorlogsjaren weinig behoefte aan een groot leger in Palestina.²³⁶

In Palestina werd in juli 1940 wel een klein Palestijns infanterieregiment opgericht voor verdedigingsdoeleinden, bestaande uit twee Joodse en twee Arabische compagnieën van elk 200 man. Arabieren meldden zich maar mondjesmaat aan, zodat het aantal Joodse eenheden niet sterk kon toenemen.²³⁷ De regel van pariteit moest echter al snel

²³³ Esco, *Palestine Vol. II*, pp. 1024-5; Kirk, *Survey*, p. 245.

²³⁴ ²³⁴ Taylor, *Prelude to Israel*, p. 59

²³⁵ Taylor, *Prelude to Israel*, p. 67.

²³⁶ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1022.

²³⁷ Kirk, *Survey*, pp. 238-9; Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 128.

worden losgelaten voor die compagnieën omdat het aantal Joodse vrijwilligers zeer groot was en de militaire situatie in het Midden-Oosten werd in het voorjaar van 1941 zeer kritiek. In augustus 1942, toen de dreiging door Rommel acuut werd, mochten de Joodse compagnieën eigen infanteriebataljons gaan vormen voor algemene dienst in het Midden-Oosten, naast Arabische infanteriebataljons.²³⁸

Door de Duitse dreiging nam het aantal Joodse rekruten flink toe. In augustus 1942 waren 18.000 Palestijnse Joden opgenomen in volledig Joodse bataljons.²³⁹ Ook het aantal Joodse Palestijnse politieagenten werd verhoogd tot 24.000. Sinds mei 1942 vielen zij onder militair bevel en ze

Joodse brigade, betrokken bij de bevrijding van Italië in 1944

werden ingezet voor militaire taken bij de verdediging van Palestina. Pas in 1944 stonden de Britten toe dat een echte Joodse brigade werd opgericht, met een eigen vlag. Die vlag is vandaag de vlag van Israël.²⁴⁰ Enkele

jaren later vormden de in de *Haganah* en *Irgun* getrainde militairen met de tienduizenden strijders die in Joodse bataljons of individueel meededen in de Britse en Amerikaans legers, de basis voor het leger van de nieuwe staat Israël.

²³⁸ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 128.

²³⁹ Sachar, *History of Israel*, pp. 232-3; Esco, *Palestine Vol. II*, pp. 1025-8.

²⁴⁰ Taylor, *Prelude to Israel*, p. 69.

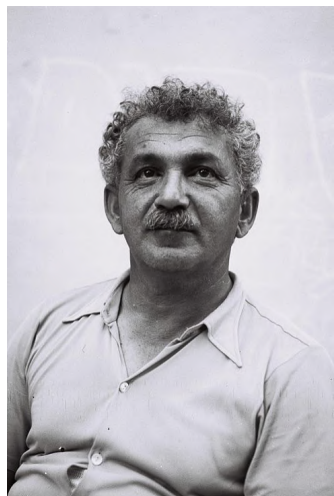
9 Op weg naar een Joodse Staat

Zionisten veranderen hun doelen

Tot 1939 was het directe doel van de zionisten bevolkingsgroei, Joodse economische onafhankelijkheid en Joodse zelfverdediging. Na 1939 werd het directe doel een soevereine Joodse Staat.²⁴¹ Aanvankelijk wilden veel zionisten het *Joods Nationaal Tehuis* dat in de Balfour-declaratie werd genoemd niet als Joodse Staat definiëren. Het lijkt dat dit vooral om strategische redenen werd vermeden, want de vaagheid was verstandig om zo lang mogelijk te werken aan bevolkingsgroei op een manier die door de mandataris en de Palestijnen niet als bedreigend werd gezien. Dat bleek een illusie, dus rond het begin van de Tweede Wereldoorlog maakten de zionistische leiders in Palestina aan elke onduidelijkheid een eind. De eigen Joodse Staat was hun officiële doel geworden.²⁴²

Berl Katznelson²⁴³ van MAPAI, redacteur van de grootste Hebreeuwse krant in Palestina en in de jaren '30 een van de krachtigste verdedigers van het binationale idee binnen zijn partij, schreef in september 1941:

Als wij in het verleden oproepen tot onmiddellijke Joodse Staatsvorming ontmoedigden, dan was dat slechts omdat wij vonden dat onze tot dan behaalde resultaten het nog niet rechtvaardigden. We vreesden dat een

Berl Katznelson

²⁴¹ Haim, *Abandonment of Illusions*, p. 50.

²⁴² Arthur Herzberg, 'Ideological Evolution', in *Zionism* (Jerusalem 1973), p. 50.

²⁴³ Berl Katznelson (1887–1944) was een intellectuele leider binnen het socialistische zionisme. Hij is geboren in het Russische Babruysk (nu Wit Rusland) en emigreerde naar Palestina in 1909.

voortijdige eis om staatsvorming grote schade zou kunnen veroorzaken.²⁴⁴

Het Witboek en de uitvoering ervan waren een zeer belangrijke factor in de formulering van een nieuw politiek programma door de zionisten. De Britse tegenwerking ten aanzien van immigratie en landaankopen deed de Joden beseffen dat zij het maximale uit het bestaande mandaat hadden gehaald. Om de bevolking en het grondbezit uit te breiden, was een grotere mate van soevereiniteit nodig.²⁴⁵ Die grotere soevereiniteit was essentieel om Palestina een "thuis voor de thuislozen" te maken. Bovendien, veel niet-zionistische Joden waren het belang gaan inzien van een toevluchtsoord voor de miljoenen Joden in Europa en schaarden zich achter het nieuwe zionistische beleid van de maximale eis: een Joodse Staat.²⁴⁶ Hoewel sinds 1933 de benarde situatie van de Joden onder de nazi's duidelijk was, was de ware omvang van hun werkelijke lot vóór 1942 niet algemeen bekend.²⁴⁷

De San Remo Conferentie na de Eerste Wereldoorlog was een mijlpaal geweest voor het zionisme. Toen werd de Balfourverklaring opgenomen in het toekomstige beleid van het mandaat over Palestina. De zionisten hoopten dat een vredesconferentie na de Tweede Wereldoorlog een nog

Het Devachan Kasteel in San Remo waar de conferentie in April 1920 plaatsvond

²⁴⁴ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 157.

²⁴⁵ Kirk, *Survey*, p. 13; Katzburg, 'The British and Zionist Perspectives 1939-1945', in Almog (ed.), *Zionism and the Arabs*, p. 197.

²⁴⁶ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1079.

²⁴⁷ Walter Laqueur, *The Terrible Secret* (London 1980), p. 159.

belangrijker keerpunt zou worden. Ze meenden dat de beste voorbereiding op zo'n conferentie het ondubbelzinnig herdefiniëren van hun doelen was, en wilden dit daarom onder de aandacht brengen bij de geallieerden.²⁴⁸

Het nieuwe beleid vloeide voort uit een verschuiving van de focus van Palestijnse en Joods-Arabische betrekkingen naar de problemen van het Europese Jodendom

en de internationale situatie.²⁴⁹ Het feit dat de Joodse gemeenschap in Palestina in 1940 al 475.000 leden telde, dus meer dan 30% van de bevolking, was van groot psychologisch belang bij het uitdragen van het idee dat deze Joden het kerngebied van een toekomstige Joodse Staat vormden.²⁵⁰

Bevolking van Palestina in 1940 (geschat)

Groep	Aantal mensen	Percentage
Moslims	1.040.000	69,5%
Joden	475.000	31,7%
Christenen	30.000	2,0%
Anderen	2.000	0,1%
Totaal	1.497.000	100%

Deze bevolkingsaantallen zijn gebaseerd op de Britse census van 194 en historische schattingen..

Zionistische leiders pleiten openlijk voor een eigen staat

In een gesprek met Churchill, op 17 december 1939, zei Weizmann, die altijd voorstander van geleidelijkheid en samenwerking met het mandaat was geweest, dat de zionisten na de oorlog een eigen staat met drie à vier miljoen Joden in Palestina wilde opbouwen.²⁵¹ Churchills volledige instemming met dat doel moet de zionistische leiders hebben aangemoedigd.²⁵² Weizmann verklaarde op 29 maart 1941 in Chicago dat

²⁴⁸ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1021; Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 156.

²⁴⁹ Israel Kolatt, 'The Zionist Movement and the Arabs', in *Studies in Zionism No. 5* (Tel Aviv 1982), p. 151.

²⁵⁰ Kirk, *Survey*, p. 250.

²⁵¹ Weizmann, *Trial and Error*, pp. 418-9; Taylor, *Prelude to Israel*, p. 54.

²⁵² Taylor, *Prelude to Israel*, p. 54.

na de oorlog een Joods Gemenebest moest worden opgericht naast een Arabische Federatie. In januari 1942 publiceerde hij in *Foreign Affairs* een artikel waarin hij het doel van de Joden uiteenzette: een eigen staat met een Joodse meerderheid.²⁵³ In die staat zouden de Arabieren volledige autonomie krijgen in hun binnenlandse aangelegenheden.²⁵⁴ Weizmann was kennelijk nog steeds van mening dat met de Arabische bevolking rekening moest worden gehouden, in tegenstelling tot de meeste andere zionistische leiders.

Het beleid van het machtige Joods Nationaal Fonds was volledig gericht op het stichten van een Joodse Staat. Het kocht zoveel land als het maar kon op strategische locaties. In februari 1941 zei de juridisch adviseur van het Joods Agentschap tegen Canadese zionisten dat in het eerste oorlogsjaar acht nieuwe nederzettingen waren opgericht aan de rand van het land

om ervoor te zorgen dat, wanneer de dag komt, geheel Palestina Joods zal zijn, en niet slechts een deel ervan.²⁵⁵

Arabieren moeten zich maar neerleggen bij een Joodse Staat

In het wekelijkse *Zionist Review* verschenen artikelen die opriepen tot een Joodse Staat. Het hoofdartikel van 11 oktober 1940 droeg de titel *A State in the Making*. In datzelfde nummer sprak Selig Brodetsky,²⁵⁶ lid van het bestuur van het Joods Agentschap, over de noodzaak een beleid voor te

Selig Brodetsky

²⁵³ Ibid., p. 56; Kirk, *Survey*, p. 242.

²⁵⁴ Kirk, *Survey*, p. 244; Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 157.

²⁵⁵ Kirk, *Survey*, p. 233.

²⁵⁶ Selig Brodetsky (1888–1954) is geboren in het Russische Rijk en verhuisde met zijn ouders naar Leeds in 1904. Hij was een invloedrijke Brits-Joodse wiskundige, zionist en leider binnen de Joodse gemeenschap in Groot-Brittannië.

bereiden dat tot een Joodse Staat zou leiden.²⁵⁷ In december stond in hetzelfde weekblad:

Er moet een Palestina aan ons worden teruggegeven dat plaats biedt aan alle miljoenen Joden die worden gedreven door een onverzadigbare dorst naar een vrij leven in een vrij land. Wat betreft de paar honderdduizend Arabieren die in Palestina wonen, buiten de uitgestrekte, dunbevolkte gebieden van vrije Arabische staten: wij kunnen daar niets over zeggen, en er wordt ook niet van ons verwacht dat wij het antwoord geven — dit probleem betreft niet alleen ons. [...] In de context van een groot mondiaal probleem zal het kunstmatig opgeblazen Arabische probleem als triviaal worden beschouwd.²⁵⁸

Katznelson schreef in september 1941 dat een Joodse Staat weliswaar niet het hoogste doel was, maar wel de enige manier om vrije immigratie en landaankoop te garanderen, en dát was wel essentieel.²⁵⁹ Over de Arabieren schreef hij:

Wij zouden tegen de Arabische volkeren moeten zeggen: wij zijn bereid jullie inspanningen voor eenheid en onafhankelijkheid te ondersteunen, als jullie ophouden ons te hinderen en Palestina erkennen als een Joodse Staat. Op zo'n basis is wederzijds begrip en samenwerking mogelijk. Ik wil niet beweren dat zo'n standpunt direct sympathie bij de Arabieren zal wekken. Ze zouden dit voorstel vaak kunnen afwijzen, maar uiteindelijk wellicht toch aanvaarden.²⁶⁰

Machtscentrum verschuift naar Verenigde Staten

Op het 21ste Zionistische Congres in augustus 1939 richtte de Amerikaanse delegatie een Noodcomité op om in de oorlog contact met de

²⁵⁷ Kirk, *Survey*, p. 242.

²⁵⁸ Ibid.

²⁵⁹ Ibid., p. 243 note 1. Kirk schreef ten onrechte dat Katznelson dit schreef op 14 november 1941. De vergissing kwam waarschijnlijk omdat hij in een volgende voetnoot diezelfde datum noemt.

²⁶⁰ Kirk, *Survey*, p. 243.

Van links naar rechts, Shertok, Ben-Gurion en Weizmann op het Zionistische Congres, 1939

verschillende takken van de zionistische beweging te kunnen onderhouden.²⁶¹ Weizmann voegde aan dat Noodcomité een aantal leiders toe namens het dagelijks bestuur van het Joods Agentschap, waardoor de leiders van de Wereld Zionistische Organisatie de controle behielden. Dit Noodcomité kon vanuit de VS vrij functioneren en werd in New York gevestigd. Het

politieke centrum van de zionisten verschoof dus van Groot-Brittannië naar Amerika. Daar was een grote Joodse gemeenschap die het oor had van de politieke leiders, terwijl de zionisten hun hoop op Britse steun na het Witboek kwijt raakten.²⁶²

De zionisten hoopten dat de VS het Britse beleid zou kunnen beïnvloeden, maar verwachtte ook dat Groot-Brittannië door de opkomende supermacht de belangrijkste bron van niet-Joodse steun zou worden. Als de Verenigde Staten na de oorlog het machtigste land zouden zijn, had de zionistische beweging haar hulp nodig.²⁶³

Het Noodcomité organiseerde een nationaal, dus Amerikaans, netwerk van 380 lokale comités, en in april 1941 hielp het bij de oprichting van het *American Palestine Committee*, een organisatie die zich richtte op het beïnvloeden van de Amerikaanse publieke opinie en het overhalen van Amerikaanse politici om het zionistische project te steunen. Daarbij werd ook met name geprobeerd protestantse steun te mobiliseren ten gunste van de zionistische zaak. De retoriek was vaak religieus geïnspireerd, met

²⁶¹ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1078.

²⁶² *Ibid.*, p. 1079; Taylor, *Prelude to Israel*, p. 74.

²⁶³ Taylor, *Prelude to Israel*, p. 74.

verwijzingen naar Bijbelse beloften over het land Israël. Bij de oprichting in 1941 telde dit Palestina-comité meer dan 700 leden, waaronder 67 senatoren, 143 afgevaardigden en 22 gouverneurs. Aan het einde van de oorlog telde de organisatie 6.500 prominente leden.²⁶⁴

Zoeken naar steun voor maximalistische eisen van zionisme

Eind 1941 werd door de bestuurders van het Joods Agentschap een commissie aangesteld voor het formuleren van toekomstig beleid. Dit gebeurde kort nadat Lord Moyne aan Weizmann had meegedeeld dat het voorstel voor een Joodse Strijdmacht onder een Joodse vlag was afgewezen. Deze commissie, waarin Ben-Gurion een centrale rol speelde, moest een nieuwe beleidsverklaring voorbereiden. Dit moest uiteraard de goedkeuring van de Wereld Zionistische Organisatie krijgen.²⁶⁵

Het Joods Agentschap ontwikkelde onmiddellijk een campagne in de Verenigde Staten voor een speciale Joodse Brigade binnen het Amerikaanse leger.²⁶⁶ Ook een revisionistische campagne, georganiseerd door *Amerikaanse vrienden van de Irgun*, eiste sinds december 1941 via paginagrote advertenties de onmiddellijke oprichting van een Joods leger, bestaande uit 200.000 strijders uit Palestina en Europa. Zij eisten oprichting van een Joodse Staat, die een bondgenoot van de Verenigde Staten zou zijn.²⁶⁷

Peilingen in 1935-1936 hadden aangetoond dat 76% van de Amerikanen voorstander was van onbeperkte immigratie en vrije vestiging van Joden in Palestina.²⁶⁸ Deze positieve houding ten aanzien van een maximalistisch zionisme was waarschijnlijk het gevolg van de sterke

²⁶⁴ Ibid., pp. 75, 78; Hurewitz, *Struggle for Palestine*, pp. 144, 210.

²⁶⁵ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 158.

²⁶⁶ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 129; Esco, *Palestine Vol. II*, pp. 1032-3.

²⁶⁷ Yakir Eventov and Cvi Rotem, 'Zionism in the United States', in *Zionism* (Jerusalem 1973), p. 215; Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 130; Esco, *Palestine Vol. II*, pp. 1033-4.

²⁶⁸ Regina Sharif, *Non-Jewish Zionism: Its Roots in Western History* (London 1983), p. 111.

evangelisch-protestantse traditie, die Palestina als door God gekozen woonplaats voor de Joodse natie beschouwde.²⁶⁹ Het was veel moeilijker om de Amerikaanse regering ervan te overtuigen dat de doelstellingen van het zionisme goddelijk gerechtvaardigd waren.

Weizmann zelf ging tijdens de oorlog drie keer naar de Verenigde Staten, telkens om te proberen de Amerikaanse regering voor het zionisme te winnen. Al in

Weizmann ontmoet Roosevelt, februari 1940

februari 1940, nog voor de VS bij de oorlog betrokken raakte, had Weizmann een onderhoud met de Amerikaanse president Franklin Roosevelt, waarin hij diens medewerking probeerde te krijgen om na de oorlog een nieuw begin te maken met Palestina en om het MacDonald Witboek te verwerpen. Hoewel hij niet ongeïnteresseerd was, deed Roosevelt geen toezeggingen.²⁷⁰

Het Biltmore-programma

De toekomst van de Joodse gemeenschap en het Nationaal Tehuis waren door de oorlog meer afhankelijk van de Joden in Amerika dan ooit tevoren. Daar woonde immers de grootste en rijkste Joodse gemeenschap ter wereld.²⁷¹ Van groot belang was het besluit van de Zionistische Organisatie van Amerika, die op 7 september 1941 unaniem besloot om te eisen "dat Palestina binnen zijn historische grenzen zou worden heropgebouwd als

²⁶⁹ Ibid., p. 114. Lang voordat de zionistische beweging ontstond, geloofden bepaalde stromingen in het protestantse christendom dat de Joden zouden terugkeren naar Palestina en zagen dit in verband met het einde der tijden en de terugkeer van Christus.

²⁷⁰ Weizmann, *Trial and Error*, p. 420.

²⁷¹ Ibid., p. 158.

een Joods Gemenebest."²⁷² De leiders van het Joods Agentschap wisten dus bij wie ze steun moesten zoeken voor hun plannen. Door de steun van het Amerikaanse zionisme in te roepen, hoopten zij het verzet binnen het bestuur van het Joods Agentschap tegen de beoogde nieuwe maximalistische koers in te perken. Zeker werd tegenstand verwacht van degenen die ook na het Witboek van 1939 bleven vasthouden aan het ideaal van een binationaal Palestina met een grondwet gebaseerd op gelijkheid.

Op initiatief van Ben-Gurion werd in mei 1942 door het Noodcomité een Buitengewone Zionistische Conferentie bijeengeroepen in het Biltmore Hotel in New York. De zeshonderd afgevaardigden vertegenwoordigden alle stromingen binnen het zionisme. Zowel Weizmann als Ben-Gurion waren aanwezig. Weizmann kon niet voorkomen dat de conferentie unaniem stemde voor de drastische koerswijziging die Ben-Gurion had voorgesteld.²⁷³

In een van zijn toespraken benadrukte Ben-Gurion twee punten over de Joods-Arabische betrekkingen. Ten eerste ontkende hij krachtig het gerucht dat het zionistische beleid een gedwongen verhuizing van Palestijnse Arabieren naar andere landen beoogde. Ben-Gurion betoogde dat een dergelijke overdracht onrechtvaardig zou zijn en niet nodig: volgens hem kon massale immigratie en kolonisatie op grote schaal plaatsvinden zonder de Arabische bevolking te verdringen.

Ten tweede wees Ben-Gurion erop dat een programma voor massale immigratie onmogelijk tot stand zou komen met Arabische toestemming, aangezien de Arabische nationalisten nooit vrijwillig

²⁷² Ibid., p. 243 note 2.

²⁷³ Sykes, *Cross Roads to Israel*, p. 258. Weizmann was altijd wat elitair en iemand van de geleidelijke stappen; Ben-Gurion was de populist van de arbeiders. De verschillen tussen de twee worden verder beschreven in Michael Cohen, *Palestine: Retreat*, pp. 130-5, and Flapan, *Zionism and the Palestinians*, pp. 281-6.

prioriteit zouden geven aan Joodse immigratie, maar er pas mee zouden instemmen als het een voldongen feit zou zijn. Hij sprak van een

Amerikaanse zionisten debatteren

onoverbrugbare kloof tussen degenen die geloofden dat Joodse immigratie in Palestina een onvervreemdbaar recht was dat geen Arabische instemming vereiste, en degenen die meenden dat men rekening moest houden met Arabische bezwaren en vooroordelen. Met deze laatste groep had Ben-Gurion duidelijk de binationalisten op het oog, want hij viel hun ideeën van

gelijkheid en binationalisme fel aan. Zonder mandaat zou een staat met een paritair bestuur permanent verlamd zijn. Bovendien waren er geen Arabieren die bereid waren het principe van pariteit te aanvaarden, aldus Ben-Gurion.²⁷⁴ Deze aanval op binationale ideeën was een onmiddellijke reactie op het Bentov Boek dat Ben-Gurion had ontvangen vanuit Palestina en dat naar tweehonderd Joodse persoonlijkheden in de VS was gestuurd, met het voorstel een federale binationale Palestijnse staat op te richten.²⁷⁵ Dat stond haaks op Ben-Gurion's plannen en op zijn wens om het Amerikaanse zionisme voor zijn maximalistische visie te winnen.

Hoewel er uiteraard meningsverschillen waren tijdens de Biltmore-conferentie, bestond er consensus over de fundamentele doelen. Alle compromissen, zoals deling, binationalisme of handhaving van de status quo van het mandaat, werden verworpen. Deze vastberadenheid werd zeker versterkt door het lot van de S.S. Struma, die drie maanden eerder

²⁷⁴ Esco, *Palestine Vol. II*, pp. 1081-3.

²⁷⁵ Dit Bentov Boek wordt hierna besproken.

zonk, en de weigering van Groot-Brittannië om de Joden een eigen strijdmacht met vlag toe te staan. Niet te onderschatten was ook de impact van de berichten over de doodsnood van de Joden in Europa, hoewel de ware omvang van de Holocaust toen nog een "vreselijk geheim" was.²⁷⁶ Men koesterde nog de illusie dat Palestina na de oorlog een thuis zou zijn voor miljoenen vluchtelingen.²⁷⁷

Op 11 mei 1942 werd het zogenaamde Biltmore-programma aangenomen door de Buitengewone Zionistische Conferentie.²⁷⁸ Het slotdocument begon met een bereidheid tot volledige samenwerking met de Arabische burens, maar het programma legde vervolgens de maximale eisen van het zionisme neer:

de vervulling van het oorspronkelijke doel van [...] het Mandaat om [de Joden] de mogelijkheid te bieden om [in Palestina] een Joods Gemeenebest te stichten. De Conferentie bevestigt haar onwrikbare verwerping van het Witboek van mei 1939 en ontkent de morele of juridische geldigheid ervan. [...]

Het beleid van het Witboek is wreed en onverdedigbaar in zijn weigering van toevlucht aan Joden die vluchten voor nazi-vervolgung; en op een moment dat Palestina een brandpunt is geworden in het front van de Verenigde Naties, en de Joodse bevolking van Palestina alle beschikbare mankracht moet leveren voor landbouw, industrie en leger, is het beleid rechtstreeks in strijd met de belangen van de geallieerde oorlogsinspanning. [...]

Erkenning moet worden gegeven aan het recht van de Joden in Palestina om hun volledige aandeel te leveren in de oorlog en in de verdediging van hun eigen land, via een Joodse strijdmacht onder eigen vlag en onder bevel van de Verenigde Naties. [...]

²⁷⁶ "The Terrible Secret" is de titel van een boek van Walter Laqueur over de vraag wanneer kennis van de Holocaust bekend werd binnen en buiten Europa. Hij beschrijft dat in 1942 bekend werd wat in Europa gaande was. Laqueur, Walter, *The Terrible Secret* (London 1980).

²⁷⁷ Laqueur, *Terrible Secret*, pp. 157-8.

²⁷⁸ Dit Biltmore-Programma is te vinden in Laqueur, *Reader*, pp. 77-9; Sophie A. Udin (ed), *The Palestine Year Book: Review of Events July 1945 to September 25, 1946 Vol. II* (New York 1946), pp. 424-5.

De Conferentie dringt erop aan dat de poorten van Palestina geopend worden; dat het Joods Agentschap de controle krijgt over de immigratie naar Palestina en het gezag krijgt om het land op te bouwen, inclusief de ontwikkeling van onbewoonde en onbebouwde gronden; en dat Palestina wordt gevestigd als een Joods Gemeenebest, geïntegreerd in de structuur van de nieuwe democratische wereld.²⁷⁹

²⁷⁹ Dit Biltmore-programma is te vinden in Laqueur, *Reader*, pp. 77-9; Sophie A. Udin (ed.), *The Palestine Year Book: Review of Events July 1945 to September 25, 1946 Vol. II* (New York 1946), pp. 424-5.

10 Werken aan toenadering

Meer Joods-Arabische samenwerking mogelijk

Nadat de Arabische Opstand was beëindigd en de Tweede Wereldoorlog uitbrak, heerste in Palestina bij Joden en Arabieren het gevoel dat de strijd onvoltooid was gebleven. Zodra de politieke en militaire omstandigheden het zouden toelaten, kon die strijd worden

Productie van sinaasappels bij Jaffa

hervat. Voorlopig was er echter sprake van enige samenwerking tussen Arabieren en Joden. Het belangrijkste voorbeeld daarvan was de samenwerking tussen Joodse en Palestijnse citrusproducenten. Toen de oorlog het onmogelijk maakte om de jaarlijkse productie van 15.000.000 kisten sinaasappelen te exporteren, sloegen Joden, Arabieren en de Britse regering de handen ineen. Deze zware klap, die 80 procent van de totale export van Palestina trof, deed alle partijen beseffen dat eenheid de enige uitweg uit deze crisis was.²⁸⁰ Daarnaast werkten Arabische en Joodse ambtenaren, overheidswerknemers en mensen die betrokken waren bij militaire projecten en buitenlandse bedrijven soms samen in vakbondsacties. Het lijkt erop dat de onderlinge verhoudingen tussen Joden en Arabieren in het algemeen iets vriendelijker werden dan in de jaren daarvoor.²⁸¹

²⁸⁰ Moshe Smilansky, 'Citrus Growers have Learnt to Cooperate', in M. Buber, J.L. Magnes, E. Simon (eds), *Towards Union in Palestine; Essays on Zionism and Jewish-Arab Cooperation* (Jerusalem 1947), pp. 59-60.

²⁸¹ Cohen, *Israel and the Arab World*, p. 284.

Activiteiten van de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking

Zo snel mogelijk na de oprichting van de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking werd begonnen met de uitvoering van haar programma.²⁸² In Jeruzalem werden een aantal gezamenlijke Arabisch-Joodse sociale bijeenkomsten georganiseerd. Er werden wetenschappelijke en sociale lezingen gehouden voor gemengde groepen studenten. In de buurt van Jaffa werd een gezamenlijk Joods-Arabisch jeugdclub opgericht. De Liga diende een gedetailleerd voorstel in bij het Joods Agentschap voor samenwerking met Arabieren bij noodhulp tijdens de oorlog, zoals luchtbescherming, eerste hulp en brandbestrijding. Er werden posters gedrukt tegen het boycotten van Arabische producten en voor nauwere economische samenwerking.²⁸³ Omdat er op economisch gebied enige mogelijkheden tot samenwerking bestonden, waren sommige activiteiten van de Liga succesvol, hoewel dit wel op zeer kleine schaal was.

Hashomer Hatzair probeert de Histadrut te activeren

Dergelijke activiteiten werden al sinds 1935 beoogd door *Hashomer Hatzair*. De bijzondere benadering van deze partij werd een van haar herkenningspunten. Hoewel zowel het gebrek aan geschikt

Leden van de jeugdafdeling van Hashomer Hatzair in Kfar Saba, 1941

²⁸² Voor dit programma, zie hoofdstuk 5.

²⁸³ Cohen, *Israel and the Arab World*, p.301; Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1016; Hattis, *Bi-national Idea*, pp. 224-5.

personeel als de Arabische Opstand veel van hun inspanningen bemoeilijkten, slaagden ze er in om enkele van hun leiders op te leiden in de Arabische taal en cultuur, door hen een half jaar naar Arabische dorpen te sturen voor een opleidingsprogramma. In 1940 werd daarvoor een Arabische Afdeling opgericht, met Aharon Cohen als een van de drie bestuursleden. Hij was zelf een van degenen die Arabisch leerden in een Arabisch dorpje.²⁸⁴ In het begin van de jaren '40 bleef *Hashomer Hatzair* dus aandacht besteden aan Arabische aangelegenheden.²⁸⁵ Ze slaagden erin betere relaties tot stand te brengen tussen de *kibboetsiem* en de plaatselijke Arabieren, boden medische hulp, hadden contact met Arabische scholen, namen deel aan feesten, publiceerden in het Hebreeuws en Arabisch, en gaven Arabische kleine boeren advies over moderne landbouw. Het organiseren van gezamenlijke vakbondsactiviteiten was voor *Hashomer Hatzair* van groot belang.²⁸⁶

Aharon Cohen

De oprichting van de Arabische Afdeling van *Hashomer Hatzair* speelde een belangrijke rol bij het samenbrengen van leiders²⁸⁷ van *Hashomer Hatzair*, *Poale Zion Smol*, de Socialistische Liga, en enkele binationalistische leden van MAPAI, om druk uit te oefenen op de *Histadrut* (de Algemene Federatie van Joodse Arbeid in Palestina) voor Joods-Arabische samenwerking op het gebied van arbeid en om de

²⁸⁴ Cohen (1910–1980) emigreerde in 1929 uit Roemenië naar Palestina. Hij was een prominent lid van het socialistische MAPAM (*Mifleget HaPoalim HaMeuhedet*, Verenigde Arbeiderspartij). Hij schreef het boek *Israel and the Arab World* (postuum uitgebracht in 1970), waarin hij de geschiedenis van de houding en het beleid van de Zionistische beweging ten opzichte van de Arabieren kritisch analyseert. Het boek is gebaseerd op intern MAPAM-archiefmateriaal en persoonlijke herinneringen van Cohen.

²⁸⁵ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 231

²⁸⁶ Cohen, *Israel and the Arab World*, pp. 304-5

²⁸⁷ Betrokken bij deze Arabische Afdeling waren onder andere E. Bauer, Aharon Cohen (beide van *Hashomer Hatzair*), Yacov Thon en Chaim Naaman (allebei van MAPAI), L. Tarnopler, I. Itzhaki, Moshe Erem, en Yaacov Peterzeil (allen van *Poale Zion Smol*) en A. Lichtinger and H. Rubin (beide van de Socialistische Liga).

activiteiten onder Arabieren te intensiveren.²⁸⁸ Om deze activiteiten op grotere schaal tot stand te brengen was de inzet van de *Histadrut* onontbeerlijk. Deze binationale leiders waren ongetwijfeld bemoedigd door enige interesse onder Palestijnse Arabieren voor de samenwerking en toenadering die ze beoogden.

Geringe interesse van Arabische kant in politieke samenwerking

In 1940 begon Adil Jabir, een hoogopgeleide Arabische afgevaardigde in de gemeenteraad van Jeruzalem, met pogingen om een Arabisch-Joodse overeenkomst te bewerkstelligen.²⁸⁹ Kalvarisky stelde voor dat hij eerst contact zou opnemen met de Politieke Afdeling van het Joods Agentschap om hun toestemming en steun te verkrijgen. In het najaar van 1940 reisde Jabir naar Bagdad om te spreken met Iraakse, Syrische, Egyptische, Transjordanse en gevluchte Palestijnse Arabieren. Na zijn terugkeer in Jeruzalem bracht hij verslag uit van zijn indrukken aan Moshe Shertok, hoofd van de Politieke Afdeling van het Agentschap, en aan Kalvarisky. Om de onderhandelingen vooruit te helpen, vroeg hij herhaaldelijk om Joodse voorstellen. Na enkele maanden wachten zonder reactie van het Agentschap, stelde Jabir samen met Kalvarisky een voorstel op als uitgangspunt voor verdere gesprekken met Arabische leiders.

Adil Jabir

²⁸⁸ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 231

²⁸⁹ Adil Jabir (1885–1953) was een invloedrijke Palestijnse intellectueel, econoom en politicus. Hij is geboren in Jaffa en studeerde sociale wetenschappen en economie aan de Universiteit van Genève. Na zijn terugkeer naar Palestina was hij actief als docent, journalist en later als lid van de gemeenteraad van Jeruzalem (1939–1945). Hij stond bekend om zijn pleidooi voor Arabisch-Joodse samenwerking tijdens het Britse Mandaat.

De basis voor verdere besprekingen zou het idee zijn dat er een federatie van Semitische volkeren zou worden gevormd, met autonomie voor elk van de lidstaten. Palestina zou tot deze federatie toetreden als een autonome staat met een binationale structuur, gebaseerd op volledige gelijkheid. Joodse immigratie naar alle gefedereerde staten zou mogelijk moeten zijn, mits overeengekomen met de autonome lidstaten van de federatie. Dit voorstel stemde duidelijk overeen met de ideeën van de Liga zoals die in het volgende hoofdstuk worden besproken — wat niet verwonderlijk is, aangezien Kalvarisky de geestelijk vader was van het programma van de Liga.²⁹⁰

Op 7 juli 1941 leverde Shertok zijn kritiek op de voorgestelde basis voor onderhandelingen. Jabir was erg teleurgesteld en wilde enige verduidelijking van deze kritiek, dus had Kalvarisky, bij afwezigheid van Shertok, op 21 juli een ontmoeting met Ben-Gurion. Tijdens die bijeenkomst rapporteerde Kalvarisky over zijn laatste gesprekken met Jabir en probeerde hij opheldering te krijgen over de kritiek op de voorstellen. In zijn dagboek schrijft Kalvarisky dat toen hij Ben-Gurion de voorstellen en de kritische brief van Shertok voorlegde, deze “voordat hij zelfs maar een blik op het Jabir-voorstel had geworpen, het uit onbeheersbare woede terzijde schoof en zei: ‘Ik wil me helemaal niet met dit document bezighouden, het is een gruwel.’”²⁹¹

Op 19 augustus 1941 antwoordde Shertok op de vraag om verduidelijking van Jabir. De kern van de zaak was dat een gunstige houding tegenover de Federatie afhankelijk was van het feit dat een Joodse Staat er deel van uitmaakte. De reden waarom de onderhandelingen met de Arabieren niet werden voortgezet, was dat de zionisten een Joodse Staat wilden, geen binationale staat. Hoewel toenadering en samenwerking mogelijk waren op sociaal en economisch gebied, waren de zionisten niet bereid hun droom van een eigen nationale staat op te geven.²⁹² Het is logisch dat Cohen, die de zionisten de schuld geeft van het niet bereiken van een politieke overeenkomst met de Arabieren, deze incidenten in detail

²⁹⁰ Cohen, *Israel and the Arab World*, pp. 285-6.

²⁹¹ *Ibid.*, p. 286.

²⁹² *Ibid.*, pp. 286-7.

beschrijft. De enigszins pro-zionistische publicatie van de Esco-stichting vermeldt dit niet, maar beschrijft dat ook het idee van binationalisme onaanvaardbaar was, zelfs voor de meest coöperatieve Arabieren. Die suggereren daarmee dat de schuld voor het niet bereiken van een Joods-Arabische overeenkomst bij de Arabieren lag.

Ook de Arabieren waren niet bereid hun dierbaarste ideaal op te geven: een onafhankelijke Palestijns-Arabische staat. Zelfs de meest progressieve groepen waren niet bereid dat op te geven. De Liga van Arabische Studenten, die zich ten doel stelde het analfabetisme onder Arabische Palestijnen uit te roeien en de omstandigheden van het Arabische platteland in het algemeen te verbeteren, wilde volledige samenwerking met de Joden op economisch, sociaal en cultureel gebied.²⁹³ Omdat de Palestijnse Communistische Partij veel invloed had binnen de Liga van Arabische Studenten, wilden zij samen met de Joden strijden tegen fascisme en nazisme.²⁹⁴ In december 1941 vond in Jeruzalem een geheime bijeenkomst plaats tussen leiders van de Liga van Arabische Studenten en een aantal Joodse vertegenwoordigers, waarbij de Arabieren de Joden verzekerden van hun bereidheid zoveel mogelijk samen te werken. Vrije Joodse immigratie was echter niet bespreekbaar en de Liga van Arabische Studenten benadrukte haar streven naar de onmiddellijke oprichting van een democratisch Palestina, waar Joden democratische minderheidsrechten zouden krijgen.²⁹⁵

Demonstratie van Palestijnse Communistische Partij, 1945

²⁹³ Musa Budeiri, *The Palestine Communist Party 1919-1948: Arab and Jew in the Struggle for Internationalism* (London 1979), p. 200.

²⁹⁴ ²⁹⁴ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1018.

²⁹⁵ Ibid., pp. 1018-9.

Een van de Joodse vertegenwoordigers, mogelijk iemand van de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking, stelde voor dat pariteit een leidend principe zou kunnen zijn, inclusief numerieke gelijkheid tussen de inwoners voor een bepaalde periode en gelijke vertegenwoordiging in alle takken van de overheid. Verder stelde hij Joodse hulp voor bij de vorming van een Arabische Federatie. De Arabieren wilden echter niet over een Federatie discussiëren, omdat dit een academische kwestie was, en ze verwierpen het idee van binationalisme. Volgens hen was een regering gebaseerd op pariteit geen verbetering ten opzichte van het gebruikelijke type van democratie, wat overheersing door de meerderheid zou betekenen.²⁹⁶ Dus hoewel de Liga van Arabische Studenten de reputatie had bereid te zijn tot Joods-Arabische toenadering, en het Arabisch-Joodse probleem voor hen niet erg belangrijk was, week hun standpunt over het Joodse Nationale Tehuis niet wezenlijk af van dat van de nationalistische Arabische leiders.²⁹⁷

Histadrut is niet geïnteresseerd in samenwerking met Arabieren

In een brief van 25 juni 1941 aan het bestuur van de *Histadrut* drongen de ondertekenaars erop aan dat de *Histadrut* haar Comité voor Arabisch Werk actiever zou maken, nu er overal tekenen waren van toenadering en samenwerking tussen Joden en Arabieren, bijvoorbeeld onder de genoemde citrusboeren. Hoewel de opstand in Irak deze vreedzame betrekkingen korte tijd had verstoord, waren ze na het neerslaan van die opstand weer verbeterd. Omdat de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking slechts op kleine schaal kon opereren, zou de *Histadrut* — als publieke instelling met voldoende middelen — de verantwoordelijkheid op zich moeten nemen voor het dichterbij elkaar brengen van Joden en Arabieren. De Liga schreef dus een brief aan het bestuur van de *Histadrut*:

Projecten zoals de oprichting van de Alliantie van Palestijnse Arbeiders; samenwerking tussen Arabische en Joodse arbeiders om een toeslag voor kosten van levensonderhoud te verkrijgen voor werknemers in grote

²⁹⁶ Ibid., p.1019.

²⁹⁷ Ibid., p. 1011.

overheidsbedrijven; een programma voor openbare werken van overheids- en gemeentelijke instellingen om de werkloosheid te verlichten; het stimuleren van coöperaties van Arabische producenten, zowel in de stad als op het platteland; vooruitziende en planmatige inspanningen om de afzetproblemen van de producten van zowel Arabische als Joodse arbeiders op te lossen; het verlenen van medische hulp aan naburige Arabische nederzettingen; landbouw- en veterinaire voorlichting en begeleiding; het ontwikkelen van onderlinge hulp en samenwerking tussen Arabische en Joodse boeren; de oprichting van gezamenlijke centra voor volwassenen en jongeren in gemengde woonwijken, en hulp bij het oprichten van dergelijke centra in bevriende Arabische nederzettingen; het onderwijzen van Arabisch onder Joden en Hebreeuws onder Arabieren; uitgebreid educatief werk op economisch, sociaal, cultureel en politiek gebied — dit alles wachtte op de sturende hand van de *Histadrut*.²⁹⁸

De ondertekenaars van deze brief vroegen het bestuur van de *Histadrut* om hen als een delegatie te ontvangen voor een gedachtenwisseling. Toen zij na twee maanden niets van de *Histadrut* hadden vernomen, stuurden zij een herinnering. Op 28 augustus 1941 ontvingen zij eindelijk een brief waarin werd meegedeeld dat de *Histadrut* instemde met een bespreking "binnen enkele weken" en het vroeg om praktische voorstellen in te dienen. Op 7 september diende Cohen, een van de ondertekenaars, de voorstellen in. Die waren een herhaling van de praktische doelen en activiteiten van de Liga en van de Arabische Afdeling van *Hashomer Hatzair*, en een uitwerking van wat in de brief van 25 juni 1941 al was geschreven. Op 19 mei 1942 werd deze correspondentie ter overweging voorgelegd aan de leden van de Raad van de *Histadrut*, aangezien het bestuur nog steeds niet had gereageerd. De *Histadrut*, die de zionistische beweging van dat moment reflecteerde, stond niet open voor samenwerking met Palestijnse Arabieren en verwierp de voorstellen.²⁹⁹

Hoewel er op plaatselijk niveau enige kleine successen waren op sociaal-economisch en cultureel gebied, was een grootschalig programma voor economische samenwerking onmogelijk zolang dit afhankelijk was

²⁹⁸ Cohen, *Israel and the Arab World*, pp. 317-9.

²⁹⁹ *Ibid.*, pp. 319-21.

van de *Histadrut*. Cohen suggereert dat de verwerping van deze voorstellen door de Raad van de *Histadrut* het gevolg was van de aanvaarding van het Biltmore-programma op 11 mei 1942.³⁰⁰ Reeds op 14 mei 1942 schreef de Joodse pers in Palestina dat in de VS een verklaring over de beginselen van het zionistisch beleid was aangenomen. Op 17 mei deelde Shertok aan het bestuur van het Joods Agentschap mee dat "de [Britse] censuur de woorden over een Joodse Staat en een Joods leger uit de resoluties had weggelaten."³⁰¹

Het is dus duidelijk dat politiek actieve personen de inhoud van de Biltmore-resoluties al zeer vroeg kenden, ook al stond de censuur de publicatie van de volledige tekst niet toe. Dus was binnen de leiding van de *Histadrut* bekend hoe de wind waaide binnen de zionistische beweging. Bij de verkiezingen van november 1941 voor de Raad van de *Histadrut* hadden de kandidaten van MAPAI, de partij van Ben-Gurion, 69% van de stemmen kregen.³⁰² De vakbond in Palestina was dus een afspiegeling van de wensen van Ben-Gurion. Dus toen in 1942 in New York het nieuwe zionistische programma van Ben-Gurion werd aangenomen, hadden de meeste zionisten in Palestina dezelfde houding.

De resultaten van de binationale inspanningen voor economische en sociale toenadering en samenwerking waren dus gering, en de hoop van de binationalisten om de politieke kloof tussen Joden en Arabieren te overbruggen, werd eveneens teleurgesteld. Vanuit de Palestijnse Arabieren was er weinig interesse, en de meerderheid van de zionistische beweging wees het rigoureuus af.

³⁰⁰ Ibid., p. 321.

³⁰¹ Deze informatie is afkomstig van Dr. M. Heyman van het Centraal Zionistisch Archief in Jeruzalem, in een brief aan de auteur (19 juni 1986). Dit spreekt Magnes tegen, die op 7 januari 1943 aan Dushkin in New York schreef: "Niemand hier wist van de Biltmore-resoluties van afgelopen mei totdat de heer Ben-Gurion ze bij zijn terugkeer naar Palestina in november in zijn binnenzak meebracht." Misschien bedoelde Magnes alleen te zeggen dat niemand officieel op de hoogte was van deze resoluties, want hijzelf moet wel degelijk geïnformeerd zijn geweest over de ware inhoud van de Biltmore-resoluties. Goren, *Dissenter in Zion*, p. 387.

³⁰² Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 203.

11 Schrijven voor een binationaal Palestina

Comité voor de Arabische Kwestie van het Joods Agentschap

Rabbi Uziel

Het *Comité voor de Arabische Kwestie* van het Joods Agentschap, dat was beloofd tijdens het 21ste Zionistische Congres in augustus 1939, hield zijn eerste vergadering op 16 januari 1940. Kaplansky, Magnes, Kalvarisky, Thon, Daniel Auster,³⁰³ Michael Assaf³⁰⁴ en Rabbi Uziel³⁰⁵ werden als leden aangesteld, met Kaplansky als voorzitter. Alle zeven stonden bekend als felle critici van de wijze waarop het Joods Agentschap de betrekkingen met de Arabieren behandelde; de eerste vier waren bekende

binationalisten.³⁰⁶ Tijdens de eerste vergadering van het Comité maakte Ben-Gurion het doel van de oprichting ervan duidelijk:

Daniel Auster

³⁰³ Daniel Auster (1893–1963) is geboren in Lemberg (nu Oekraïne) en emigreerde in 1914 naar Palestina. Hij was een prominente Joodse politicus en jurist in het mandaatgebied Palestina en in het vroege Israël. Hij werd in 1937 de eerste Joodse burgemeester van West Jeruzalem.

³⁰⁴ Michael Assaf (1896–1983) is geboren in Lodz, Polen, en vestigde zich in 1920 in Palestina. Later studeerde hij Arabisch in Berlijn en keerde terug om de Arabische sectie van de Histadrut-krant *Davar* te redigeren. Vanaf 1937 redigeerde hij het Arabische weekblad van de krant, en vanaf 1948 de Arabische dagelijkse krant *Al-Yom*. Assaf publiceerde onder andere over de geschiedenis van de Arabieren in het Land Israël. Hij diende ook enige tijd als voorzitter van de Israëlische Journalistenvereniging.

³⁰⁵ Rabbi Ben-Zion Meir Hai Uziel (1880–1953) was een invloedrijke sefardische rabbijn en zionistische leider, en de eerste sefardische opperrabbijn van de staat Israël. Hij is geboren in Jeruzalem. Deze rabbi was voor zover ik het zie de enige Joodse leider die in dit boek wordt genoemd, die in Palestina is geboren.

³⁰⁶ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 237.

Dit is geen actiecomité, en ook geen comité met de taak om tussen de Joden en Arabieren te bemiddelen of onderhandelingen aan te knopen die tot een akkoord leiden. Het is evenmin een comité dat bedoeld is om kritiek te leveren op het Uitvoerend Comité [van het Joods Agentschap]. De taak van het comité is de kwestie onderzoeken en voorstellen doen.³⁰⁷

Het lijkt erop dat het Uitvoerend Comité van het Joods Agentschap vooral geïnteresseerd was in het zo lang mogelijk het zwijgen opleggen aan degenen die kritiek hadden op het beleid van het Joods Agentschap jegens de Arabieren, en om een aanzienlijk aantal 'lastposten' in één comité te verenigen. Om dit comité zo goed mogelijk onder controle te houden, stelde het Joods Agentschap als secretaris Eliahu Epstein aan, die tevens werkzaam was bij haar politieke afdeling.³⁰⁸

De taak van het Comité voor de Arabische Kwestie was weinig hoopgevend. Hun werk bestond in hoofdzaak uit het aanhoren van verklaringen van leden van de Joodse gemeenschap in Palestina, politieke partijen en enkele buitenlandse zionisten. Op basis van deze verklaringen moesten zij een rapport opstellen. Uiteraard kwamen de verwachte verklaringen uit voorspelbare hoek. Geen van de commissieleden veranderde van standpunt door nieuwe inzichten, waardoor het moeilijk was om tot een gezamenlijk rapport te komen.³⁰⁹

Eliahu Epstein

³⁰⁷ Ibid.

³⁰⁸ Ibid., pp. 237-8. Eliahu Epstein (1903-1990) is geboren in Rusland. In 1925 emigreerde hij naar Palestina. Eliahu Epstein had ervaring in Arabische aangelegenheden, sprak Arabisch, en werd gezien als een pragmatisch denker. Zijn taak was onder meer om voor het Joods Agentschap om contacten te onderhouden met Arabische leiders, en het adviseren over beleid ten aanzien van de Arabieren. Hij veranderde zijn naam in Eliahu Elath.

³⁰⁹ Hattis, *Bi-national Idea*, pp. 237-8.

Bentov-Comité

Het Comité voor de Arabische Kwestie nodigde de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking uit voor een zitting op 26 mei 1940. Op diezelfde dag richtte de Liga, in samenwerking met *Hashomer Hatzair*, drie commissies op, waarvan die onder voorzitterschap van Bentov – het Arabische Departement– de belangrijkste was.³¹⁰ Doel van deze commissie was om gedetailleerde voorstellen te formuleren over de politieke en constitutionele basis voor de regeling van de betrekkingen tussen Arabieren en Joden in Palestina, en deze voor te leggen aan het Comité voor de Arabische Kwestie.³¹¹ De oprichting van dit Arabische Departement was de formalisering van het werk van het produceren van een rapport waaraan Bentov en enkele anderen drie maanden eerder waren begonnen.

Het vertrekpunt van de Bentov-Comité waren de zogeheten Kalvarisky-voorstellen, die door de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking als haar politieke credo waren aangenomen toen die Liga in 1939 werd opgericht. Dit waren dezelfde voorstellen die Kalvarisky had ingediend bij de Joodse delegatie op de Londense Conferentie, maar die tot zijn teleurstelling niet aan de Britse regering waren voorgelegd.³¹² In 1940 verklaarde de Liga openlijk haar steun aan deze ideeën, die een alternatief boden voor het Witboek:

1. Het Britse mandaat zal na tien jaar eindigen.
2. Gedurende deze periode zal Joodse immigratie worden toegestaan tot aan het bereiken van numerieke gelijkheid tussen Joden en Arabieren na tien jaar.
3. Na tien jaar zal een binationale, onafhankelijke staat worden opgericht op basis van gelijkheid in bestuur en wetgevende organen.
4. In een overgangsperiode zal het land worden bestuurd onder toezicht van de mandaatmacht door een raad van ministers en een Wetgevende Raad,

³¹⁰ Ibid., p. 228; Cohen, *Israel and the Arab World*, pp. 301, 307.

³¹¹ Elkana Margalit, 'Bi-nationalism: An Interpretation of Zionism, 1941-1947', in *Studies in Zionism 4* (Tel Aviv 1981), p. 276.

³¹² Hattis, *Bi-national Idea*, p. 227.

die onmiddellijk zal worden ingesteld en waarin Joden en Arabieren in gelijke aantallen zitting zullen hebben.

5. Bij het bereiken van onafhankelijkheid onder deze voorwaarden, zal Palestina toetreden tot een Arabische confederatie als autonome eenheid, zodra die confederatie is opgericht.
6. Er zal een praktisch programma worden uitgewerkt voor brede economische samenwerking tussen Joden en Arabieren, voor samenwerking bij de uitvoering van ontwikkelingsplannen in Palestina en andere Arabische landen, en voor enige mate van Joodse vestiging in de buurlanden.³¹³

Het Bentov-Comité overhandigde haar rapport, dat bekend werd als het "Bentov Boek" in juni 1941. Zoals te verwachten uitte het rapport kritiek op de zionistische leiding omdat zij te weinig had gedaan om de Joods-Arabische betrekkingen te verbeteren. Er werd een binationale oplossing gesuggereerd, waarin een derde partij – mogelijk de mandaatmacht – zou bemiddelen bij een patstelling. Het rapport wees categorisch het idee af dat een definitieve regeling het recht van de Joden om naar Palestina te immigreren kunstmatig zou moeten beperken. De uiteindelijke grondwet na de overgangsperiode moest het Joodse immigratierecht garanderen tot het volledige economische absorptievermogen van het land. Tijdens de overgangsperiode kon echter een tijdelijke overeenkomst over immigratie, waarbij geen meerderheid zou ontstaan, worden geaccepteerd:

Het zou raadzaam kunnen zijn om tot een tijdelijke overeenkomst te komen voor de overgangsperiode, en vast te leggen dat gedurende een bepaalde periode – laten we zeggen tien jaar – het aantal Joodse immigranten een bepaald maximum niet zal overschrijden. Dit kan tot op zekere hoogte worden gerechtvaardigd met het argument dat de Arabieren de gelegenheid moeten krijgen om, voordat het gevaar ontstaat dat de Joodse bevolking hen in aantal overtreft, te ontdekken hoe het overeengekomen regeringssysteem in de praktijk functioneert.³¹⁴

³¹³ Ibid., pp. 227-8.

³¹⁴ Ibid., p. 280.

Het rapport besprak twee mogelijke staatsvormen voor de toekomst: een regionale federatie en een communautaire federatie. De auteurs wilden vooral de economische en politieke eenheid van het land bewaren en een scheiding tussen Joden en Arabieren voorkomen. Zij hoopten dat op een dag de verhoudingen tussen beide volkeren in Palestina een niveau zouden bereiken waarop de nationale verschillen zouden verdwijnen. De twee nationale blokken zouden dan vanzelf oplossen in groeperingen die economische of sociale belangen vertegenwoordigen. De regering zou dan een meerderheid kunnen krijgen zonder vast te houden aan het pariteitsprincipe en de bijbehorende beperkingen van de voorgestelde grondwettelijke vormen.

Van de twee modellen kreeg de regionale federatie de voorkeur. Er zouden twee compacte regio's komen: een Joodse en een Arabische. De hoofdstad van de federatie zou Jeruzalem zijn, buiten de jurisdictie van beide regio's en onder direct gezag van de federale regering, die gebaseerd zou zijn op pariteit. Ook de Negev zou een federale regio worden, aangezien de ontwikkeling ervan middelen vergde die geen van beide regio's afzonderlijk bezat.³¹⁵

Om de eenheid van het land te waarborgen en regionalisme te vermijden, moest de federale regering zo sterk mogelijk zijn. De regio's zouden slechts grondwettelijke bevoegdheden krijgen voor zover dat nodig was voor het Joods-Arabische probleem. Immigratie en landvestiging zouden duidelijk tot de regionale bevoegdheden behoren, evenals onderwijs. De federale regering zou uitgebreide bevoegdheden hebben op het gebied van buitenlandse zaken, begroting, belastingen, defensie, buitenlandse handel, douane, openbare werken enzovoort, en zou streven naar gelijkmaking van inkomensniveaus en economische ontwikkeling tussen de Joodse en Arabische regio's.³¹⁶

Beide regio's zouden één regionale kamer hebben, samengesteld op basis van evenredige vertegenwoordiging. Het federale parlement zou tweekamerig zijn. Het federale Huis van Afgevaardigden zou, net als de regionale kamers, worden samengesteld volgens evenredige vertegenwoordiging. Elke federale wet moest worden goedgekeurd door

³¹⁵ Ibid., pp. 280-1; Hattis, *Bi-national Idea*, p. 232.

³¹⁶ Margalit, 'Bi-nationalism', p. 281; Hattis, *Bi-national Idea*, p. 232.

de Staatsraad, die het laatste woord had. De Staatsraad zou volgens het pariteitssysteem worden samengesteld, met evenveel Joodse als Arabische afgevaardigden, die wel de politieke verscheidenheid binnen hun gemeenschappen moesten weerspiegelen.³¹⁷

Elke vier jaar zouden de president en vice-president via nationale verkiezingen worden gekozen. De president zou hoofd zijn van de uitvoerende macht en het federale staatsbestel. De vice-president zou voorzitter zijn van de Staatsraad. De president zou afwisselend Joods of Arabisch zijn, waarbij de vice-president nooit van dezelfde nationaliteit zou mogen zijn als de president. De premier zou door de president worden benoemd en enkel aan hem verantwoording verschuldigd zijn. In het kabinet zouden Joden en Arabieren ongeveer gelijk vertegenwoordigd zijn.³¹⁸ Wijzigingen van de grondwet zouden moeilijk zijn: een wijziging moest in elke regionale kamer, het Huis van Afgevaardigden én de Staatsraad met een tweederdemeerderheid worden aangenomen.³¹⁹

Het alternatieve voorstel van communautaire federatie deelde het land niet in regio's, maar in twee nationale gemeenschappen. In een dergelijke federale staat zou de centrale regering meer bevoegdheden hebben dan in het regionale model, aangezien de Joodse en Arabische nationale raden geen territoriale bevoegdheden zouden hebben. Zij zouden bevoegdheden hebben over onderwijs, cultuur, sociale zaken en hulp aan immigranten. Ook mochten zij bepaalde directe belastingen heffen bovenop de staatsbelastingen.³²⁰

Net als bij het regionale model zou het parlement tweekamerig zijn. Het belangrijkste verschil was dat het kabinet van vier leden – twee Joden en twee Arabieren – zou worden gekozen door een Staatsvergadering, bestaande uit de Staatsraad en beide nationale raden. Elk lid van dit kabinet zou om de beurt een jaar het voorzitterschap voeren als president van de staat.³²¹

³¹⁷ Hattis, *Bi-national Idea*, pp. 232-4.

³¹⁸ *Ibid.*, p. 234.

³¹⁹ *Ibid.*

³²⁰ *Ibid.*, p. 235.

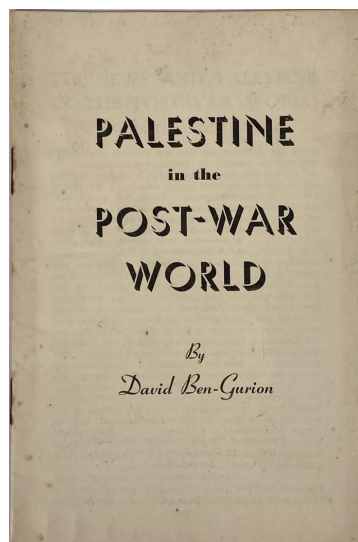
³²¹ *Ibid.*

Wat immigratie betreft, zou een communautaire federatie vereisen dat er een Immigratieraad kwam met twee Joden en twee Arabieren. Deze raad moest beoordelen of de immigratie het economische absorptievermogen van het land overschreed. Als er binnen de raad onenigheid ontstond, had de president van de staat het laatste woord. Ook voor de problemen rond landoverdracht moest een evenwichtig mechanisme voor geschillenbeslechting worden opgezet.³²²

Bentov Boek direct verworpen door Ben-Gurion

In het voorwoord verklaarde het Bentov Boek dat het geen definitieve uiting was van de opvattingen van de auteurs, maar slechts een eerste ontwerp, dat naar aanleiding van kritiek nog zou worden herzien. Het rapport werd in juli gedrukt op het kantoor van de Politieke Afdeling van het Joods Agentschap om commentaar te verzamelen. Op 18 september 1941 werd het vertrouwelijke ontwerp-rapport gepresenteerd aan het Comité voor de Arabische Kwestie van het Joods Agentschap, en ook aan belangrijke figuren in de Joodse gemeenschap in Palestina en aan ongeveer 200 personen in de Verenigde Staten, met het uitdrukkelijke verzoek het niet te publiceren maar om commentaar te leveren.³²³

Ben-Gurion schreef zelf in 1942 een pamflet met zijn maximalistische visie. Rond de Biltmore conferentie kreeg hij het Bentov Boek in handen. Hij was woedend want hij wilde dat zijn ideeën voor de toekomst door de zionisten in de VS zouden worden aanvaard. Hij beschouwde het Bentov Boek als een bewuste frontale aanval op zijn maximalistische zionistische standpunt. Zijn woedende

Ben-Gurion's pamflet, 1942

³²² Ibid., p. 236; Margalit, 'Bi-nationalism', p. 282.

³²³ Cohen, *Israel and the Arab World*, p.307; Hattis, *Bi-national Idea*, pp. 236-7, 255; Margalit, 'Bi-nationalism', p. 284.

reactie na zijn terugkeer naar Palestina in oktober 1942 leidde tot de stopzetting van het werk van de commissie van de Liga, omdat de sfeer vergiftigd raakte en de verhoudingen tussen de partijen zeer gespannen werden. Een aangepaste of definitieve versie van het Bentov Boek is nooit opgesteld.³²⁴

Rapport van het Comité voor de Arabische Kwestie

Terwijl het Bentov-Comité van de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking werkte aan haar rapport voor het Comité voor de Arabische Kwestie van het Joods Agentschap, ging ook dat laatste Comité, onder leiding van Kalvarisky, door met zijn eigen werk. Dat was geen eenvoudige zaak, want de meningen van de leden liepen sterk uiteen. Tijdens hun eerste vergadering in januari 1940 voorspelde Magnes al:

Na veel werk zal dit comité het Uitvoerend Comité een meerderheids- én een minderheidsstandpunt voorleggen, waarna het Uitvoerend Comité zal kunnen zeggen: zie, zelfs mensen met goede wil hebben de oplossing niet gevonden – en die conclusie zal dan zijn dat er dus geen oplossing is, wat een verkeerde conclusie zou zijn.³²⁵

Kalvarisky op gezinsfoto, jaren '30

Kalvarisky geloofde “dat er verstandige Arabieren zijn die het bestaan van het Joodse volk in Palestina erkennen en hun verlangen naar Palestina begrijpen, en die beseffen dat er in de internationale politiek zoiets bestaat

³²⁴ Cohen, *Israel and the Arab World*, p.308; Hattis, *Bi-national Idea*, p. 237; Margalit, ‘Bi-nationalism’, p. 277.

³²⁵ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 238.

als de Joodse kwestie.”³²⁶ Magnes was minder optimistisch dan Kalvarisky; hij geloofde niet dat de Arabieren bereid waren een akkoord te sluiten, maar hij gaf de voorkeur aan Kalvarisky’s optimisme boven de negatieve, pessimistische houding van Assaf.³²⁷

Assaf, een van de MAPAI-experts op het gebied van Arabische zaken en redacteur van de Arabischtalige editie van de *Histadrut*-krant, had scherpe kritiek op het boekje *Op het Kruispunt van onze Weg*, omdat het volgens hem onterecht alleen het zionistische beleid de schuld gaf van de slechte betrekkingen met de Arabieren.³²⁸ Hoewel Assaf zelf zeer kritisch stond tegenover het beleid van het Joods Agentschap, was hij het in het bijzonder oneens met Kalvarisky, die volgens hem enkel de zionisten de schuld gaf, zonder oog te hebben voor het opkomende Arabische nationalisme "in al zijn wrede naaktheid." Na een vergadering in november 1941 zei Assaf:

Ik denk dat de positie van Kalvarisky, Kaplansky en Magnes niet past bij de huidige doelstellingen van het Joodse volk, het Arabische volk, noch bij die van de democratische wereld. Ik hoop dat ik niemand beledig als ik zeg dat deze ideeën, die bol staan van het liberalisme, socialisme en moraal, zeer algemeen zijn, en ik beschouw ze als ideeën die hun tijd gehad hebben. Het zijn ideeën uit de vorige eeuw en het begin van deze eeuw, maar niet van onze tijd. [...] Dr. Magnes schrijft en spreekt veel over [de minderheidspositie], en dat wekt de indruk dat hij geen twijfel of aarzeling heeft dat we hier als minderheid kunnen blijven en een cultureel centrum kunnen ontwikkelen. [...] Hoe kunnen we van de Arabieren verlangen dat zij het beter doen dan de Polen en anderen met betrekking tot minderheden? [...]. Naar mijn mening is de Arabische natie niet idealistischer of moreler dan andere naties, maar minder geciviliseerd dan andere naties, onder wie de Joden leven en vervolgd worden. [Thon] en andere vrienden zoals u spreken aan de ene kant over toenadering tot de Arabieren, maar aan de andere kant is er bij jullie een soort onderbewuste minachting. [...] Ik denk dat dit een van Kalvarisky’s fouten is geweest al die jaren. Diep in jullie hart denken jullie dat jullie de Arabieren

³²⁶ Ibid., p. 239.

³²⁷ Ibid.

³²⁸ Ibid., p.219; Cohen, *Israel and the Arab World*, p. 262.

kunnen manipuleren.[...]. Ik zeg dat wie denkt dat men op basis van geslaagde onderhandelingen [...] de koers van de Arabische beweging kan veranderen, in zijn onderbewuste minachting heeft voor haar kracht.³²⁹

Uiteindelijk gebeurde wat Magnes in 1940 had voorspeld. In augustus 1942 werd een *Meerderheidsrapport* aan het Uitvoerend Comité van het Joods Agentschap voorgelegd, ondertekend door Kaplansky, Magnes, Kalvarisky en Thon. Dit pleitte voor een binationale federale staat. Dit rapport was al in december 1941 door Kaplansky geschreven, maar werd tegengehouden door leden van het Comité die tegen binationale ideeën waren. Toen het rapport in augustus 1942 eindelijk werd ingediend, werd het terzijde geschoven en niet voorgelegd aan het bestuur van het Wereld Zionistische Organisatie, dat in plaats daarvan werd gevraagd het Biltmore-programma te bevestigen.³³⁰

Juda Magnes

Het *Meerderheidsrapport* van het Comité voor de Arabische Kwestie van het Joods Agentschap schreef dat zonder een akkoord met de Arabieren het verzet tegen de zionistische weg zou toenemen en de snelheid van de verwezenlijking afnemen. Maar zelfs als een dergelijk akkoord niet kon worden bereikt, moest de inspanning voor toenadering doorgaan. Een Joods-Arabisch akkoord zou moeten gaan over een overeengekomen ontwikkelingsfase van een vastgestelde periode, een overgangsperiode, en niet over de uiteindelijke doelen van de twee nationale bewegingen. De positieve kringen onder de Arabieren, die bereid waren om de Arabische nationale eisen in overeenstemming met Groot-Brittannië en de Joden (niet met de

³²⁹ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 240.

³³⁰ Ibid., p. 241; Cohen, *Israel and the Arab World*, p. 297.

Asmogendheden) te verwezenlijken, moesten worden versterkt door een plan voor samenwerking en overeenstemming, zoals voorgesteld door het Comité.³³¹

Zo'n plan moest gericht zijn op binationaal, paritair federalisme, met een toekomstige staat die niet Joods of Arabisch zou zijn. Er moest overeenstemming worden bereikt over het aantal immigranten voor een aantal jaren, totdat numerieke pariteit werd bereikt, met garanties voor voortgezette immigratie na afloop van deze periode. Ook over landaankopen moest overeenstemming worden bereikt. Palestina zou zich moeten aansluiten bij een Midden-Oosterse Federatie als een onafhankelijke natie. Dit betekende dat het mandaatbestuur moest worden afgeschaft, terwijl een verdrag met Groot-Brittannië het Joods-Arabische akkoord en het nieuwe politieke regime zou garanderen.³³² Hoewel sommige leden van het Comité vonden dat het te vroeg was om een definitieve schets te maken van het toekomstige constitutionele kader van de Joods-Arabische paritaire regering, achtten zij het nuttig

om op basis van een uitgewerkt voorbeeld te laten zien hoe de abstracte leus van paritaire samenwerking kan worden omgezet in constitutionele en administratieve realiteit, in een regeringssysteem en wetgevende instellingen. Daarom voegen we een dergelijk plan toe dat is uitgewerkt door de voorzitter van het Comité.³³³

Deze voorstellen leken nogal op het Bentov Boek, dat drie maanden vóór het schrijven van zijn voorstellen aan Kaplansky was overhandigd. De overeenkomst is begrijpelijk, want Bentov nam, zoals gezegd, de doelen van de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking als uitgangspunt waar alle betrokken binationalisten in waren verenigd.

Voor de overgangsperiode had met *Meerderheidsrapport* nog andere voorstellen:

³³¹ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 242.

³³² *Ibid.*, p. 243.

³³³ *Ibid.*

Ik stel voor dat gedurende de eerste tien jaar van de overeenkomst, totdat numerieke pariteit is bereikt tussen de twee nationaliteiten in het land, er slechts één kamer is binnen de wetgevende instelling, namelijk de Federale Raad. Het Huis van Afgevaardigden wordt pas ingesteld na deze fase van de overeenkomst.³³⁴

Gedurende deze overgangsperiode zou de federatie niet op regionale maar op nationale basis functioneren. De regio's zouden pas worden gevormd na het bereiken van numerieke pariteit, als enige manier om voortgezette Joodse immigratie te waarborgen. In deze tien jaar zou de algemene richting van landaankopen gericht zijn op het creëren van aaneengesloten blokken van Joods grondbezit, om zo de weg te banen voor een administratieve opdeling in regio's met bij voorkeur één dominante bevolkingsgroep.³³⁵

Naast Jeruzalem zouden ook Nazareth en Bethlehem federale steden moeten worden, terwijl de Negev een federaal gebied moest worden. Er moest een verdrag worden gesloten met Groot-Brittannië dat haar het recht gaf de heilige plaatsen te beschermen en het land als militaire basis te gebruiken. In ruil daarvoor zou Groot-Brittannië het Joods-Arabische akkoord moeten garanderen, evenals de Midden-Oosterse federatie.³³⁶

Het rapport van het comité van de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking noch het *Meerderheidsrapport* comité van het Joods Agentschap bevatten radicale nieuwe ideeën. De meeste ideeën waren eerder gepubliceerd. In de jaren dertig waren er enkele Joodse, Britse en zelfs Arabische voorstellen gedaan om het land op te delen in twee of meer gefedereerde regio's of kantons. Twee voorbeelden volstaan.

Aan het eind van 1929, toen Ben-Gurion zeer teleurgesteld was over de wijze waarop Groot-Brittannië de rellen van dat jaar had afgehandeld en hij vreesde dat Groot-Brittannië de Joden en hun Nationaal Tehuis zou laten vallen, schreef hij een voorstel voor een toekomstige constitutie, in de hoop alle partijen gerust te stellen, aangezien de Joodse

³³⁴ Ibid., p. 244.

³³⁵ Ibid., pp. 244-6.

³³⁶ Ibid.

Ahmed al-Khalidi

gemeenschap te zwak was om zowel tegen de Arabieren als Groot-Brittannië te vechten.³³⁷ Palestina moest een federale staat worden, bestaande uit Joodse en Arabische kantons met exclusieve bevoegdheden op het gebied van onderwijs, cultuur, religie en taal.³³⁸ Er moest een tweekamerige federale raad worden gevormd, waarbij de Kamer van Naties gebaseerd was op numerieke pariteit van de twee nationaliteiten, terwijl in de Kamer van Burgers kantonale vertegenwoordigers verkozen werden in verhouding tot hun bevolking.³³⁹

Begin jaren '30 had Ahmed al-Khalidi, opperrechter van de Islamitische rechtbanken in het Palestina, voorgesteld om een Joods en een Arabisch kanton op te richten. Elk kanton zou zijn eigen autonoom bestuurde

raad hebben, met daarboven een Opperste Uitvoerend Comité. Geschillen tussen de kantons zouden worden beslecht door de Volkenbond. De

Britten zouden als verbindingspersoon tussen de kantons optreden. Een zekere mate van internationalisering zou nodig zijn voor Jeruzalem, Bethlehem, Nazareth, Safed, Hebron en Haifa. Dit voorstel werd gepubliceerd in de Arabische krant *Falastin*, en Magnes ontving in 1934 een brief van al-Khalidi met deze

Verkoper van krant *Filastin*

³³⁷ Ibid. pp. 94-5.

³³⁸ Cohen, *Israel and the Arab World*, p. 260.

³³⁹ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 94.

voorstellen. Het feit dat er zelfs Arabieren waren die instemden met het idee van kantonisering, zal beide commissies sterk hebben aangemoedigd om met hun voorstellen voor een Joodse en een Arabische regio in een federale staat naar voren te komen. De binationalisten bleven volharden in hun ethische droom van een vreedzaam Palestina van Joden en Arabieren.³⁴⁰

³⁴⁰ Ibid., pp. 123-5.

SCHEIDING

1942

12 Versterking van binationale samenwerking

Nieuwe doelen van de Liga haalt partijen binnenboord

Het Arabische Departement van *Hashomer Hatzair*, opgericht in 1940, werkte samen met de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en

Gavriel Stern

Samenwerking in tal van activiteiten, waarvan het Bentov-Comité het belangrijkste voorbeeld is.³⁴¹ In mei 1941 vond in Jeruzalem een ontmoeting plaats van vertegenwoordigers van *Hashomer Hatzair* en hun stedelijke tegenhanger, de Socialistische Liga, met de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking, om om te onderzoeken of die eerste twee partijen zich bij de Liga konden aansluiten. Hun voorwaarde was een herziening van de ideologie en organisatie van de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking.³⁴²

In juni 1942 traden zowel *Hashomer Hatzair* als de Socialistische Liga officieel toe tot de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking. Ook *Poale Zion Smol* besloot zich aan te sluiten, nadat de Liga een nieuw platform had aangenomen dat gebaseerd was op een overeenkomst met *Hashomer Hatzair* en de Socialistische Liga.³⁴³ Op 23 juni 1942 ondertekenden Kalvarisky, Buber, Simon, Hirsch, Senator, Thon, Rabbijn Binyamin, Yaari, Khazan, Cohen, Gavriel Stern,³⁴⁴ Chaim Naaman³⁴⁵ van MAPAI,

³⁴¹ Cohen, *Israel and the Arab World*, p. 305.

³⁴² Hattis, *Bi-national Idea*, pp. 229-30.

³⁴³ Ibid., p. 214; Cohen, *Israel and the Arab World*, pp. 301, 305.

³⁴⁴ Gavriel Stern (1913-1983) is geboren in Attendorn, Duitsland, en emigreerde in 1933 naar Palestina. Hij werkte als verslaggever voor de socialistisch-zionistische krant *Al Hamishmar*, verbonden aan de MAPAM-partij.

³⁴⁵ Over Chaim Naaman kon ik weinig informatie vinden. Hij was advocaat in Haifa.

Maurice Litchtinger³⁴⁶ van de Socialistische Liga en Peterzeil³⁴⁷ dit nieuwe 'geloofsdocument' van de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking:

(A) De Liga gelooft dat de opbouw van Palestina als gemeenschappelijk thuisland voor het Joodse volk dat terugkeert, en het Arabische volk dat er woont, gebaseerd moet zijn op blijvend wederzijds begrip en overeenstemming tussen beide volkeren;

(B) Het principe van de terugkeer van de Joden naar hun historische thuisland om daar hun onafhankelijke nationale leven op te bouwen is onvoorwaardelijk, evenals de rechten van de Palestijnse Arabieren op hun eigen nationale onafhankelijkheid en hun verbondenheid met andere delen van het Arabische volk;

(C) De Liga zal haar werk voortzetten op basis van de erkenning van het recht van de Joden om naar Palestina te immigreren en zich er te vestigen, in overeenstemming met de maximale economische opnamecapaciteit, zodanig dat de groei van de Joodse gemeenschap in Palestina naar een volledig en onafhankelijk economisch, sociaal, cultureel en politiek leven wordt gewaarborgd, in samenwerking met het Arabische volk;

(D) Op basis van het immigratieprincipe zoals gedefinieerd in paragraaf B, kunnen overeengekomen immigratiequota worden vastgesteld voor een aantal jaren, met dien verstande dat de Liga zich zal verzetten tegen elk streven om de positie van de Joodse gemeenschap als minderheid in Palestina te bestendigen;

(E) De Liga beschouwt het volgende als basisprincipes voor Joods-Arabische overeenstemming:

1. Aanvaarding van het recht van de Joden op terugkeer naar hun historische thuisland om daar hun onafhankelijke nationale leven op te bouwen; aanvaarding van het recht van de Palestijnse Arabieren op hun nationale onafhankelijkheid en van hun verbondenheid met andere delen van het Arabische volk;
2. Geen overheersing van het ene volk door het andere, ongeacht hun respectieve bevolkingsgrootte;
3. Een bi-nationaal regime in Palestina;

³⁴⁶ Over Maurice Litchtinger kon ik weinig informatie vinden.

³⁴⁷ Peterzeil was het niet eens met punt D van het document.

4. Positieve houding ten opzichte van deelname van Palestina als een onafhankelijke bi-nationale eenheid in een federatie met naburige landen, wanneer de noodzakelijke voorwaarden daarvoor zijn geschapen, en de fundamentele rechten en vitale belangen van het Arabische volk in Palestina zijn gewaarborgd;

(F) De Liga zal zich toeleggen op de volgende taken:

1. Campagne voeren binnen de Joodse gemeenschap en de zionistische beweging voor een beleid van toenadering, samenwerking en overeenstemming tussen Joden en Arabieren;
2. Campagne voeren voor de vorming van een corresponderende bondgenoot binnen de Arabische gemeenschap voor centrale en lokale activiteiten, zonder dat van hen wordt vereist persoonlijk lid te worden van de Liga;
3. Zich inspannen om de economische, sociale, culturele en politieke omstandigheden van Arabieren te verbeteren en te versterken;
4. Onderzoek;
5. Mensen opleiden voor openbaar werk onder de Arabische bevolking;

(G) De lokale afdelingen van de Liga zullen centra van activiteit en invloed zijn; de partijen en groepen die de Liga vormen, zullen enkele van hun leden inzetten voor centrale en lokale activiteiten, zonder dat van hen wordt geëist persoonlijk lid te worden van de Liga.³⁴⁸

De belangrijkste verandering in deze nieuwe beleidsverklaring ten opzichte van de resolutie van 1939 over de doelstellingen en activiteiten van de Liga, en ten opzichte van de voorstellen van Kalvarisky die in 1940 door alle leden van de Liga werden gesteund, was de nadruk op het ondubbelzinnige recht van Joden om naar Palestina te immigreren, tot aan de economische opnamecapaciteit van het land. Dit was duidelijk het gevolg van het Witboek, de nood van Joden in Europa, en het reflecteerde de invloed van *Hashomer Hatzair*, voor wie het verkrijgen van een Joodse meerderheid om de Joodse kwestie op te lossen altijd een belangrijke rol had gespeeld.³⁴⁹

³⁴⁸ Cohen, *Israel and the Arab World*, pp.305-6; Hattis, *Bi-national Idea*, pp. 257-8.

³⁴⁹ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 161.

Hoogtepunt van samenwerking van binationalisten

In het begin van het werk van de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking lag de nadruk op sociale en culturele toenadering tussen de bevolkingsgroepen van Palestina, en binationalisme was van meet af aan het politieke doel van de Liga. In het programma van 1939 kwam dat echter nog niet tot uiting – slechts in de praktische voorstellen van 1940. Maar nu, in 1942, had de Liga een duidelijk politiek programma voor een binationale staat uitgewerkt. Daarmee werd binationalisme in juni 1942 een kernonderdeel van het programma van de Liga.³⁵⁰

Juni 1942 was een belangrijk moment voor het binationalisme in Palestina. Waar in 1939 voor het eerst leden van alle binationalistische partijen en groepen samenwerkten aan een praktisch project – het uitgeven van een boek – schaarden zij zich in 1942 gezamenlijk achter één politiek programma, ondanks grote meningsverschillen over de details van het beleid dat zij voor ogen hadden.³⁵¹

De aanleiding waarom deze groepen zich schaarden achter een gemeenschappelijk programma, was dezelfde als die waarom in de VS het Biltmore-programma werd aangenomen. Londen maakte immigratie naar Palestina zeer moeilijk terwijl de noodzaak voor Joden om Europa te verlaten groter was dan ooit. In de optiek van de binationalisten was de enige manier om Groot-Brittannië tot verandering te bewegen, een overeenkomst tussen de Joden en de Arabieren zou zijn. Ze pasten hun visie op een rechtvaardige regeling in Palestina niet aan, omdat het diep in hun morele visie op de wereld was verankerd. Het programma van juni 1942 van de Liga was niet alleen een reactie op het Witboek en het lot van de Europese Joden, maar ook een tegenreactie op de geest van het zionistische Biltmore-programma met zijn eis van een Joodse Staat. Het nieuwe programma van de Liga en de eenheid van alle binationalistische groepen waren een poging om de sinds 1939 steeds sterker wordende zionistische koers richting een Joodse Staat, om te buigen.³⁵²

³⁵⁰ Mendes-Flohr, *Land of Two Peoples*, p. 148.

³⁵¹ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 256.

³⁵² Ibid.; Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 161.

Joods Agentschap weigert elke medewerking

De nieuwe samenwerking binnen de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking gaf hun activiteiten een impuls. In september 1942 werden voorzitter Kalvarisky en de algemeen secretaris Cohen op reis gestuurd naar Syrië en Libanon.³⁵³ Zij hadden ontmoetingen met publieke figuren om de mogelijkheden te bestuderen voor de implementatie van het programma van de Liga. Bij terugkeer rapporteerden zij in de nieuwsbrief van de Liga, het *Bulletin to Members*, en rechtstreeks aan het Joods Agentschap:

Er is groot wantrouwen jegens de hogere Joodse instanties. Het ontbreken van een positief geformuleerd beleid door zionistische leiders, onverantwoordelijke uitspraken van deze of gene Joodse leider, de aanvallen in de Joodse pers op elke poging tot toenadering, het geschreeuw over Joodse militaire kracht en de politieke implicaties van de mobilisatie-oproepen – al deze zaken versterken dit wantrouwen. [...] Het is niet altijd mogelijk de beschuldigingen van deze mensen tegen het Joodse leiderschap te weerleggen. Diep wantrouwen tegenover het officiële Joodse beleid is bijna algemeen onder allen met wie we spraken. Het is twijfelachtig of de pogingen om dit wantrouwen te temperen en hen gerust te stellen volledig succesvol waren. Aan de andere kant luisterden zij met grote interesse naar de doelstellingen en ontwikkeling van de beweging rond de Liga. [...]

Er is geen bereidheid om een plan te bespreken dat een Joodse Staat omvat, maar de meesten van degenen met wie wij spraken, waren bereid een oplossing van het Joods-Arabische vraagstuk te bespreken op basis van het programma van de Liga. De principes van de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking werden door een aantal van deze belangrijke leiders omschreven als ‘een serieus, eerlijk en rechtvaardig plan dat een kans maakt, al is er nog veel werk nodig om de voorwaarden voor realisatie te scheppen’. [...]

Een aantal prominente leiders met wie wij spraken, verklaarden bereid te

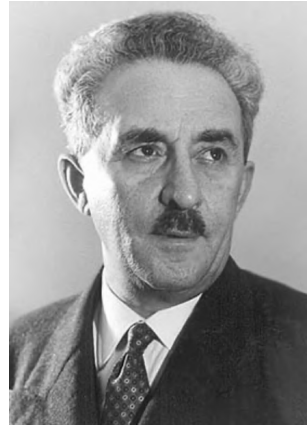
³⁵³ Cohen, ‘Fighter for a Jewish-Arab Alliance’, *New Outlook Vol. 20 No. 2* (1977), p. 54.

zijn de Palestijnen in onze richting te beïnvloeden wanneer dezen, zoals zeker zal gebeuren, hun advies komen vragen.³⁵⁴

Deze gesprekken versterkten bij de leiders van de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking het geloof dat de strijd voor hun ideeën niet hopeloos was. Cohen zelf noemde de ontmoetingen met deze Arabische leiders "bemoedigend en positief."³⁵⁵

Minder bemoedigend was echter de relatie met het Joods Agentschap. Op 23 juni 1942 diende Cohen, als secretaris van de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking, het goedgekeurde programma van de Liga in bij Shertok. De leiders van de Liga hoopten op mogelijkheden voor samenwerking tussen de Liga en het Joods Agentschap. Cohen benadrukte dat de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking inmiddels een invloedrijke publieke organisatie was, met duidelijke doelstellingen en een solide politieke basis. Die basis van een aantal partijen en vereniging was solide maar wel een minderheid in het politieke landschap van de Joden in Palestina. *Hashomer Hatzair* en *Poale Zion Smol* haalden samen 12,4% van de stemmen bij de verkiezingen voor de Nationale Raad in 1944. Dat waren de enige partijen met een binationaal programma.³⁵⁶

Enkele weken nadat Shertok het politieke programma van de Liga ontving, antwoordde het Joods Agentschap dat zij geen enkele activiteit van de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking wensten te steunen, om de Liga geen enkele morele steun te verlenen. De Liga reageerde door te besluiten niet langer verslag uit te brengen aan het

Moshe Shertok

³⁵⁴ Cohen, *Israel and the Arab World*, pp. 323-4.

³⁵⁵ *Ibid.*, p. 324.

³⁵⁶ Udin (ed), *Palestine Year Book 1945-1946 Vol. II*, p. 354.

Agentschap of ermee te overleggen.³⁵⁷ Daarmee handelde zij tegen een van haar eigen doelstellingen: het voeren van campagne binnen de Joodse gemeenschap en de zionistische beweging voor een beleid van toenadering, samenwerking en overeenstemming tussen Joden en Arabieren. Vermoedelijk begonnen ze de moed te verliezen dat ze opinie van de zionistische beweging nog konden veranderen.

De keuze van het Joods Agentschap dat steeds meer de politieke lijn van het revisionisme steunde, en de reactie van de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking waren een voorteken van de definitieve breuk die zich aan het voltrekken was tussen de officiële zionisten en de binationale beweging in Palestina, een breuk die in november 1942 openlijk zichtbaar zou worden.

³⁵⁷ Cohen, *Israel and the Arab World*, pp. 321-2; Hurewitz, *Struggle for Palestine*, pp. 161-2.

13 Oprichting van *Ichud*

Ha'ol (Het Juk)

Parallel aan de oprichting van de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking, suggereerde Judah Magnes in 1939 aan enkele gelijkgestemde vrienden om een *religieuze* gemeenschap te vormen. Tot de leden behoorden onder meer Buber, Simon en Weltsch. De naam van deze groep werd *Ha'ol* (het Juk), omdat zij het juk van God op zich voelden rusten om te leven volgens de boodschap van het Jodendom.³⁵⁸

Deze groep streefde naar religieus socialisme, geleid door de principes om te leven volgens de "God binnenin" ieder mens, en dat "de absolute ethische of metafysische waarden de werkelijke krachten moeten zijn die het leven bepalen en sturen." Ze benadrukten de hoge roeping van de Joden om te leven volgens het Jodendom en de wereld te dienen met de sociale ideeën van gerechtigheid en rechtvaardigheid van de Hebreeuwse profeten.³⁵⁹ Magnes schreef:

Wij geloven in een leven van geloof dat een toewijding aan sociale actie en praktische politieke arbeid met zich meebrengt, en wij wijzen elke poging af om deze twee domeinen te scheiden, die in theorie en praktijk één zijn.³⁶⁰

Deze binationalistische groep overleefde haar oprichting niet lang, en in feite bleef alleen het maandblad *Be'ayot Hayom* (Problemen van de Dag) voortbestaan, dat verscheen tussen augustus 1940 en november 1942. Weltsch was de redacteur en worstelde met financiële en organisatorische problemen, naast moeilijkheden met de Britse censuur. In oktober 1941 verliet Weltsch het tijdschrift, teleurgesteld door de problemen en omdat er niet het brede publiek voor hun oude liberale, humanistische boodschap was zoals hij gewend was in Duitsland, voordat de Joodse gemeenschap

³⁵⁸ Mendes-Flohr, *Land of Two Peoples*, p. 112.

³⁵⁹ Ibid., pp. 111-2; Goren, *Dissenter in Zion*, pp. 50-1.

³⁶⁰ Goren, *Dissenter in Zion*, p. 50.

daar werd vernietigd.³⁶¹ Hoewel *Ha'ol* als groep niet wist te overleven, vergaten de leden individueel hun juk niet en kwamen zij in 1942 in een wat uitgebreidere samenstelling opnieuw samen onder de naam *Ichud* (Eenheid), waarbij ze hetzelfde tijdschrift uitgaven, maar sinds november 1942 onder de naam *Be'ayot* (Problemen).³⁶²

Oprichting van *Ichud*

Nadat *Hashomer Hatzair*, de Socialistische Liga en *Poale Zion Smol* in juni 1942 als partijen lid werden van de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking, nam Magnes het initiatief om de onafhankelijke leden van die Liga te organiseren in een aparte groep. Daarom werd er een comité opgericht, met leden als Buber, Kalvarisky, Smilansky,³⁶³ Magnes en Henrietta Szold van *Hadassah*.³⁶⁴ Dat was de Amerikaanse zionistische vrouwenorganisatie.³⁶⁵ Ook Ernst Simon en Gavriel Stern werkten mee aan de oprichting van deze gemeenschap. De eerste bijeenkomst van deze *Ichud*-vereniging vond plaats op 11 augustus 1942, met ongeveer honderd deelnemers. De leden, hoewel relatief gering

³⁶¹ Hattis, *Bi-national Idea*, pp. 264-5.

³⁶² Ibid., p. 264; Be'ayot had een oplage van 500, zei Magnes aan het *Anglo-American Inquiry Committee* in 1946. Zie *Arab-Jewish Unity: Testimony before the Anglo-American Inquiry Commission for the Ihud (Union) Association by Judah Magnes and Martin Buber* (London 1947), p. 65.

³⁶³ Moshe Smilansky (1874–1953) is geboren in wat later Oekraïne werd en emigreerde in 1890 naar Palestina. Hij was actief betrokken bij de oprichting van landbouwkolonies en pioniersdorpen. Hij werkte onder meer als landbouwer en was betrokken bij de ontwikkeling van de zionistische nederzettingen.

³⁶⁴ Henrietta Szold (1860-1945) is geboren in de VS en emigreerde in 1920 naar Palestina. Ze richtte in 1912 Hadassah op als zionistische vrouwenorganisatie in de VS met als doel om gezondheidszorg te verbeteren in het Palestina, onderwijs en sociaal werk op te zetten, en vrouwen in de VS te betrekken bij het zionistische project. In 1913 stuurde de organisatie haar eerste twee verpleegkundigen naar Jeruzalem. In 1934 werd het moderne *Hadassah-Hebrew University Medical Center* in Jeruzalem geopend waaraan Szold leiding gaf.

³⁶⁵ Mendes-Flohr, *Land of Two Peoples*, p. 148; Goren, *Dissenter in Zion*, p. 541.

in aantal, vormden een prestigieuze groep vanwege hun sociale positie en intellectuele prestaties, en vertegenwoordigden de liberale hogere middenklasse. Magnes werd tot voorzitter verkozen.³⁶⁶

Tijdens de eerste bijeenkomst herhaalde Magnes dezelfde boodschap als hij bij *Ha'ol* had uitgedragen, namelijk dat het politieke en het religieuze in het Jodendom moeten samensmelten. Het politieke probleem voor de Joden in Palestina was volgens hem dat zij óf een "publiek leven gebaseerd op gerechtigheid en barmhartigheid" moesten opbouwen, óf "zoals alle naties hun doelen moesten bereiken met alle mogelijke middelen."³⁶⁷ Hij stelde onder andere dat het oprichten van een Joodse Staat af te wijzen was. De oorlog die daarop zou volgen, zou mogelijk de Joodse gemeenschap in Palestina vernietigen, en in elk geval haat voor generaties voortbrengen. Dat zou 'de weg van de naties' zijn, niet die van het Jodendom, en zou slechts leiden tot een heidense staat, niet tot een Joodse Staat. Magnes wilde geen nieuw centrum van conflict creëren voor de naoorlogse wereld.³⁶⁸

Henrietta Szold

Doelstellingen van *Ichud*

De Arabische en de Joodse pers besteedden veel aandacht aan *Ichud*. Er heerste breed het gevoel dat deze nieuwe groep anti-zionistisch was. Dit is wel begrijpelijk gezien het feit dat de zionistische beweging zelf het zionisme anders was gaan definiëren, met alle nadruk op de stichting van een Joodse Staat. Binnen Joodse publieke instellingen werden de

³⁶⁶ *Ichud* had "een paar honderd" leden, zei Magnes aan het *Anglo-American Inquiry Committee* in 1946. Zie *Arab-Jewish Unity*, p. 65; Mendes-Flohr, *Land of Two Peoples*, p. 148; Goren, *Dissenter in Zion*, p. 370; Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1015.

³⁶⁷ Goren, *Dissenter in Zion*, p. 51.

³⁶⁸ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 259.

doelstellingen van *Ichud* besproken.³⁶⁹ Alle laster en halve waarheden over *Ichud* leidden tot het uitbrengen van een verklaring op 3 september 1942, om alle misvattingen te weerleggen. Deze verklaring herhaalde dezelfde binationale ideeën als het Bentov Boek en het programma van de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking

(1) De Vereniging *Ichud* onderschrijft:

- (a) de Zionistische Beweging voor zover die streeft naar de vestiging van een Joods Nationaal Tehuis voor het Joodse volk in Palestina;
- (b) de wereldwijde strijd voor een nieuwe orde in internationale betrekkingen, en een unie van volkeren, groot en klein, voor een leven in vrijheid en rechtvaardigheid, zonder angst, onderdrukking en gebrek.

(2) De Vereniging *Ichud* beschouwt een unie tussen het Joodse en het Arabische volk als essentieel voor de opbouw van Palestina en voor het oplossen van haar fundamentele problemen. *Ichud* zal streven naar samenwerking tussen de Joodse en Arabische wereld op alle terreinen van het leven – sociaal, economisch, cultureel, politiek – en daarmee bijdragen aan de herleving van de gehele Semitische wereld.

(3) De belangrijkste politieke doelen van *Ichud* zijn:

- (a) Bestuur in Palestina gebaseerd op gelijke politieke rechten voor beide volkeren.
- (b) De instemming van de groeiende Joodse gemeenschap in Palestina én van het gehele Joodse volk met een federatieve unie van Palestina en de buurlanden. Deze unie dient de nationale rechten van alle volkeren binnen haar grenzen te garanderen.
- (c) Een verbond tussen deze federatieve unie en een Anglo-Amerikaanse unie, als onderdeel van de toekomstige unie van vrije volkeren. Deze unie van vrije volkeren zal uiteindelijk verantwoordelijk zijn voor de vestiging en stabiliteit van de internationale verhoudingen in de naoorlogse wereld.

De Vereniging *Ichud* zal samenwerken met de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking, die vertegenwoordigers bevat van

³⁶⁹ Ibid., pp. 261-2.

organisaties met uiteenlopende standpunten. Ook staat zij open voor samenwerking met andere organisaties en groepen voor specifieke projecten.³⁷⁰

De reden voor Magnes om *Ichud* op te richten was misschien omdat hij een organisatie wilde hebben in wiens naam hij kon spreken, hoewel hij dat als lid van de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking ook had kunnen doen.³⁷¹ Magnes hoopte wellicht ook de positie van de vele individuele leden van de Liga te versterken, die na de toetreding van *Hashomer Hatzair*, de Socialistische Liga en *Poale Zion Smol* tot de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking, hun invloed dreigden te verliezen.³⁷² Een verwante reden werd geformuleerd door Hirsch, die zei: "We waren het beu om in de Liga 'de intellectuelen' genoemd te worden, dus besloten we als blok lid te worden."³⁷³

Verschillen tussen *Ichud* en *Hashomer Hatzair*

Gezien de algemene omstandigheden in de wereld en de richting die het zionistische beleid opging, wilden Magnes en zijn medestanders een binationale vereniging oprichten die effectiever zou zijn dan de Liga. De ervaring met de Liga, zoals verwoord door Stern, een van de oprichters van

Poster van *Poale Zion Smol*

Leve 1 mei!
Strijd: Tegen het Engelse
imperialisme! Tegen
antisemitisme en fascisme!
Voor vrije immigratie naar het
Land Israël! Voor een
socialistisch Land Israël!"

³⁷⁰ Mendes-Flohr, *Land of Two Peoples*, p. 149; *Arab-Jewish Unity*, p. 40.

³⁷¹ Volgens Eliyah Golomb, een zionist die leiding gaf aan de *Haganah*, besloot Magnes *Ichud* op te richten nadat Awni abd el-Hadi, een Arabische leider met wie Magnes veel contact had om gemeenschappelijke grond te vinden, aan Magnes vroeg namens wie hij eigenlijk sprak. Hattis, *Bi-national Idea*, pp. 262-3.

³⁷² Mendes-Flohr, *Land of Two Peoples*, p. 148.

³⁷³ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 258.

Ichud, was die van "veel gehol en weinig activiteit."³⁷⁴ Op dat moment was het bovendien noodzakelijker dan ooit om zich te verzetten tegen het idee van het oprichten van een Joodse Staat, zoals uitgedrukt in het Biltmore-programma.

In feite zag *Hashomer Hatzair*, het belangrijkste lid van de Liga, *Ichud* als een rivaal. Men vreesde dat *Ichud* de beweging voor Joods-Arabische samenwerking zou versnipperen.³⁷⁵ Die versnippering was inderdaad een gevaar, aangezien *Ichud* met de Liga zou samenwerken, maar ook met andere groepen en organisaties voor specifieke projecten.³⁷⁶ Net als de Liga wilde *Ichud* een platform zijn voor gelijkgestemden. Hoewel geen enkele groep lid werd van *Ichud*, had het veel gemeen met de Liga:

Het is geen politieke partij. Het is een groep individuen die behoren tot verschillende partijen en onafhankelijken die tot geen enkele partij behoren. Hoewel leden van *Ichud* uiteenlopende meningen kunnen hebben over details, zijn zij verenigd in de vaste overtuiging dat er slechts één weg is om het Palestijnse probleem op te lossen – die van Joods-Arabische samenwerking.³⁷⁷

Het zou echter onjuist zijn om *Ichud* te zien als een duplicaat. De organisatie was vooral gericht op het beïnvloeden van de publieke opinie, terwijl de Liga veel bredere doelen en activiteiten had.³⁷⁸ Belangrijker nog: de toekomstvisie van *Ichud* week sterk af van die van de Liga, die sterk werd beïnvloed door *Hashomer Hatzair*. Vooral de bereidheid van *Ichud* om te onderhandelen met de Moefti en andere vertegenwoordigers van de feodale Arabische leiders werd afgewezen door het linkse

³⁷⁴ Ibid., p. 259.

³⁷⁵ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1101. Misschien was een zekere weerzin tegen *Ichud* de reden waarom Cohen maar zeven regels aan *Ichud* besteedt in zijn dikke boek *Israel and the Arab World*.

³⁷⁶ Cohen, *Israel and the Arab World*, p. 307; Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 163

³⁷⁷ *Arab-Jewish Unity*, p. 10.

³⁷⁸ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1100.

Hashomer Hatzair, dat geloofde in nauwe samenwerking van de arbeidersklassen van beide nationaliteiten als de beste weg naar een akkoord.³⁷⁹ Terwijl *Hashomer Hatzair* maximalistisch-zionistische opvattingen had over immigratie en landvestiging, was *Ichud* bereid een situatie van blijvende numerieke gelijkheid te accepteren.³⁸⁰ Voor de meeste leden van de Liga moest Palestina een "thuis voor de thuislozen" zijn, maar *Ichud* streefde naar de schepping van een ethische Joodse samenleving, als voorbeeld voor andere naties. De Arabische kwestie werd beschouwd als de toetssteen van de morele integriteit van het zionisme. Terugkeer naar Sion was een spirituele vernieuwing, het bouwen aan een rechtvaardige samenleving, in gehoorzaamheid aan het juk van God dat op hun schouders rustte, aldus Magnes.³⁸¹

Joods Agentschap vreest invloed van *Ichud* op Amerikaans zionisme

Terwijl de zionistische leiders weinig op hadden met de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking, hadden zij nog minder waardering voor *Ichud* en ze vielen deze fel aan, hoewel *Ichud* slechts een kleine groep was zonder brede volkssteun in Palestina.³⁸² Ten eerste was *Ichud* vaag over immigratie, wat de zionisten nerveus maakte, omdat Magnes en Szold beiden aanzienlijke aanhang in de Verenigde Staten hadden. Die zouden de Amerikaanse Joden kunnen beïnvloeden tegen de ideeën uit het Biltmore-programma. Szold had veel invloed binnen *Hadassah*, die zij zelf had opgericht en voorgezeten. Deze organisatie was de op één na grootste zionistische organisatie in de VS met bijna 90.000 leden.³⁸³

De *New York Times* gaf regelmatig aandacht aan de politieke uitspraken van Magnes, die een leider was van het Amerikaanse liberale

³⁷⁹ Ibid., p. 1102.

³⁸⁰ Kolatt, 'The Zionist Movement and the Arabs', in *Studies in Zionism* 5 (1982) p. 153.

³⁸¹ Ibid.; Goren, *Dissenter in Zion*, p. 38.

³⁸² Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 163.

³⁸³ Esco, *Palestine Vol. II*, pp. 1101-2; Goren, *Dissenter in Zion*, p. 54; Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 163.

Jodendom. Op 13 juni 1942 citeerde de *New York Times* Magnes op basis van een artikel van zijn hand in *Be'ayot Hayom* van twee dagen daarvoor:

In een artikel dat donderdag werd gepubliceerd in het Jeruzalemse tijdschrift *Problems of Today*, bespreekt Dr. Judah L. Magnes, president van de Hebreeuwse Universiteit, opnieuw de kwestie “Palestina en Arabische Unie.”

“De zionistische positie is, naar het lijkt vooral gezien de steeds groeiende Joodse tragedie overal ter wereld, dat Palestina moet worden omgevormd tot een Joods Gemeenebest of een Joodse Staat als een historisch Joods recht,” schrijft Dr. Magnes. “De Balfourverklaring en het mandaat voorzien niet³⁸⁴ in een Joods nationaal tehuis in Palestina. De zionistische leiding eist nu meer: dat geheel Palestina een Joods Gemeenebest of een Joodse Staat wordt — met andere woorden, een Joodse regering voor het hele land.”

De Arabische leiders benadrukken daarentegen nu meer dan ooit wat zij zien als het Arabische natuurlijke recht om van Palestina een Arabische staat te maken — dus een Arabische regering voor heel Palestina. [...] Maximalistische propaganda aan beide zijden is al zo ver gegaan, zegt hij, dat Joden en Arabieren zich er steeds bewuster van worden dat zij op vrijwel elk punt met elkaar in conflict zijn, en dat de politieke vervreemding tussen twee Semitische volken die vrienden kunnen en zouden moeten zijn “met de dag groter wordt.”

Ben-Gurion was toen in de VS om zijn eigen maximalistische opvattingen aanvaard te krijgen door de zionistische beweging. Hij was niet van Magnes' tegenspraak gediend.

Het Uitvoerend Comité van het Joods Agentschap kwam op 9 september 1942 bijeen om *Ichud* te bespreken. Sommige rechtse leden wilden aanhangers van *Ichud* uitsluiten van de Zionistische Organisatie, omdat hun standpunt over immigratie niet duidelijk was.³⁸⁵ Hirsch, Senator, Yaari en Kaplansky verdedigden *Ichud* in de discussie. Besloten werd om de leiders van *Ichud* uit te nodigen voor een gezamenlijke

³⁸⁴ Ik vermoed dat de *New York Times* dit woordje 'niet' ten onrechte gebruikte. Het is erg onwaarschijnlijk dat Magnes in zijn Hebreeuwse versie deze fout maakte.

³⁸⁵ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 163.

bijeenkomst met vertegenwoordigers van het Joods Agentschap. Magnes, Hirsch, Buber, Szold, Smilansky en Kalvarisky waren aanwezig. Magnes verzekerde de aanwezigen dat niemand in *Ichud* wilde dat de Joden een minderheid zouden blijven in Palestina, en verdedigde het recht om contacten met Arabieren te onderhouden om naar een akkoord te zoeken.³⁸⁶

Shertok uitte zijn vrees dat een groep als *Ichud* de Arabieren en de Britten zou rechtvaardigen om de eisen van de Zionistische Organisatie voor een Joodse Staat minder serieus te nemen. Volgens hem was het programma van *Ichud* "een anti-zionistisch document." Hij stelde:

De indruk is ontstaan bij de Arabieren en de Britten dat er een substantiële groep is gevormd [...] die bereid is om vergaande concessies te doen, allereerst op het gebied van immigratie, en dat is schadelijk.³⁸⁷

***Ichud* en immigratie van Joden in Palestina**

Shertok verzocht daarom dat *Ichud* zijn standpunt over immigratie verduidelijkte, want dat was het belangrijkste punt van kritiek op hun programma. *Ichud* publiceerde daarom op 5 oktober 1942 een aanvulling op het oorspronkelijke programma:

(1) Immigratie. In de *Ichud*-verklaring werd gesteld dat de vereniging *Ichud* zich aansluit bij de zionistische beweging, voor zover deze streeft naar de vestiging van het Joods Nationaal Tehuis voor het Joodse Volk in Palestina. Tevens werd verklaard dat *Ichud* voorstander is van voortgezette immigratie en zich verzet tegen het vastleggen van de Joodse gemeenschap in Palestina als een permanente minderheid. Het doel van *Ichud* is het scheppen van een politieke en economische situatie die het mogelijk maakt het grootste aantal Joodse immigranten in Palestina op te nemen, en wel in volledige samenwerking met de Arabieren – economisch, sociaal, cultureel en politiek. *Ichud* is van mening dat een politiek programma gebaseerd op gelijke politieke rechten voor beide volkeren in Palestina, en de opname van Palestina in een federale unie met naburige landen die de fundamentele rechten en essentiële belangen

³⁸⁶ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 268.

³⁸⁷ Ibid., pp. 269-70.

van alle partijen garandeert, de meest effectieve en behulpzame manier is om grootschalige immigratie te realiseren. Vanuit dit standpunt besluit *Ichud* als vereniging toe te treden tot de Liga voor Joods-Arabische Toenadering en Samenwerking op basis van de principes waarover binnen de Liga overeenstemming bestaat.

(2) Zionistische discipline. Alleen de erkende nationale instellingen hebben het recht bindende politieke onderhandelingen aan te gaan met externe partijen. Anderzijds verklaart *Ichud* dat iedere burger en iedere zionistische groepering het recht heeft om direct contact te leggen met Joden en niet-Joden om de situatie te verduidelijken, van gedachten te wisselen over mogelijkheden en om de basis voor te bereiden voor voorstellen en plannen, die vervolgens aan de erkende instellingen dienen te worden voorgelegd.³⁸⁸

Ichud had nu dus besloten toe te treden tot de Liga. Naast de formele reden dat zij zich konden vinden in de doelstellingen van de Liga – wat zij overigens eerder ook al deden – hebben zij deze stap mogelijk gezet om de zionistische leiders te laten zien dat *Ichud* niet de extreme anti-zionistische groepering was waarvoor men hen hield. Het gevaar van fragmentatie van de binationale beweging was afgewend, terwijl *Ichud* de beweging zelfs versterkte door zich bij de Liga aan te sluiten. In oktober 1942 had de binationale beweging het hoogste niveau van organisatorische eenheid bereikt dat zij ooit zou kennen. Anderzijds was ook de zionistische oppositie tegen het bi-nationalisme sterker en beter georganiseerd dan ooit tevoren.

³⁸⁸ Ibid.

14 Binationalisme buitenspel gezet

Ben-Gurion op de campagne-toer

Na de aanname van het Biltmore-programma tijdens de Biltmore-conferentie in New York, zette Ben-Gurion zijn campagne in de Verenigde Staten nog een paar maanden voort; hij moest alle deelnemende organisaties aan de Amerikaanse Zionistische Organisatie op zijn politieke lijn krijgen voor hun jaarlijkse conventie werd gehouden. Tijdens deze conventie in oktober 1942 werden de ideeën van binationalisme, regionaal federalisme en verdeling van het land door de Amerikaanse zionisten verworpen als halfslachtige pogingen, omdat ze immigratie en Joodse ontwikkeling zouden beperken. De harde afwijzing van het binationalisme, ondanks de tegenstand van enkele *Hadassah*-leiders die Henrietta Szold bleven steunen, was waarschijnlijk een gevolg van de oprichting van *Ichud*, slechts een maand voor de conventie. Ook het Bentov Boek speelde een rol in de scherpe resolutie op de conventie.³⁸⁹ Op 17 oktober namen de Amerikaanse zionistische organisaties, inclusief *Hadassah*, het Biltmore-programma aan, waarbij werd verklaard dat

elk programma dat de fundamentele principes ontkent, zoals naar voren gebracht door *Ichud* of enige andere groep, [...] onaanvaardbaar [is] voor de Zionistische Organisatie van Amerika en *Hadassah*.³⁹⁰

Na zijn terugkeer uit de VS, in augustus 1942, begon Ben-Gurion een campagne in Palestina om het Biltmore-programma geaccepteerd te krijgen door het Joods Agentschap. Hij benadrukte dat maximale eisen de beste garantie zouden zijn dat de Volkenbond na de oorlog aan de hoogste Joodse eisen zou toegeven.³⁹¹ In Amerika had Ben-Gurion de zionisten verteld dat de Palestijnse Joden het Biltmore-programma wilden. In Palestina vertelde hij dat de Amerikaanse zionisten het wilden, en dat men in Palestina dus

³⁸⁹ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 163; Esco, *Palestine Vol. II*, pp. 1085-7.

³⁹⁰ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1087.

³⁹¹ Sachar, *History of Israel*, p. 245.

verstandig zou zijn het programma te accepteren.³⁹² Tijdens deze campagne viel Ben-Gurion het Bentov Boek fel aan, in een poging het als oplossing voor het Joods-Arabische conflict in diskrediet te brengen. Hij viel iedereen aan die een Joods-Arabische overeenkomst nastreefde.³⁹³ Zijn vasthoudende inzet wist een grote meerderheid te winnen voor zijn maximalistische voorstellen.³⁹⁴ In een toespraak voor de het bestuur van het Joods Agentschap, op 5 oktober, zei Ben Gurion:

Ik was een van degenen die sterk pleitten voor pariteit tussen Joden en Arabieren onder het Britse Mandaat. Maar ik betwijfel of een regime van pariteit zonder mandaat uitvoerbaar is, of dat een zelfbesturende staat überhaupt kan functioneren onder een dergelijk systeem, dat een permanente impasse zou kunnen betekenen.

Tot nu toe is er geen enkele Arabische leider gevonden die instemt met het principe van pariteit, met of zonder mandaat. Maar zelfs als niet alleen Joden, maar ook Arabieren ermee instemmen, lost dat op geen enkele manier het enige probleem op dat er echt toe doet: dat van de Joodse immigratie.

Het voorbeeld van Zwitserland, waar de moeilijkheden tussen verschillende nationaliteiten bevredigend zijn opgelost, is niet van toepassing op Palestina, omdat het fundamentele probleem en de oorzaak van alle wrijving tussen Joden en Arabieren niet zozeer ligt bij de Joden en Arabieren die zich reeds in Palestina bevinden, maar vrijwel uitsluitend bij de kwestie van verdere Joodse immigratie.³⁹⁵

Ben-Gurion verwierp ook het idee van binationalisme. Hij zei dat er alleen overeenstemming over pariteit bestond "tussen Yaari en Magnes," maar niet met Arabieren.³⁹⁶ Tijdens een volgende bijeenkomst van het bestuur van het Joods Agentschap, op 15 oktober 1942, antwoordde Khazan daarop

³⁹² Cohen, *Israel and the Arab World*, pp. 295-6.

³⁹³ Ibid., p. 308.

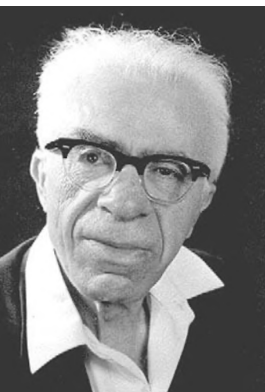
³⁹⁴ Michael Cohen, *Palestine: Retreat*, p. 135.

³⁹⁵ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 251.

³⁹⁶ Ibid., p. 252.

dat ook degenen die een Joodse Staat wilden oprichten geen Arabieren hadden gevonden die met dat idee instemden.³⁹⁷

Voorstellen tegen het Biltmore-programma verworpen

Meir Yaari

Khazan en Yaari van *Hashomer Hazair* dienden tijdens deze bijeenkomst met de leiders van het Joods Agentschap een tegenvoorstel in tegen het Biltmore-programma, waarin werd opgeroepen tot een binationaal onafhankelijk Palestina na de oorlog, met internationale supervisie om Joodse immigratie te garanderen in overeenstemming met de volledige opnamecapaciteit van het land.³⁹⁸

Yaakov Khazan

De vertegenwoordiger van *Poale Zion Smol* diende namens zijn partij ook een alternatief voorstel in, waarin

werd gehoopt dat Palestina een socialistische territoriale eenheid van arbeiders en boeren zou worden, bestaande uit Joden en Arabieren die elkaar niet zouden overheersen. Net als in het voorstel van *Hashomer Hatzair* werd het recht voor Joden om naar Palestina te immigreren en zich daar te vestigen geëist, en dat moest gebaseerd zijn op wederzijds begrip en samenwerking tussen de twee bevolkingsgroepen.³⁹⁹ Kaplansky van MAPAI gaf eveneens aan dat acceptatie van het Biltmore-programma niet rechtvaardig of wijs zou zijn:

Natuurlijk, zelfs als wij het hele land voor onszelf opeisen, zal de Arabische eis voor het hele land niet minder moreel of rechtvaardig

³⁹⁷ Ibid.

³⁹⁸ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1102.

³⁹⁹ Margalit, 'Bi-nationalism', in *Studies in Zionism* 4 (1981) pp. 299-300. *Poale Zion Smol*, as Marxist party, did not like the use of the word 'state', so they spoke of a 'territorial unit'.

lijken. [...] Ik geloof niet – dat wil zeggen, ik zie niet – dat de internationale krachten na deze oorlog bereid zouden zijn om geweld, militair geweld, te gebruiken om een lange oorlog aan te gaan met het hele Arabische Oosten en al zijn landen, omwille van de oprichting van een Joodse regering hier in dit land.⁴⁰⁰

Het conflict bereikte een climax tijdens een vergadering van het Uitvoerend Comité van het Joods Agentschap op 10 november 1942. Dit was de laatste kans voor de binationalisten om hun zaak binnen de Zionistische Organisatie te verdedigen. In reactie op Sali Hirsch van *Aliyah Hadasha*, die pleitte voor een binationaal Palestina onder toezicht van een derde macht om de werking van de grondwet te waarborgen, viel Ben-Gurion het binationalisme, *Hashomer Hatzair* en het Bentov Boek aan. Omdat het rapport van het Comité voor de Arabische Kwestie van het Joods Agentschap niet aan het Uitvoerend Comité was voorgelegd, noemde Ben-Gurion dit niet. Over binationalisme zei hij:

Er is geen oplossing, dit is een abstracte uitvinding die niet uit de realiteit is gehaald, die geen basis in de werkelijkheid heeft, maar voortkomt uit de moeilijkheid dat je geen oplossing kunt vinden. [...]

Ik kom op een ander punt: *Hashomer Hatzair* werd gevraagd om te zeggen wat een binationale staat is [...] maar hebben niet geantwoord. [...] Lange tijd bleef dit een geheim. Onlangs verspreidde *Hashomer Hatzair* het antwoord, het werd gegeven in een dik boek: 'Commissie over de Vraag van Constitutionele Ontwikkeling, Rapport, Deel 1.' Het werd verspreid door *Hashomer Hatzair*. De auteur is Bentov, en hier zit Bentov. Hij is lid van het Actiecomité en een expert in de binationale staat en kan voor ons definiëren wat een binationale staat is? Waarom zwijgt hij? Maar hij zwijgt alleen hier in het land. Er is ook een exemplaar van het boek in dit land; hier staat op: 'strikt geheim.' In Amerika heb ik het boek gekregen. [...] Daarin staat een uitleg van Bentov over wat een binationale staat is, en die uitleg werd naar Amerika gestuurd. [...] Ik vroeg de mensen [in de VS] die spraken over een binationale staat: 'Wat is een bi-nationale staat?' Ze zeiden: 'Hier, je hebt er een essay over.'

En het komt in handen van reactionaire kringen, degenen die op de

⁴⁰⁰ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 253.

Hadassah-conferentie 20 stemmen kregen, die ermee rondlopen [...] Al dat gepraat over een binationale staat, en zelfs die districten – het zijn de zieke hersenspinsels van Joodse jongens die hun hersenen verwarren en willen dat men hen gelooft. De Arabieren zullen al Bentovs spitsvondigheden niet geloven, dat de Joden naar één district zullen komen en niet naar andere districten. De Arabieren willen zelfs niet akkoord gaan met het Witboek. En jullie staan voor een situatie die jullie niet durven zien zoals die is. De Arabieren willen de Joodse immigratie niet toestaan.⁴⁰¹

Ben-Gurion sprak in harde bewoordingen over de inhoud van het Bentov Boek en de bedoelingen van de auteurs. Hij noemde het een anti-zionistisch plan.⁴⁰² Hij zei dat het plan was opgesteld op basis van het Witboek, omdat het Joden verbood te immigreren naar en land te kopen in Palestina.⁴⁰³ Ben-Gurion bekritiseerde ook het voorgestelde Joodse district, omdat dit erg klein zou zijn.⁴⁰⁴

Het is waar dat het Bentov Boek beperkingen op immigratie voorstelde. Ben-Gurion negeerde echter volledig dat deze beperking slechts voor tien jaar werd voorgesteld om betere relaties met de Arabieren te verkrijgen, en om te garanderen dat immigratie en vestiging na deze korte overgangsperiode konden doorgaan. Het rapport voorzag uiteindelijk een Joodse meerderheid in Palestina.⁴⁰⁵ Bovendien had Ben-Gurion er geen oog voor dat het rapport wilde dat de Joodse bevolking in deze overgangsperiode van tien jaar zou groeien tot een numerieke gelijkheid met de Palestijnse Arabieren. Dit betekende dat ongeveer 75.000 Joden per jaar Palestina binnen zouden mogen komen.⁴⁰⁶

Bentov verdedigde in de vergadering het voorstel van twee districten. Aangezien deze districten pas na de overgangsperiode gevormd

⁴⁰¹ Ibid., pp. 254-5.

⁴⁰² Margalit, 'Bi-nationalism', p. 288.

⁴⁰³ Ibid., p. 284.

⁴⁰⁴ Ibid., pp. 284-5.

⁴⁰⁵ Ibid. p. 285.

⁴⁰⁶ Margalit, 'Bi-nationalism', pp. 289-90.

zouden worden, wanneer het aantal Joden veel groter zou zijn, zou het Joodse district niet zo klein zijn als Ben Gurion suggereerde. Bovendien was het rapport slechts een concept, dat aan bepaalde personen werd voorgelegd voor hun mening en commentaar, en dat slechts richtlijnen voor onderhandelingen bood, zei Bentov.⁴⁰⁷

Binationalisme verliest het pleit binnen het zionisme

Toen op 10 november 1942 uiteindelijk werd gestemd door de Uitvoerende Raad van het Joods Agentschap, stemde 75% van de 28 leden vóór aanvaarding van het Biltmore-programma als officieel zionistisch programma. Zoals verwacht verzetten de twee vertegenwoordigers van *Hashomer Hatzair* en één van *Poale Zion Smol* zich ertegen.⁴⁰⁸ *Aliyah Hadassah* stemde ook tegen het programma, hoewel ze als organisatie geen binationalistische overtuigingen hadden. Ze wilden geen stappen nemen die de Britse oorlogsinspanningen zouden kunnen schaden, noch de Joods-Arabische betrekkingen verslechteren.⁴⁰⁹ Ze vonden dat zonder voorafgaande goedkeuring van de mandataris de zionistische eis voor een Joodse Staat voorbarig was.⁴¹⁰

Drie vertegenwoordigers van MAPAI onthielden zich van stemming. Zij vertegenwoordigden de linkervleugel binnen de partij. Deze factie verzette zich tegen de conservatieve koers van Ben-Gurion en was voorstander van een voortzetting van het mandaat, omdat het openlijk streven naar een Joodse Staat enkel tot opdeling van het land zou leiden.⁴¹¹ Omdat zij geloofden in een Joodse Staat in heel Palestina, benadrukten zij liever het recht op vrije immigratie en vestiging in het hele land, omdat dit uiteindelijk zou leiden tot Joodse politieke zelfbestuur in heel Palestina.⁴¹²

⁴⁰⁷ Margalit, 'Bi-nationalism', p. 285.

⁴⁰⁸ Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1016.

⁴⁰⁹ Ibid., pp. 1016, 1105.

⁴¹⁰ Hurewitz, *Struggle for Palestine*, p. 159.

⁴¹¹ Ibid.

⁴¹² Esco, *Palestine Vol. II*, pp. 1104-5.

Deze beslissing van het bestuur van het Joods Agentschap werd genomen daags nadat de Duitse troepen van Rommel bij El Alamein waren verslagen.⁴¹³ Dit tot grote opluchting voor de Joden in Palestina, die vreesden dat ze tegen de Duitsers voor hun leven zouden moeten vechten. Het nam ook een belangrijke reden weg om dicht bij Groot-Brittannië te blijven staan.

In die tijd begonnen de Joden in Palestina ook de verhalen en getuigenissen over Hitlers *Endlösung* te horen en te geloven. Hun wanhopige zoektocht naar een sprankje hoop had ze ertoe gebracht de gruwelijke verhalen die al maanden de ronde deden niet te willen geloven. Pas nadat de Joodse leiders in Palestina op 18 en 19 november een kleine groep Poolse vrouwen en kinderen hadden ondervraagd die werden uitgewisseld tegen een groep Duitsers, accepteerden ze eindelijk de gruwelijke waarheid van de Holocaust.⁴¹⁴ Er moet echter al vóór dat moment een groeiend besef zijn geweest dat deze verhalen klopten, dus de beslissing van 10 november 1942 van de zionistische leiders zal daar ook door zijn beïnvloed. De urgentie was enorm.⁴¹⁵ Kirk vat de situatie van die tijd samen door te zeggen dat

Het lot van de Europese Joden
drong door in het Westen

terwijl de oorlog het ‘einde van het begin’ naderde en de leiderloze Arabieren vaag dachten aan de ‘dag van de afrekening,’ werden de zionisten onherroepelijk voortgestuwd op het pad van politieke zelfbevestiging door het morele leed van hun verwanten en geloofsgenoten in door de As bezet Europa, en het besef dat Groot-

⁴¹³ Kirk, *Survey*, p. 13.

⁴¹⁴ Laqueur, *Terrible Secret*, pp. 180-195.

⁴¹⁵ Kirk, *Survey*, p. 249; Cohen, *Israel and the Arab World*, p. 289.

Brittannië de Arabieren niet zou dwingen verdere Joodse massa-immigratie in Palestina toe te staan. Van de zionisten kon niet worden verwacht dat zij een situatie zouden accepteren waarin, terwijl duizenden Griekse, Poolse en Tsjechoslowaakse vluchtelingen uit het door de As bezette Europa tijdelijk toevlucht vonden in Palestina, de Joden die aan de nazi's wisten te ontsnappen – en door hen wreder werden behandeld dan enig ander volk – de toegang werd geweigerd tot het land dat hun als Nationaal Tehuis was beloofd.⁴¹⁶

De binationalisten waren het niet eens met de eis van een Joodse Staat, maar waren het met de zionisten eens dat maximale immigratie urgent was. De beslissing van het Uitvoerend Comité van het Joods Agentschap, bij de onmogelijkheid om tijdens de oorlog een Wereld Zionistisch Congres te houden, maakte nu het Biltmore-programma het feitelijke beleid van die Wereld Zionistische Organisatie.⁴¹⁷

Dit betekende dat het binationalisme, dat tot dan toe een gerespecteerde minderheidsstroming binnen het zionistische denken was, uit de Zionistische Organisatie werd verbannen als een onacceptabele ketterij.⁴¹⁸ De Zionistische Organisatie had het revisionistische standpunt geadopteerd als het enige en officiële beleid dat "zionistisch" mocht worden genoemd. Het streven naar het oprichten van een Joodse Staat, ongeacht de houding van de Arabieren, en zo nodig met geweld was het beleid geworden en dit leidde binnen zes jaar tot de stichting van de Staat Israël, in 1948.

De Palestine Post van 16 Mei 1948

⁴¹⁶ Kirk, *Survey*, p. 249.

⁴¹⁷ Taylor, *Prelude to Israel*, p. 58; Esco, *Palestine Vol. II*, p. 1015.

⁴¹⁸ Hattis, *Bi-national Idea*, p. 256.

15 Wat slotgedachten

Vanaf het prille begin van de zionistische beweging erkende Theodor Herzl dat de bestaande bevolking van Palestina zich zou verzetten tegen Joodse immigratie, en dat zij actief zou proberen deze immigratie te verhinderen. Herzls oplossing hiervoor was het vestigen van een "gegarandeerde suprematie." De zionisten waren zich dus vanaf het begin goed bewust van de aanwezigheid van een aanzienlijke en weerbare lokale bevolking in Palestina, die in staat was het zionistische project tegen te houden. De vaak herhaalde slogan van "een land zonder volk voor een volk zonder land" berust dan ook op een mythe. De Europese zionisten besloten het land in te gaan nemen van een ander volk, en dat wisten ze.

Vanaf het ontstaan van de zionistische beweging heeft de Arabische bevolking van Palestina zich krachtig verzet tegen de komst van zionisten en tegen de ingrijpende veranderingen die zij met zich meebrachten. Ook verzette men zich tegen het mandaat dat aan Groot-Brittannië werd toegekend — een mandaat waarover de Palestijnse bevolking niet werd geraadpleegd. Het recht op zelfbeschikking, dat in die tijd opgang deed in het kader van dekolonisatie, werd niet toegepast op de bewoners van Palestina.

De Balfourverklaring was vaag in haar formuleringen en politieke doelen. Wel lijkt duidelijk dat de oprichting van een "Joods nationaal tehuis" — de term "staat" werd bewust vermeden — begrensd werd door de rechten van de bestaande bevolking. Groot-Brittannië trachtte zijn beloften aan zowel de zionisten als aan de Palestijnen gestand te doen, maar in essentie was dit onverenigbaar. Beide bevolkingsgroepen streefden immers naar een eigen staat waarin zij de dominante rol zouden spelen.

De Britse dubbelzinnigheid inzake Palestina was schrijnend: in zowel geheime als publieke verklaringen werden tegenstrijdige toezeggingen gedaan aan zionisten en Arabieren, enkel om hun steun te verzekeren in de strijd tegen het Ottomaanse Rijk en Duitsland.

In de Arabische wereld ontwikkelde zich in de 19de eeuw een krachtig nationalisme, wat in Palestina versterkt werd door de komst van zowel de zionisten als de Britten. De oprechtheid van dit nationalisme werd erkend door zionisten en revisionisten. De binationalisten hadden daarentegen weinig oog voor de diepgang van dit Arabische nationalisme

— wellicht omdat zij zelf weinig gevoel hadden voor Joods nationalisme.

De binationalisten handelden vanuit ethische overtuigingen, voortkomend uit hun religie, liberalisme of marxisme. Nationalisme paste niet binnen hun moreel kader. Daarom bleven zij zoeken naar samenwerking op diverse terreinen tussen Joden en Palestijnse Arabieren. Daarbij onderschatten zij echter de kracht en de wederzijdse uitsluiting van de nationale bewegingen aan beide zijden, en zij hadden de tijd niet mee.

De in Palestina geboren bevolking van Arabische moslims, christenen en Joden speelde feitelijk een ondergeschikte rol in de plannen van Europese en Amerikaanse Joden die zich in Palestina vestigden. De zionistische organisatie in Palestina werd volledig geleid door Europese en later ook Amerikaanse Joden. Het is dan ook begrijpelijk dat de oorspronkelijke bevolking hen beschouwde als indringers.

De strategische koers van het zionisme werd grotendeels buiten Palestina bepaald. Niet alleen zionistische leiders in de diaspora, maar ook westerse regeringen speelden hierin een doorslaggevende rol.

Voor zionisten van alle richtingen stond maximale landaankoop en maximale Joodse immigratie centraal, zeker nadat het opkomende nazisme een existentiële bedreiging voor het Jodendom vormde. Het Palestijns nationalisme was te sterk om grote aantallen nieuwkomers binnen te laten en om vrijwillig afstand te doen van hun land. De Palestijnse Arabieren zijn uiteindelijk slachtoffer geworden van zowel het Europese antisemitisme als van het Britse kolonialisme in het Midden-Oosten.

Dat Palestijnen op economisch niveau bereid waren samen te werken met zionisten, toont aan dat hun verzet tegen een Joodse staat eerder voortkwam uit een nationalistisch bewustzijn dan uit antisemitische motieven. De gedachte dat Palestijnse economische ontwikkeling dankzij zionistische initiatieven zou leiden tot meer plooibaarheid en welwillendheid bij de Palestijnen jegens het zionisme, bleek een illusie. Het Palestijns nationalisme was veel diepgewortelder dan men dacht.

Dat de Palestijnse Arabieren zich verzetten tegen elk verdelingsplan dat hun land opsplijste in een Joods en een Arabisch deel, is begrijpelijk. Van meet af aan waren zij tegen de zionistische immigratie, en zij hadden geen enkele intentie om vrijwillig afstand te doen van delen van hun land.

Europese zionisten maakten gebruik van geweld en terreur tegen zowel de Britse autoriteiten als tegen Palestijnse Arabieren. Leiders van

dergelijke gewapende organisaties konden later in Israël hoge politieke ambten bekleden, tot aan het premierschap toe. Joden die meevochten in de legers van de Verenigde Staten en Groot-Brittannië, alsmede in eigen legale en illegale terreur- en strijdgroepen in Palestina, deden jarenlang militaire ervaring op. Daardoor beschikten zij in 1948 over een sterke en goed getrainde krijgsmacht, op het moment dat de nieuwe staat Israël zich moest verdedigen tegen Palestijnen en de omringende Arabische landen.

Alle stromingen binnen het zionisme onderschatten de kracht van het Palestijns nationalisme. De binationalisten zagen het nauwelijks, terwijl de zionisten en revisionisten geloofden dat de Palestijnen zich uiteindelijk zouden neerleggen bij een minderheidspositie in een Joodse staat, zodra deze eenmaal een voldongen feit was. Israël gaat, vreemd genoeg, nog steeds uit van deze gedachte.

De *realpolitik* van David Ben-Gurion heeft tot een Joodse Staat geleid, maar het is niet de staat geworden waar de Palestijnen en de Arabieren zich bij hebben neergelegd. Vrede is ver te zoeken. Hadden de 'dromers' als Martin Buber en Judah Magnes meer kans op een vreedzame samenleving van Joden en Palestijnen in het hart van het Midden Oosten? Dat lijkt me onwaarschijnlijk. Maar hun dromen van een betere wereld vind ik mooi en die blijven inspirerend.

De wezenlijke vraag lijkt me: was het goed en rechtvaardig dat miljoenen Europese en Amerikaanse Joden naar Palestina trokken om dat land over te nemen van de Arabische moslims en christenen die daar woonden, en die dit beslist niet wensten? En terugziend op de geschiedenis van de staat Israël sindsdien: was dit het waard?

BIBLIOGRAFIE

Abu-Lughod, Ibrahim (ed), *The Transformation of Palestine. Essays on the Origin and Development of the Arab-Israeli Conflict* (Evanston 1971)

Al Parashat Darkenu, A Collection on the Problems of Zionist Policy and Jewish-Arab Cooperation (Jerusalem 1939)

Avnery, Uri, *Israel without Zionists* (London, New York 1968)

Bein, Alex (ed.), *Arthur Ruppin: Memoirs, Diaries, Letters* (London 1971)

Ben Gurion, David, *My Talks with Arab Leaders* (Jerusalem 1972)

Buber, M., J.L. Magnes, E. Simon (eds), *Towards Union in Palestine. Essays on Zionism and Jewish-Arab Cooperation* (Jerusalem 1947)

Budeiri, Musa, *The Palestine Communist Party 1919-1948: Arab and Jew in the Struggle for Internationalism* (London 1979)

Cohen, Aharon, 'Fighter for a Jewish-Arab Alliance', in *New Outlook* Vol. 20 No. 2 (1977)

Cohen, Aharon, *Israel and the Arab World* (London 1970)

Cohen, Michael J., *Palestine: Retreat from the Mandate. The Making of British Policy, 1936-45* (London 1978)

Darkenu (Our Ways), A Collection of Articles on the Problem of Zionist Policy and Jewish-Arab Cooperation (Jerusalem, August 1939)

- Esco Foundation for Palestine, *Palestine, A Study of Jewish, Arab and British Policies* Vols I and II (New Haven 1947)
- Eventov, Yakir, and Cvi Rotem, 'Zionism in the United States', in *Zionism* (Jerusalem 1973)
- Flapan, Simha, *Zionism and the Palestinians* (London 1979)
- Furlonge, Geoffrey, *Palestine is my Country. The Story of Musa Alami* (London 1969)
- Goren, Arthur A., *Dissenter in Zion: From the Writings of Judah K. Magnes* (Cambridge 1982)
- Hadawi, Sami, *Crime and No Punishment: Zionist Israeli Terrorism 1939-1972* (Beirut 1972)
- Haim, Yehoyada, *Abandonment of Illusions: Zionist Political Attitudes Toward Palestinian Arab Nationalism, 1936-1939* (Boulder 1983)
- Hattis, Susan Lee, *The Bi-national Idea in Palestine During Mandatory Times* (Haifa 1970)
- Heyman, M., Letter to the author (19 June 1986)
- Herzberg, Arthur, 'Ideological Evolution', in *Zionism* (Jerusalem 1973)
- Herzl, Theodor, *The Jewish State* (London, 1896, 1972)
- Hodes, Aubrey, *Martin Buber: An Intimate Portrait* (New York 1971)
- Hurewitz, J.C., *The Struggle for Palestine* (New York 1976)
- Joll, James, *Europe Since 1870: An International History* (Harmondsworth 1982)

- Katzburg, Nathaniel, 'The British and Zionist Perspectives 1939-1945', in Almog, Shmuel (ed.), *Zionism and the Arabs, Essays* (Jerusalem 1983)
- Kayyali, Abdul Wahhab, *Palestine: a modern history* (London, 1978)
- Kirk, George, *Survey of International Affairs, 1939-1946, The Middle East in the War* (London 1952)
- Koestler, Arthur, *Promise and Fulfillment: Palestine 1917-1949* (London 1983)
- Kolatt, Israel, 'The Zionist Movement and the Arabs', in *Studies in Zionism* No. 5 (Tel Aviv 1982)
- Kressel, Getzel, 'Zionist Congresses', in *Zionism* (Jerusalem 1973)
- Laqueur, Walter, *The Terrible Secret* (London 1980)
- Laqueur, Walter, and Barry Rubin (eds), *The Israel-Arab Reader: A Documentary History of the Middle East Conflict* (Harmondsworth 1984)
- Judah Magnes and Martin Buber, *Arab-Jewish Unity: Testimony before the Anglo-American Inquiry Commission for the Ihud (Union) Association* (London 1947)
- Margalit, Elkana, 'Bi-nationalism: An Interpretation of Zionism, 1941-1947', in *Studies in Zionism* 4 (Tel Aviv 1981)
- Mandel, Neville J., *The Arabs and Zionism before World War I* (Berkeley, London 1976)
- Ma'oz, Moshe, *Palestinian Arab Politics* (Jerusalem 1975)

- Ma'oz, Moshe (ed.), *Studies on Palestine during the Ottoman Period* (Jerusalem 1975)
- Mendes-Flohr, Paul R. (ed.), *A Land of Two Peoples: Martin Buber on Jews and Arabs* (New York 1983)
- Migdal, Joel S., *Palestinian Society and Politics* (Princeton, Guildford 1980)
- Porath, Yehoshua, *The Emergence of the Palestinian Arab National Movement Vol One 1918-1929* (London 1974)
- Porath, Yehoshua, *The Palestinian Arab National Movement: From Riots to Rebellion Vol Two 1929-1939* (London 1977)
- Rodinson, Maxime, *Israel and the Arab World* (New York, 1982)
- Roosevelt, Kermit, 'The Partition of Palestine: A Lesson in Pressure Politics', in *The Middle East Journal* Vol. 2 No. 1 (Washington DC 1948)
- Rose, N.A., *The Gentile Zionists. A Study in Anglo-Zionist Diplomacy, 1929-1939* (London 1973)
- Sachar, Howard M., *A History of Israel* (Jerusalem, n.d.)
- Sharif, Regina, *Non-Jewish Zionism: Its Roots in Western History* (London 1983)
- Simon, Ernst, 'Buber or Ben-Gurion', in *New Outlook* Vol. 9 No. 2 (Tel Aviv 1966)
- Simon, Ernst, 'There is Another Way!', in *New Outlook* Vol. 4, No. 6 (Tel Aviv 1961)

- Smilansky, Moshe, 'Citrus Growers have Learnt to Cooperate', in M. Buber, J.L. Magnes, E. Simon (eds), *Towards Union in Palestine: Essays on Zionism and Jewish-Arab Cooperation* (Jerusalem 1947)
- Stein, Kenneth W., 'Legal Protection and Circumvention of Rights for Cultivators in Mandatory Palestine', in Migdal, Joel S. (ed), *Palestinian Society and Politics* (Princeton, Guildford 1980)
- Sykes, Christopher, *Cross Roads to Israel* (London 1965)
- Taylor, Alan R., *Prelude to Israel: An Analysis of Zionist Diplomacy 1897-1947* (London 1961)
- Udin, Sophie A. (ed), *The Palestine Year Book: Review of Events July 1945 to September 25, 1946* Vol. II (New York 1946)
- Weizmann, Chaim, *Trial and Error: The Autobiography of Chaim Weizmann* (New York, 1949)
- Wild, Stefan, 'National Socialism in the Arab Near East Between 1933 and 1939', *Die Welt des Islams* Band 25 (Leiden 1985)